

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง
(วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

โดย

นางสาวสุชาดา ทรงบัญญัติ

การวิจัยเฉพาะเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาบัณฑิตอาสาสมัคร
วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง
(วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

โดย

นางสาวสุชาดา ทรงบัญญัติ

การวิจัยเฉพาะเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาบัณฑิตอาสาสมัคร
วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

APPROACH FOR THE LEARNING PROCESS OF SRI SUWAN
SANEPONG COMMUNITY SCHOOL.
(KAREN THUNG YAI NARESUAN LIFESTYLE)

BY

MISS SUCHADA SONGBANDIT

A SPECIAL RESEARCH SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF GRADUATE DIPLOMA PROGRAM

GRADUATE VOLUNTEER

PUEY UNGPHAKORN SCHOOL OF DEVELOPMENT STUDIES

THAMMASAT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2016

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์

การวิจัยเฉพาะเรื่อง

ของ

นางสาวสุชาดา ทรงบัญญัติ

เรื่อง

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง
(วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

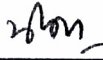
ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร)

เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2560

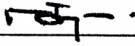
ประธานกรรมการสอบการวิจัยเฉพาะเรื่อง

(อาจารย์ กิตติกาญจน์ หาญกุล)

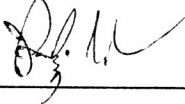
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยเฉพาะเรื่อง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิธิตา แสงสิงแก้ว)

กรรมการสอบการวิจัยเฉพาะเรื่อง

(อาจารย์ ดร. ณัฐพล แสงอรุณ)

คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตติ มงคลชัยอรัญญา)

หัวข้อการวิจัยเฉพาะเรื่อง	แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณ สะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)
ชื่อผู้เขียน	นางสาวสุชาดา ทรงบัญญัติ
ชื่อปริญญา	ประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	บัณฑิตอาสาสมัคร วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยเฉพาะเรื่อง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิธิดา แสงสิงแก้ว
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) บ้านสะเนพ่อง หมู่ที่ 1 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้ (1) กระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) (2) เพื่อศึกษาผลของกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ภาคสนาม บ้านสะเนพ่อง หมู่ที่ 1 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และได้ปฏิบัติงานโครงการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) โดยรับหน้าเป็นครูอาสาเป็นระยะเวลา 7 เดือน ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2559-พฤษภาคม 2560 ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผ่านการทำกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ร่วมกับครู นักเรียน และคนในชุมชน ผ่านการเป็นครูอาสาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

ผลการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ วิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยง และสภาพท้องถิ่นของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยง ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ชุมชน และเป็นการให้ชาวสะเนพ่องได้ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ส่งผ่านการสืบทอด

ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ความเชื่อ และเอกลักษณ์ของชุมชนให้กับลูกหลาน อีกทั้งลูกหลานยังสามารถเรียนรู้หลักสูตรขั้นพื้นฐานควบคู่ร่วมไปกับการเรียนรู้หลักสูตรของชุมชน เป็นการสอนให้ลูกหลานรู้วิถีวัฒนธรรมชุมชนของตนเอง ฝึกทักษะพื้นฐานการใช้ชีวิตควบคู่กับการเรียนรู้เท่าทันสังคมนอกชุมชน และได้มีการดำเนินการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียน เพื่อสามารถอาศัยอยู่ในชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุข ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ มองเป็นองค์รวมจนเกิดความเข้าใจในการใช้ชีวิตเป็นไปตามความมุ่งหวังของชุมชน

ศักยภาพของชุมชนสะท้อนพ้องในการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) พบว่า การร่วมมือร่วมใจในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีการวางแผน ออกแบบกิจกรรมและดำเนินงานตามแผนจากการมีส่วนร่วมจาก ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน การพัฒนาตรวจสอบผลการดำเนินงาน และการปรับปรุง แก้ไขงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ครูจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่เป็นไปตามความต้องการของหลักสูตร และบริบทสถานศึกษา พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ใช้สื่อการเรียนรู้ติดตาม และช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหา ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความ มั่นใจต่อการจัดกระบวนการศึกษา และการจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

กระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวมเพื่อการพัฒนาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) พบว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) แห่งนี้สามารถจัดการศึกษาได้ด้วยชุมชน อันจะทำให้ชุมชนสามารถสืบสานการเรียนรู้เกี่ยวกับ วิถีวัฒนธรรมชุมชน ให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ พร้อมไปกับการเรียนรู้ฝึกทักษะพื้นฐานการใช้ชีวิตในครอบครัว ควบคู่ไปกับการเรียนรู้หลักวิชาพื้นฐานที่เสริมการเรียนรู้และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกชุมชน โดยเน้นผู้เรียนเป็นหลัก การสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนให้ ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ โดยผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้ใช้ความคิดตนเอง ปฏิบัติเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นด้วยตนเองและนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ โดยมีครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน และยังตระหนักได้ถึงคุณค่าของชุมชนท้องถิ่น และสังคมซึ่งเน้นหลักวิชาการควบคู่กับหลักการดำรงชีวิต

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้, ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน, ผลของการเรียนรู้

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเฉพาะเรื่อง แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณชนเฟือง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์และช่วยเหลือดังต่อไปนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์ และพี่เลี้ยง “พี่เล็ก” “พี่ต่วน” นักวิชาการศึกษา ประจำวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในการให้ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาในการศึกษาและปฏิบัติงานภาคสนาม กระทั่งงานเขียนวิจัยสำเร็จเรียบร้อย และขอบคุณวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่เปิดโอกาสได้เข้ามาเรียนรู้ตนเองและผู้อื่น ทั้งมีส่วนในการสร้างประโยชน์ให้กับสังคม

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิธิดา แสงสิงแก้ว หรือ “ครูแป้ม” อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยเฉพาะเรื่อง ผู้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ให้กำลังใจที่ช่วยให้มีความตั้งใจมากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณชนเฟือง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) และมูลนิธิส่งเสริมเด็กและเยาวชน ที่ให้โอกาสในการเรียนรู้ พัฒนาตนเอง และได้ช่วยเหลืองานขอขอบคุณ พี่ร่วง ลุงหน่อง พี่ตุน พี่จุก พระอาจารย์จี ครูซ่า ครูชาติ ครูเย้ ครูต้อม ครูชาติ ครูบอม ที่คอยให้ข้อคิดคำแนะนำในเรื่องต่าง ๆ ให้ความช่วยเหลือในทุกเรื่อง และกำลังใจ

ขอขอบคุณพี่น้องเรียนคนทุก ที่ให้โอกาสในการได้สอนหนังสือ และร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน

ขอขอบคุณพ่อแม่ และทุกคนในครอบครัว ที่คอยสนับสนุนในทุกเรื่อง ให้กำลังใจและความห่วงใยไปถึงขณะลงปฏิบัติงานในภาคสนาม

ขอขอบคุณเพื่อนห้องบอ. 48 สำหรับกำลังใจดี ๆ และการช่วยเหลือที่มีให้เสมอ

ที่สำคัญ ขอขอบคุณชาวบ้านชนเฟืองทุกท่าน ที่ได้มอบความรู้ ประสบการณ์ดี ๆ มอบน้ำใจในการช่วยเหลือในหลาย ๆ เรื่องให้กับบัณฑิตอาสาสมัครตลอดระยะเวลา 7 เดือนของการปฏิบัติงานภาคสนาม

นางสาวสุชาดา ทรงบัญญัติ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญ	(4)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการศึกษาวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา	3
1.4.1 พื้นที่	4
1.4.2 ประชากร	4
1.4.3 เวลา	4
1.4.4 เนื้อหาการศึกษา	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School)	7
2.1.1 ความหมายการศึกษาโดยครอบครัว	8

2.1.2 ลักษณะเด่นของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว	8
2.1.3 รูปแบบการดำเนินงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว	8
2.1.4 การเรียนการสอนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว	9
2.1.5 หลักสูตรการจัดการศึกษาโดยครอบครัว	10
2.1.6 การประเมินผลการศึกษาโดยครอบครัว	10
2.1.7 หลักฐานแสดงผลการศึกษาการจัดการศึกษาโดยครอบครัว	11
2.1.8 แนวทางการดำเนินงาน	12
2.2 ทฤษฎี Professional Learning Community ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	12
2.3 แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (PROJECT-BASED LEARNING)	14
2.3.1 การจัดการเรียนรู้ด้วย PBL หรือ Project-based Learning	14
2.3.2 คุณสมบัติเด่นของ PBL	15
2.3.3 คุณค่าของ PBL ต่อผู้เรียน	16
2.3.4 PBL ปรับบทบาทของครูได้อย่างไร	16
2.4 แนวคิดหลักสูตรบูรณาการ และการจัดหลักสูตรของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา	16
2.4.1 การบูรณาการวิชา (Integrated by subjects)	17
2.4.2 จำนวนวิชาในหลักสูตรบูรณาการ	17
2.4.3 บูรณาการการเรียนการสอน (Integrated by Learning management)	17
2.4.4 การบูรณาการบริหารจัดการ (Integrated by management)	18
2.4.5 ตัวอย่างการประเมินโดยใช้ Rubrics	19
2.4.6 การจัดหลักสูตรของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา	20
2.4.7 หลักสูตรโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา	20
2.4.8 นวัตกรรมของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา	21
2.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	22
2.5.1 การมีส่วนร่วม (participation)	22
2.5.2 ผลดีต่อการบริหารจัดการเครือข่าย	22
2.5.3 หลักการมีส่วนร่วม	23
2.5.4 กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง	23
2.5.5 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม	25
2.5.6 ได้แบ่งระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไว้ 3 ระดับ	25
2.5.7 กล่าวถึงการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่า	25
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	29
3.1 ประเด็นปัญหาในการศึกษาวิจัย	29
3.2 วิธีการศึกษาวิจัย	29
3.3 กลุ่มเป้าหมายของการศึกษา	30
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	30
3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	31
3.6 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	31
บทที่ 4 ข้อมูลชุมชนและผลการศึกษา	32
4.1 ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนบ้านสะเนพ่อง	32
4.1.1 สภาพทั่วไป	32
4.1.1.1 ประวัติหมู่บ้าน/ชุมชน	33
4.1.1.2 ตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้าน	35
4.1.1.3 การตั้งบ้านเรือน	36
4.1.1.4 ลักษณะทางกายภาพ	36
4.1.1.5 ลักษณะภูมิอากาศและความเหมาะสมต่อการประกอบอาชีพ	36
4.1.1.6 การคมนาคม	37
4.1.1.7 ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ (ป่าไม้ แหล่งน้ำ หินแร่ ฯลฯ)	37
4.1.1.8 ระบบสาธารณสุขปโคค	38
4.1.2 สภาพทางสังคม	39
4.1.2.1 โครงสร้างประชากร	39
4.1.2.2 ลักษณะครอบครัวและเครือญาติ	40
4.1.2.3 การศึกษา	40
4.1.2.4 ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ	40
4.1.2.5 ประเพณีต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงบ้านสะเนพ่อง	42
4.1.2.6 สุขภาพอนามัยและการได้รับบริการสาธารณสุข	45
4.1.2.7 ระบบสวัสดิการชุมชน	46
4.1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ	46
4.1.3.1 การประกอบอาชีพ	47

4.1.3.2	ปฏิทินการผลิต	48
4.1.3.3	ฐานะความเป็นอยู่	49
4.1.3.4	รายได้และหนี้สิน	51
4.1.3.5	การถือครองที่ดินกรรมสิทธิ์ในที่ดิน	51
4.1.3.6	ปัญหาทั่วไปในการประกอบอาชีพ	51
4.1.3.7	สถาบันการเงินแหล่งกู้ยืม	51
4.1.4	ลักษณะทางการเมืองและการรวมกลุ่ม	52
4.1.4.1	ผู้นำในชุมชน	52
4.1.4.2	ผู้นำทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน	52
4.1.4.3	ชุมชนกับการปกครองท้องถิ่น	52
4.1.4.4	การรวมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน	53
4.1.4.5	การแบ่งกลุ่มทางการเมือง	53
4.1.4.6	ปัญหาสำคัญของคนในชุมชน	53
4.2	การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)”	54
4.2.1	ประวัติความเป็นมา “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)”	54
4.2.2	ความคาดหวังของการจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)”	55
4.3	รูปแบบกระบวนการเรียนรู้	56
4.3.1	การเรียนรู้จากปัญหาภายใน	57
4.3.1.1	จิตศึกษา	58
4.3.1.2	บอดีส์แกน	63
4.3.1.3	โฮมรูม	64
4.3.1.4	กิจกรรมสาธารณะ	65
4.3.1.5	กิจกรรมชุมนุมหรือชมรม	66
4.3.2	การเรียนรู้จากปัญหภายนอก	66
4.3.2.1	ภาษากะเหรี่ยง	67
4.3.2.2	นาฏศิลป์กะเหรี่ยง	68
4.3.2.3	วัฒนธรรมประเพณี	68
4.3.2.4	การทำไร่ข้าวหมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยง	69

4.3.2.5 ทอผ้าและจักสาน	71
4.3.2.6 การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL	72
4.3.2.7 ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์	73
4.3.2.8 คนบันดาลใจ	73
4.4 พื้นที่ในการเรียนรู้	73
4.4.1 การเรียนรู้ในพื้นที่ภายในห้องเรียน	74
4.4.2 การเรียนรู้ในพื้นที่ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	74
4.4.3 การเรียนรู้ในพื้นที่ภายในชุมชน	75
4.4.4 การเรียนรู้พื้นที่นอที่ภายนอกชุมชน	75
4.5 บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน	76
4.5.1 บทบาทผู้สอน	76
4.5.2 บทบาทนักเรียน	76
4.6 การวัดผลสัมฤทธิ์	77
4.6.1 การวัดและประเมินผล	77
4.6.2 การให้ระดับผลการเรียน	78
4.6.3 เกณฑ์การตัดสินผลการเรียน	79
4.6.4 เกณฑ์การจบการศึกษา	79
4.7 หลักสูตรของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงใหญ่นเรศวร)	80
4.7.1 หลักสูตรแกนกลาง	80
4.7.2 หลักสูตรชุมชน	80
4.8 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณ สะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงใหญ่นเรศวร)	80
4.8.1 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากนักเรียน	81
4.8.2 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากผู้อำนวยการ	87
4.8.3 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากครูชุมชน	88
4.8.4 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากครูภูมิปัญญา	90
4.8.5 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากผู้ปกครอง	92
4.8.6 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน	92

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	96
5.1 สรุปผลการศึกษา	96
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	98
5.3 ข้อเสนอแนะ	106
5.3.1 ข้อเสนอแนะต่อศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยง ทุ่งใหญ่นเรศวร)	106
5.3.2 ข้อเสนอแนะต่อการค้นคว้าวิจัย	106
รายการอ้างอิง	107
ภาคผนวก	109
ภาคผนวก ก ประเภทผู้ถือบัตรประจำตัวและเลขประจำตัวประชาชนประเภทต่าง ๆ	110
ภาคผนวก ข ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง	114
ประวัติผู้เขียน	122

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน บ้านสะเนพ่อง	39
4.2 ปฏิทินวิถีข้าวไร่หมุนเวียน	48
4.3 ตัวอย่างกิจกรรมจิตศึกษา	59
4.4 ระบบการให้ระดับผลการเรียน	78

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1	15
4.1	33
4.2	35
4.3	49
4.4	50
4.5	50
4.6	50
4.7	57
4.8	59
4.9	60
4.10	61
4.11	62
4.12	63
4.13	64
4.14	65
4.15	66
4.16	66
4.17	67
4.18	67
4.19	68
4.20	69
4.21	70
4.22	70
4.23	71

4.24 การจักสาน	71
4.25 การทอผ้า	72
4.26 การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL	72
4.27 พื้นที่การเรียนรู้ภายในห้องเรียน	74
4.28 พื้นที่การเรียนรู้ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	74
4.29 พื้นที่การเรียนรู้ภายในชุมชน	75
4.29 พื้นที่การเรียนรู้ภายนอกชุมชน	75

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายใต้ผืนป่ามรดกโลกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ชายแดนป่าตะวันตกของไทย เมื่อกล่าวถึงผืนป่าแห่งนี้ คงทำให้นึกถึงลักษณะทางธรรมชาติที่พิเศษมีความสวยงาม อีกทั้งมีความหลากหลายทางสัตว์ป่าและพันธุ์พืช แต่หากศึกษาให้มากขึ้นจะพบว่าภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ไม่ได้มีเพียงสัตว์ป่าและพันธุ์พืชแต่เพียงเท่านั้น หากยังมีผู้คนอาศัยอยู่เป็นชุมชนภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งปัจจุบันมีคนอาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เขต ตำบลไล่โว่ กระจายตัวอยู่ในผืนป่า 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสะเนพ่อง บ้านกองม่องทะ บ้านเกาะสะเดิง บ้านไล่โว่ บ้านทีไล่ป่า และบ้านจะแก พวกเขาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงหรือคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง เรียกตัวเองว่า “โผล่ว” หรือ “โป” อาศัยอยู่ภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร รักษาธรรมชาติของผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวรไว้ได้อย่างอุดมสมบูรณ์ ผ่านกาลเวลามาหลายชั่วอายุคนด้วยวิถีวัฒนธรรม ความเชื่อ และความศรัทธาของชาวกะเหรี่ยง “โผล่ว” ทุ่งใหญ่นเรศวรที่มีต่อผืนป่าแห่งนี้

การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนพึ่งพาผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวรนำมาซึ่งความเคารพศรัทธาต่อธรรมชาติ เกิดเป็นจิตวิญญาณที่ผูกพันความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า คนโผล่วมีความเคารพนับถือผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวรจนถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ผ่านคำสั่งสอนของบรรพบุรุษสืบมาถึงปัจจุบัน ในเรื่องของการปฏิบัติตนต่อธรรมชาติการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยความเคารพใช้อย่างพอเหมาะพอควร ไม่รบกวนธรรมชาติของผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวรมากจนเกินที่ธรรมชาติจะยากต่อการปรับสมดุล

บ้านสะเนพ่องซึ่งเป็นหนึ่งในหมู่บ้านในเขต ตำบลไล่โว่ อยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร และยังเป็นหมู่บ้านที่มีระยะทางห่างจากตัวเมืองสังขละบุรี 15 กิโลเมตร เมื่อกาลเวลาผันเปลี่ยนแปลงไปสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน อาจทำให้เรื่องทางด้านกายภาพของชุมชนบ้านสะเนพ่องเปลี่ยนไปบ้างจากเดิม แต่ด้วยวิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่สืบสานต่อกันมาตั้งแต่สมัยอดีตอันยาวนานของชาวกะเหรี่ยง ทำให้จิตวิญญาณความเป็นคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงยังดำรงอยู่ ตามวิถีชีวิตของบรรพบุรุษที่อาศัยอยู่กับป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ด้วยความผูกพันความห่วงใยในการดำรงวิถีชีวิตพึ่งพิงผืนป่า และรักษาผืนป่ากลายเป็นมรดกที่บรรพบุรุษสืบสานต่อกันมารุ่นต่อรุ่น ชาวกะเหรี่ยงบ้านสะเนพ่อง ยังคงอยากที่จะให้ลูกหลานได้สืบสานวิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญา การพึ่งพิงผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวรนี้ต่อไป

หากคนรุ่นลูกรุ่นหลานคือผู้ที่จะสืบสานวิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยง ทั้งยังจะเป็นผู้ชี้ทิศทางและกำหนดอนาคตของชุมชน ชาวสะเนฟ่องมีความคิดว่าการศึกษาที่จัดโดยชุมชนจะเป็นการกำหนดทิศทางอนาคตของลูกหลานชาวกะเหรี่ยงในอนาคตได้ด้วยวิถีวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม และความเคารพศรัทธาความสัมพันธ์ของคนกับป่าจะเหมือนเดิมหรือเปลี่ยนแปลง ขึ้นอยู่กับการสอนสั่งลูกหลานของตนเอง นั่นถือเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนที่จะหาจุดเชื่อมเพื่อสร้างสมดุล ความคิดริเริ่มในการจัดการศึกษาภายในชุมชนจึงเกิดขึ้น

เมื่อตระหนักได้ถึงความเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่เกิดขึ้น และต้องการให้ลูกหลานได้สืบทอดวิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาของชุมชนกะเหรี่ยง ชาวสะเนฟ่องได้ร่วมกับมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน ได้ยื่นขอจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เพื่อเปิดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2557 ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในระดับชั้นมัธยมศึกษาแห่งแรกของประเทศไทย ในลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบบ้านเรียน (Home school) โดยรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ตามกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิขององค์กรชุมชน และองค์กรเอกชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนรู้ พ.ศ. 2555 กำหนด พร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรชุมชนเน้นการหล่อหลอมจิตวิญญาณวิถีกะเหรี่ยงให้กับลูกหลาน การเรียนรู้ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงควบคู่ไปกับ หลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ได้ใช้ชื่อจดทะเบียนว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียน และหลักสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีเอกลักษณ์เฉพาะด้วยการนำวิถีวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงมาปรับใช้ในการเรียนการสอน ทั้งเป็นศูนย์รวมของเด็กเยาวชนและคนในชุมชน สะเนฟ่องเป็นอย่างดี โดยมีมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นพี่เลี้ยงช่วยวางแผนในการจัดกระบวนการต่าง ๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) และช่วยหาทุนในการสนับสนุนด้านต่าง ๆ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ได้นำเอาต้นแบบการเรียนการสอนมาจาก โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา หรือ "โรงเรียนนอกกะลา" เป็นโรงเรียนเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร ในสังกัดของกลุ่มส่งเสริมสถานศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 1 เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ จัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยนำ PBL (Problem based Learning) มาเป็นนวัตกรรมหนึ่งในการพัฒนาความฉลาดภายนอก เป็นการเรียนแบบบูรณาการที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากปัญหาสู่ปัญญา

และมีจิตศึกษาเป็นรูปแบบนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นในโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ตั้งแต่ปีการศึกษา พ.ศ. 2546 เพื่อให้เป็นแนวคิดและกระบวนการพัฒนาครูและนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ และองกาม ด้านในหรือความฉลาดด้านจิตวิญญาณปัญญาภายใน ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ได้นำเอาการเรียนการสอนของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา มาปรับใช้บูรณาการให้เข้ากับอัตลักษณ์ วิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญาของชาว กะเหรี่ยง และสภาพท้องถิ่นของตนเอง

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ทั้งนี้ก็เพื่อผู้ที่เกี่ยวข้องใน ชุมชนและองค์กรสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปพัฒนา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้ที่ เกี่ยวข้องในชุมชน องค์กร ลูกหลานในชุมชนและสังคมต่อไปในอนาคต

1.2 คำถามการศึกษาวิจัย

1.2.1 กระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่ง ใหญ่นเรศวร) เป็นอย่างไร (ศึกษาในมิติของผู้สอน หลักสูตร รูปแบบการมีส่วนร่วม)

1.2.2 ผลของกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เป็นอย่างไร (ศึกษาจากความคิดเห็นของผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง)

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.3.1 กระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่ง ใหญ่นเรศวร)

1.3.2 เพื่อศึกษาผลของกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้ศึกษา ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเพื่อให้งานศึกษาได้กรอบการวิเคราะห์ โดยแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.4.1 พื้นที่

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) บ้านสะเนพ่อง หมู่ที่ 1 ตำบลไล่โว่ อำเภอส่งขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

1.4.2 ประชากร

1.4.2.1 ผู้อำนวยการ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

1.4.2.2 นักเรียน นักเรียนที่อยู่ในชุมชน หรือชุมชนใกล้เคียง

1.4.2.3 ครูชุมชน เป็นชาวบ้านในชุมชนที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ครูประจำการ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

1.4.2.4 ครูภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ชาวบ้านในชุมชน ที่มีความสามารถที่เชี่ยวชาญในเรื่อง ของภูมิปัญญากะเหรี่ยง วิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง แล้วมาทำหน้าที่ช่วยสอนใน รายวิชา มรดกกะเหรี่ยง และภาษากะเหรี่ยง

1.4.2.5 ผู้ปกครองนักเรียน ของนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

1.4.2.6 เจ้าหน้าที่มูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน คอยช่วยเหลือประสานงานให้กับชาวบ้านในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ช่วยคิดกระบวนการเรียนการสอน และหาแหล่งทุนในการสนับสนุนเรื่องงบประมาณต่าง ๆ เนื่องจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ และทำเรื่องเสนอให้กับภาครัฐ เรื่องงบประมาณสนับสนุน และคาดว่าจะได้งบประมาณในการสนับสนุนภายในปี 2562

1.4.3 เวลา

ศึกษาแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เริ่มเปิดการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2557 โดยผู้ศึกษาเริ่มเก็บข้อมูลการวิจัยตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559-เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2560

1.4.4 เนื้อหาการศึกษา

เนื้อหาที่นำมาศึกษาของการศึกษาแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

1.4.4.1 ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนบ้านสะเนพ่อง

1.4.4.2 กระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

เพื่อเป็นกรณีศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณชนบท (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ว่ามีแนวทางวิธีการเป็นอย่างไร

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการของประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ไม่ได้มาจากภาวะชั่วคราว วุฒิภาวะที่ได้ถอดมาจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณชนบท (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) โดยการศึกษาในครั้งนี้จะศึกษากระบวนการเรียนรู้ในมิติของผู้สอน ลักษณะหลักสูตร และกระบวนการมีส่วนร่วม

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณชนบท (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) สถานศึกษาที่จดทะเบียนตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยสิทธิขององค์กรชุมชนและองค์กรเอกชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนรู้ พ.ศ.2555 และได้รับอนุญาตให้จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2557 และได้เปิดทำการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2557

วิถีวัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น ๆ อย่างเป็นระเบียบและมีแบบแผน จะยึดหลักความเชื่อ ความคิดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ การกระทำมีเอกลักษณ์ เฉพาะของแต่ละสังคมที่สร้างขึ้น และใช้อยู่ในหมู่ของสังคมนั้น ๆ มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

กะเหรี่ยง “โพล่ว” ชาวกะเหรี่ยงกลุ่มย่อยในบรรดาสี่กลุ่มทั้งหมดและเป็นกลุ่มชาวกะเหรี่ยงที่มากเป็นอันดับสองในประเทศไทยรองลงมาจากกะเหรี่ยงสะกอ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคกลางภาคตะวันตก โดยเฉพาะชุมชนกะเหรี่ยงโพล่ว 6 หมู่บ้านในตำบลโล้ว อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ทำการศึกษา

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร หมายถึง เป็นแหล่งมรดกโลกของประเทศไทยโดยการขึ้นทะเบียนของยูเนสโกร่วมกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ภายใต้ชื่อ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่-ห้วยขาแข้ง เมื่อปี พ.ศ. 2534 กินพื้นที่ครอบคลุม 6 อำเภอ ของ 3 จังหวัด ได้แก่ อำเภอบ้านไร่ อำเภอลานสัก อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี อำเภอสังขละบุรี อำเภอทองพวงมณี จังหวัดกาญจนบุรี และอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก มีพื้นที่ 2,279,500 ไร่ หรือ 3,647 ตารางกิโลเมตร ซึ่งหมู่บ้านชนบทที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

ผลของการเรียนรู้ หมายถึง ผลจากกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรี
สุวรรณสะเนพ่อง (กะเหรี่ยงศรีสุวรรณสะเนพ่อง) สามารถใช้รู้ฝึกทักษะพื้นฐานการใช้ชีวิตวิถีชีวิต
อัตลักษณ์ วิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยง ควบคู่ไปกับการรู้หลัก
วิชาพื้นฐานที่เสริมและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกชุมชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ผู้ศึกษาได้นำเสนอเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

2.1 แนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School)

2.2 ทฤษฎี Professional Learning Community ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2.3 แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (PROJECT-BASED LEARNING)

2.4 แนวคิดหลักสูตรบูรณาการ และการจัดหลักสูตรของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา

2.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School)

มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ได้สรุป แนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ความหมาย การศึกษาโดยครอบครัว ลักษณะเด่นการจัดการศึกษาโดยครอบครัว รูปแบบการดำเนินงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว การเรียนการสอนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว หลักสูตรการจัดการศึกษาโดยครอบครัว การประเมินผลการศึกษาโดยครอบครัว และแนวทางการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้ (มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว, 2551)

นับตั้งแต่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกาศใช้การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นสิทธิโดยถูกต้องตามมาตรา 12 ที่ให้ครอบครัวจัดการศึกษา ชั้นพื้นฐานได้เป็นทางเลือกของครอบครัว ที่ประสงค์จะจัดการศึกษาให้กับบุตรเอง หากไม่ประสงค์จะส่งลูกเข้าโรงเรียนโดยสภาพความเป็นจริงการจัดการโดยครอบครัว ได้มีการดำเนินงานมาบ้างแล้วก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ

หลังจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฯ ประกาศใช้ การดำเนินงานในเรื่องนี้ได้มีการศึกษาองค์ความรู้จากต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมสอดคล้องกับประเทศไทย พร้อมทั้งได้มีครอบครัวที่ตัดสินใจดำเนินการจัดการศึกษาให้ลูก ตามสิทธิที่ครอบครัวได้รับโดยถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ มาตรา 12 สิทธิการจัดการศึกษา

ขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวนี้ จะต้องเป็นไปตามกฎกระทรวง กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยครอบครัวอยู่ระหว่างดำเนินการ โดยกระทรวงศึกษาธิการ

2.1.1 ความหมายการศึกษาโดยครอบครัว

การศึกษาโดยครอบครัว หมายถึง การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ครอบครัวจัดโดยสิทธิคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งมีรูปแบบการจัดการศึกษาแบบใดแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย อย่างมีการเทียบโอนผลการศึกษาได้

2.1.2 ลักษณะเด่นของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวของไทยมีลักษณะเด่น 5 ประการดังนี้

2.1.2.1 เป็นการจัดการศึกษาที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง เป็นการจัดการศึกษาเองทั้งหมด หรือโดยมีข้อตกลงจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างครอบครัวกับโรงเรียนอาจเป็นผู้สอนด้วยตนเอง หรืออำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนการสอนขึ้น

2.1.2.2 มีการจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนครอบครัวเดี่ยว หรือศูนย์การเรียนกลุ่มครอบครัว (บางครอบครัวอาจเลือกที่จะไม่เป็นศูนย์การเรียนก็เป็นไปได้)

2.1.2.3 สาระและกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ที่จัดขึ้น เป็นไปในทางตอบสนองต่อปรัชญา ทศนะ ความเชื่อ ความสนใจ ความต้องการหรือปัญหาของแต่ละครอบครัว จึงเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีความแตกต่างหลากหลายกันไป มีความยืดหยุ่นเป็นอิสระ

2.1.2.4 ความสำเร็จของการศึกษา มุ่งไปที่การพัฒนาศักยภาพเด็กเป็นรายบุคคล อย่างพยายามให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการที่มีอยู่จริง จากการเป็นหน่วยการศึกษาขนาดเล็กที่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบตัวต่อตัว และผสมผสานไปกับวิถีการดำเนินชีวิต

2.1.2.5 ไม่ใช่การศึกษาที่เป็นกิจการทางธุรกิจเพื่อผลกำไร และไม่เข้าไปเพื่อการแอบอ้างแสวงหาผลประโยชน์จากเด็ก

2.1.3 รูปแบบการดำเนินงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

2.1.3.1 การดำเนินงานโดยครอบครัวเดี่ยว ในช่วงแรก ๆ ที่ผ่านมารูปแบบจะเป็นไปในลักษณะนี้ เนื่องจากสถานการณ์แวดล้อมที่ทำให้ต้องเป็นไปในลักษณะเช่นนี้ การดำเนินงานมีความเป็นปัจเจกค่อนข้างสูง หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปตามวิถีสภาพแวดล้อมของครอบครัว ความคิด ความเชื่อ ความสนใจ มีความหลากหลายแตกต่างกัน มีลักษณะเฉพาะของแต่ละครอบครัวค่อนข้างสูง แต่ขณะเดียวกันก็มีสังคมกลุ่มเพื่อนมีความเชื่อมโยง เกิดกิจกรรมที่นำไปสู่การจัดการศึกษาร่วมกัน

2.1.3.2 การดำเนินงานโดยกลุ่มครอบครัวข่ายประสานงาน ลักษณะการดำเนินงานหลายครอบครัวร่วมกันดำเนินงานในบางกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง แต่ขณะเดียวกันมีอิสระในวิถีของตนเอง มีการจัดการศึกษาทั้งที่บ้านของแต่ละครอบครัว พร้อมไปกับการจัดการศึกษาร่วมกันของกลุ่มตามที่นัดหมาย มีการบริหารจัดการที่กระจายไปแต่ละครอบครัว มากกว่ารวมศูนย์การบริหารอยู่ที่เดียว

2.1.3.3 การดำเนินงานโดยกลุ่มครอบครัวแบบรวมศูนย์การจัดการในที่เดียว ครอบครัวหลายครอบครัวร่วมกันจัดการศึกษาในที่แห่งหนึ่ง มีคณะครอบครัวทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการกำกับดูแลในเรื่องนโยบายและการบริหารจัดการ การดำเนินงานมีการมอบหมายหรือจ้างคณะทำงาน ทำหน้าที่บริหารจัดการ มีความต่างจากโรงเรียนดังนี้

(1) เป็นโรงเรียนของครอบครัว ครอบครัวเป็นเจ้าของโดยมีแนวความเชื่อ จุดมุ่งหมาย ปรัชญาการศึกษา ยึดถือร่วมกัน

(2) เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จัดให้เฉพาะลูกหลานในกลุ่ม ในปริมาณไม่มากนัก

(3) เป็นโรงเรียนแบบการกุศล ไม่มุ่งแสวงหากำไร

2.1.3.4 ดำเนินการจัดการศึกษาโดยมีข้อตกลงร่วมกับทางโรงเรียน ครอบครัวได้จัดการศึกษาโดยมีข้อตกลงร่วมกันกับทางโรงเรียน ในด้านการบริหารจัดการ หลักสูตร การเรียนการสอน เป็นบทบาทของครอบครัว การวัดประเมินผลร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับครอบครัว โดยโรงเรียนออกใบรับรองให้กับผู้เรียน พร้อมทั้งอนุญาตให้ใช้สถานที่ ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนใช้สถานที่ในการพบปะสังสรรค์ มีกิจกรรมสังคมร่วมกับคณะคณาจารย์และนักเรียนในโรงเรียน การดำเนินงานรูปแบบนี้ครอบครัวและโรงเรียนได้มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

2.1.4 การเรียนการสอนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว มีการจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอนอันได้แก่รูปแบบการจัดการศึกษา หลักสูตร การประเมินผล ดังนี้

2.1.4.1 รูปแบบการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว ได้มีการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีทั้งที่เป็นการจัดการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบผสมผสานกัน ในสังคมส่วนใหญ่มีลักษณะผสมผสาน ค่อยไปในทางการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้เป็นไปตามรูปแบบการจัดการศึกษาที่แต่ละครอบครัวเลือก กล่าวคือ

(1) ครอบครัวที่เลือกจัดการศึกษาแบบการศึกษาในระบบ จะมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาการศึกษา การวัดประเมินผลตามเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) ครอบครัวที่เลือกจัดการศึกษาแบบนอกระบบ มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลา การวัดประเมินผล อย่างยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละครอบครัว

(3) ครอบครัวที่เลือกจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลา การวัดประเมินผล ยังมีความยืดหยุ่นและมีอิสระมากขึ้น เป็นไปตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส สามารถศึกษาเรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์

2.1.5 หลักสูตรการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว กำหนดหลักการและความมุ่งหมายการจัดการเรียนรู้นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียน การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้จึงมีความยืดหยุ่น การดำเนินงานในช่วงเริ่มต้นใช้เนื้อหาสาระหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ควบคู่ไปกับหลักสูตรโรงเรียนสาธิต โรงเรียนนานาชาติ หรือต่างประเทศ โดยยืดหยุ่นเป็นไปตามความพร้อมและความสนใจของลูกเป็นสำคัญ

ต่อมาได้มีการพัฒนา ด้วยการสร้างหลักสูตรของครอบครัว มีการกำหนดกรอบกว้าง ๆ ที่เป็นความตกลงและเตรียมการร่วมกันระหว่างพ่อแม่และลูก โดยให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ หรือกระบวนการเรียนรู้หลาย ๆ สายผสมผสานกัน ที่สามารถหล่อหลอมคุณลักษณะการเรียนรู้ของเด็กมากกว่าตัวความรู้ ให้ใฝ่รักการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ให้สามารถสร้างเสริมความรู้ได้ตลอดชีวิต มากกว่าความรู้เป็นส่วน ๆ

การเรียนรู้ของครอบครัวเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสภาพการณ์ อย่างเป็นธรรมชาติ แทรกซึมในวิถีชีวิต การเรียนรู้เป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นในตัวเด็ก

2.1.5.1 หลักสูตร Home School มีลักษณะสังเขป ดังนี้

- (1) ขอบเขตเนื้อหาวิชาไม่ต่างไปจากหลักสูตรปกติ
- (2) ข้อแตกต่างสำคัญอยู่ที่กระบวนการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น
- (3) มีการจัดประสบการณ์เสริมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย
- (4) มีกิจกรรมนอกบ้านเป็นองค์ประกอบสำคัญ
- (5) มีการใช้ประโยชน์จากกิจกรรมเครือข่ายพ่อแม่ Home School

2.1.6 การประเมินผลการศึกษาโดยครอบครัว

การประเมินผลการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มีการประเมินผลอย่างเป็นทางการที่ปฏิบัติอยู่ ดังนี้

2.1.6.1 ครอบครัวที่ลูกอยู่ในระดับการศึกษาภาคบังคับ นำชื่อลูกไปฝากไว้กับโรงเรียน โรงเรียนได้ดำเนินการวัดผล ประเมินผล มีการสอบเลื่อนระดับชั้นร่วมกับนักเรียนของโรงเรียน สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการเข้าสอบไล่และใช้ข้อสอบเดียวกับโรงเรียน

2.1.6.2 ครอบครัวที่ลูกโตกว่าระดับการศึกษาภาคบังคับ ใช้วิธีการเข้ากลุ่มเรียนเสริมและสอบเทียบกับการศึกษานอกระบบ ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

อย่างไรก็ตาม แนวทางการประเมินผลของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มีหลักความคิดที่สำคัญ ดังนี้

- (1) มุ่งพัฒนาการของเด็กอย่างแท้จริง
- (2) ให้ความสำคัญกับพัฒนาการเป็นรายบุคคลเพื่อให้เด็กได้ค้นพบวิธีทางพัฒนาตัวเอง
- (3) เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการประเมินผลตัวเองด้วย
- (4) ให้ความสำคัญในการประเมินจากสภาพจริง มากกว่าการสอบการใช้แบบทดสอบ
- (5) มีความต่อเนื่องเห็นตลอดทั้งกระบวนการมากกว่าเพียงชิ้นงานที่เป็นผลลัพธ์ในขั้นสุดท้าย
- (6) มีความหลากหลายในวิธีการ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตามหลักที่ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นการเรียนรู้และสามารถใช้เป็นประจักษ์พยานแสดงผลของการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น
- (7) การสังเกตลูกอย่างใกล้ชิดและมีสัมผัสความเป็นพ่อแม่ เป็นวิธีการที่เป็นธรรมชาติ เกิดขึ้นจริง และได้ผลมากที่สุด ของการประเมินพัฒนาการของลูกภายในครอบครัว

2.1.7 หลักฐานแสดงผลการศึกษาการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว มีหลักฐานที่แสดงผลการศึกษาของเด็กที่เป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

2.1.7.1 สมุดบันทึก และแฟ้มสะสมงานของพ่อแม่ แสดงปัญหา การแก้ปัญหา การพัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาการของผู้เรียนรายบุคคล เป็นต้น

2.1.7.2 แฟ้มสะสมงานของลูก ในทุกประสบการณ์การเรียนรู้และเนื้อหาความรู้

2.1.7.3 สมุดบันทึกของลูก เช่น บันทึกส่วนตัว (ทัศนะ ประสบการณ์ใหม่ เจตจำนง) บันทึกแหล่งเรียนรู้ (จากการเดินทาง ทัศนศึกษา) สมุดภาพ เป็นต้น

2.1.7.4 ผลงานที่นำเสนอในการเรียนรู้ในรูปแบบโครงงาน โดยบุคคลและกลุ่ม

2.1.8 แนวทางการดำเนินงาน

ครอบครัวที่ตัดสินใจจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับลูกจะต้องนำข้อมูลไปจดทะเบียนกับโรงเรียนที่ยินดีรับ ทั้งนี้ด้วยพระราชบัญญัติการศึกษา ได้ระบุว่าเด็กอายุครบ 6 ปี บริบูรณ์จะต้องเข้าโรงเรียน เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายที่ใช้อยู่ปัจจุบันเด็กทุกคนที่มีอายุครบ 6 ปี บริบูรณ์จึงต้องมีชื่ออยู่ในโรงเรียน การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นสิทธิที่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฯ แต่สิทธิที่ได้รับนี้จะต้องมีกฎกระทรวงรองรับ ดังนั้นในช่วงที่กฎกระทรวงยังไม่ได้มีผลบังคับใช้ การดำเนินงานจึงจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับระเบียบ กฎต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่

การที่เด็กขึ้นทะเบียนกับโรงเรียน ก็ต้องมีความตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับครอบครัว ในเรื่องการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดประเมินผล รวมทั้งหลักฐานการเรียนที่จำเป็น

สำหรับการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดเรื่อง แนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) ของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ที่ได้สรุปไว้มาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาศูนย์การเรียนชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวมเพื่อการพัฒนาศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

2.2 ทฤษฎี Professional Learning Community ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา ได้สรุป การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในโรงเรียนสุภาพะ ไว้ดังต่อไปนี้ (มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา, 2560)

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) เป็นการรวมตัวของผู้บริหารและครู ในการลงมือปฏิบัติการเรียนรู้และเรียนรู้ร่วมกัน เน้นปฏิสัมพันธ์และการเป็นผู้มีส่วนร่วม

โดยครูเป็นเจ้าของการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งเริ่มจากการเห็นคุณค่าวิชาชีพ และการเรียนรู้ในทิศทางเดียวกัน แล้วนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ สมาชิกใน PLC จะมุ่งเน้นว่า “ศิษย์ของเรา” มากกว่า “ศิษย์ของฉัน” และการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เริ่มจาก “การเรียนรู้ของครู” เรียนรู้ที่จะมองเห็นการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อผู้เรียนเป็นสำคัญ

การเริ่มทำ PLC เริ่มจากคำถามเชิงคุณค่าว่า “โรงเรียนดำรงอยู่เพื่ออะไร ทำไมจึงต้องมีโรงเรียนนี้ไม่มีได้ไหม” “เมื่อมีอยู่ต้องทำอะไรให้แกสังคมแก่ชุมชน” “อย่างไรเรียกว่าทำหน้าที่ได้ดีน่าภาคภูมิใจ” และ “เราจะช่วยกันทำให้โรงเรียนของเราทำหน้าที่ได้ดีเช่นนั้น ได้อย่างไร” ซึ่งคำตอบไม่หนีไปจากการมีคุณค่าต่อศิษย์ ต่อการสร้างอนาคตให้แก่อนุชนรุ่นหลัง ซึ่งคำถามดังกล่าวจะนำไปสู่การกำหนดเป้าหมาย (Purpose Statement) ค่านิยมหลัก (Core Value) และแนวทางการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนร่วมกัน เมื่อเป้าหมายชัดและเห็นแนวทาง ต้องรีบลงมือปฏิบัติ (Action Mode) โดยอาจทดลองทำในบางชั้นเรียน ในครูเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ที่เป็นอาสาสมัครและเต็มใจที่จะเป็นผู้ริเริ่ม แต่ต้องทำคนเดียวห้องเรียนเดียว ต้องมีทีมร่วมคิดร่วมทำ ซึ่งต้องแยกกันทำแต่จะเรียนรู้ประสบการณ์จากการปฏิบัติร่วมกัน โดยต้องไม่สร้างความอึดอัดให้แก่ครูที่ยังไม่ศรัทธาหรือไม่อยากเปลี่ยนแปลง มีการสื่อสารสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ PLC ว่ามีหลักการดำเนินการอย่างไร และผลที่เกิดจากการดำเนินการ PLC จะเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) การมีเป้าหมายหรือฉันทะร่วมกันในด้านการเรียนการสอน เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ของครู โดยผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีบทบาทสำคัญในการให้ครูทั้งโรงเรียนได้ร่วมทบทวนและกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายเหล่านั้นอย่างแท้จริง กรณีตัวอย่างเช่น โรงเรียนสุขภาวะ มีฉันทะร่วมกันในการเรียนรู้ของนักเรียนโดยที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาปัญญาภายนอก และการใช้กิจกรรมจิตศึกษาเป็นฐานพัฒนาปัญญาภายใน PLC จึงเน้นไปที่เป้าหมายการเรียนรู้ของเด็กเป็นหลัก กิจกรรมหรือโครงการ ที่แคบตันและใช้เวลาสั้น ๆ มีกำหนดเวลาที่ชัดเจน จึงไม่ใช่จุดเริ่มต้น PLC ที่แท้จริง

(2) การแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งเริ่มต้นจากผู้บริหารและครูในโรงเรียนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเป้าหมายขององค์กรโดยนำประสบการณ์และความรู้จากการปฏิบัติหรือความรู้ที่ฝังอยู่จากการทำงานของครูแต่ละคน จำเป็นต้องอาศัยผู้ชี้แนะ (Coach) ที่เป็นไปตามความต้องการของครูโดยการชี้แนะนั้นก็ต้องสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง

(3) ทบทวนผลการปฏิบัติที่ได้ร่วมกันวางแผนพัฒนาการสอนอย่างสม่ำเสมอ เมื่อคุณครูได้ร่วมทบทวนวิธีที่จะปฏิบัติร่วมกันก่อนไปสอนจริงในวง PLC แล้วมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำผลปฏิบัติเหล่านั้นมาทบทวนถึงผลที่เกิดขึ้น สิ่งให้เห็นและเรียนรู้อะไรหรืออาจเรียกกิจกรรมนี้ว่า การทบทวนหลังจากได้ปฏิบัติ ส่วนเพื่อนครูท่านอื่นก็จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสิ่งที่เห็น และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากเพื่อนครู

(4) ร่วมเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของเพื่อนร่วมวิชาชีพ กิจกรรมทั้งหลายทั้งมวลในวง PLC จึงไม่ใช่แค่เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่อาจจะหมายถึงสังเกตการณ์สอนของเพื่อนครู การนำสื่อมาอธิบายในวง PLC การสร้างแรงบันดาลใจจากผู้ประสบความสำเร็จ การสร้างความมั่นใจจากสิ่ง

ที่ปฏิบัตินำไปสู่ทฤษฎี หรือการสร้างเครือข่ายกับครูต่างโรงเรียนที่มีเป้าหมายเดียวกัน เพื่อปรับปรุง การเรียนการสอนของครูให้สู่ผู้เรียนอย่างแท้จริง

(5) เผยแพร่สู่สาธารณะและสร้างเครือข่าย เมื่อกระบวนการในการพัฒนาการ เรียนรู้ของเด็ก มีความสำเร็จ วิธีที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืน และแพร่ขยาย คือการนำเรื่องราวหรือ กลไกเหล่านั้นสู่สาธารณชน ไม่ว่าจะเป็นการเปิดให้ชุมชนอื่นได้มาศึกษาและแลกเปลี่ยนร่วมกัน การสร้างคู่คิดของชุมชน (Community Buddy) ข้อสำคัญการเปิดกว้างสู่สาธารณะ คือการใช้พื้นที่ ของโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้และแลกเปลี่ยน ในเวลาที่ไม่กระทบต่อการจัดกิจกรรมปกติของครู ซึ่งจะ ทำให้องค์กรมีความยั่งยืนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สำหรับการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษานำแนวคิดเรื่องทฤษฎี Professional Learning Community (PLC) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ของมูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา ที่ได้สรุปไว้ มาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์มิติของผู้สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2.3 แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (PROJECT-BASED LEARNING)

มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา ได้สรุป การจัดการเรียนรู้การสอนด้วย PBL (Problem-based Learning) ไว้ดังต่อไปนี้ (มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา, 2560)

2.3.1 การจัดการเรียนรู้ด้วย PBL หรือ Project-based Learning

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยปัญหานั้นเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับผู้เรียน อาจเป็นเรื่องที่ผู้เรียนสนใจหรือ มีความหมายกับผู้เรียนที่สามารถ นำมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้โดยปัญหา แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

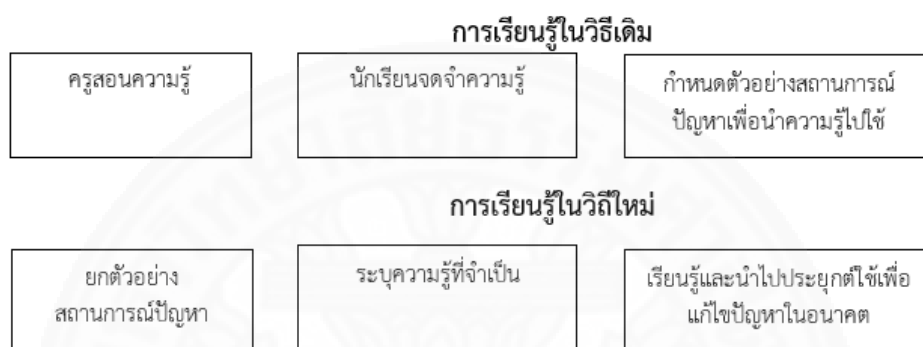
2.3.1.1 ปัญหาไม่ซับซ้อนสามารถค้นคว้าและคิดหาคำตอบในระยะสั้น กระบวนการเรียนรู้ด้วย Problem-based Learning ก็จะสามารถหาคำตอบของปัญหาหรือประเด็น ที่สนใจ

2.3.1.2 ปัญหาที่ซับซ้อน ต้องศึกษาค้นคว้า พัฒนา ตรวจสอบ โดยใช้ระยะเวลา ที่ยาวนานกว่า อาจต้องสร้างชิ้นงานเพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา ลักษณะนี้ มักจะใช้ Project-based Learning เข้ามาช่วย

การเรียนรู้ด้วย PBL มุ่งสร้างประสบการณ์ตรง จึงเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ฝึกทักษะ การคิด เสนอสถานการณ์ปัญหา วางแผนการเรียนรู้ และตรวจสอบกำกับการเรียนรู้ และนอกจากนี้ PBL ยังช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้กับผู้เรียนได้อีกด้วยอาจกล่าวได้ว่า “ภาวะ

งานที่ทำท่าย ช่วยสร้างทักษะการคิดและแก้ปัญหาได้ดี” ดังนั้น การเรียนรู้ด้วย PBL จึงเป็น “การใช้ปัญหา ทำให้เกิดปัญญา”

“การเปลี่ยนแปลงใด ๆ จะให้เกิดผล ต้องไม่ใช่วิธีคิดแบบเดิม” จุดเน้นการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนสุขภาวะเน้นให้เกิด “ปัญญาภายใน” ที่ใช้กิจกรรมจิตศึกษา และ “ปัญญาภายนอก” ซึ่งการสร้างปัญญาภายนอก เป็นเรื่องของการพัฒนาวิธีคิด ทักษะการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยการจัดการเรียนรู้ด้วย PBL ที่เป็นการปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนจากเดิม ดังแผนภาพ

ภาพที่ 2.1 การจัดการเรียนรู้ด้วย PBL ที่เป็นการปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนจากเดิม. โดย มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา, 2560.

2.3.2 คุณสมบัติเด่นของ PBL

การเรียนรู้ด้วย PBL มีคุณสมบัติที่โดดเด่นสำหรับการนำมาใช้จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

2.3.2.1 เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3.2.2 เป็นการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

2.3.2.3 เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิด

2.3.2.4 เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน

2.3.2.5 เป็นการเรียนรู้เน้นการแสวงหาความรู้

2.3.2.6 เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการความรู้

2.3.2.7 เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนควบคุมและประเมินกระบวนการเรียนรู้

(Metacognition)

2.3.2.8 เป็นการเรียนรู้ที่เน้นส่งเสริมให้กับผู้เรียนได้กำกับตนเองในการเรียนรู้

(Self-directed Learning)

2.3.3 คุณค่าของ PBL ต่อผู้เรียน

การเรียนรู้ด้วย PBL ช่วยเสริมสร้างสิ่งสำคัญต่อผู้เรียนอันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนี้

2.3.3.1 เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้

2.3.3.2 พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การเขียน การสื่อสาร

2.3.3.3 ช่วยให้การจำข้อมูลต่าง ๆ ได้ดี

2.3.3.4 ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักการปรับตัวรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน เพื่อช่วยให้เรียนรู้และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

2.3.3.5 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง

2.3.3.6 เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.3.4 PBL ปรับบทบาทของครูได้อย่างไร

บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ด้วย PBL ช่วยให้ภาพของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีความชัดเจนมากขึ้น ดังนี้

2.3.4.1 การเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) โดยการวางแผน ออกแบบ การเรียนรู้ และเตรียมการสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้ จัดเตรียมสื่อ แหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียน

2.3.4.2 การเป็นผู้ชี้แนะ (Coach) โดยการกระตุ้นและให้คำแนะนำเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

2.3.4.3 การเป็นพี่เลี้ยง (Mentor)

2.3.4.4 การเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ (Teacher as Learner)

สำหรับการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยจะนำแนวคิดเรื่อง แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (PROJECT-BASED LEARNING : PBL) ของมูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา ที่ได้สรุปไว้มาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์กระบวนการสอน ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์กระบวนการสอน ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในรูปแบบจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (PROJECT-BASED LEARNING : PBL)

2.4 แนวคิดหลักสูตรบูรณาการ และการจัดหลักสูตรของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา

ไพรวลัย พิทักษ์สาธิต (2550, น.78-81) ปัจจุบันยังมีการกล่าวขานถึงหลักสูตรบูรณาการกันอยู่ และค่อนข้างบ่อยขึ้น อันเนื่องมาจากการปฏิรูปการศึกษา แต่ก็ยังเป็นไปในลักษณะเดิม ๆ คือ การบูรณาการภายในวิชา (intradisciplinary) และบูรณาการระหว่างวิชา (interdisciplinary)

ซึ่งมีความหมายเฉพาะการบูรณาการเนื้อหาวิชาเท่านั้น แต่จริงการบูรณาการหลักสูตรทำได้หลายลักษณะ ดังนี้

2.4.1 การบูรณาการวิชา (Integrated by subjects)

เป็นการบูรณาการระดับที่ใหญ่ที่สุด เพราะมีผลกระทบต่อการจัดโครงสร้างหลักสูตร และการบริหารจัดการวิชาที่มีการบูรณาการกันบ่อยมากคือ วิชาสังคมศึกษากับวิชาวิทยาศาสตร์ เพราะเป็นวิชาที่เกี่ยวกับชีวิตและนักเรียนสัมผัสพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน ส่วนการบูรณาการวิชาอื่น ๆ ที่พบได้อีก เช่น วิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือ คณิตศาสตร์กับภาษาไทย เป็นต้น การบูรณาการเฉพาะบางช่วงชั้น หรือตลอดทุกช่วงชั้นก็ได้ แต่ช่วงชั้นที่ทำหลักสูตรบูรณาการมากที่สุด ได้แก่ ระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษา ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายมักบูรณาการในระดับการเรียนการสอน รายวิชามากกว่า เพราะต้องการให้นักเรียนมีความรู้ในวิชานั้น ๆ แต่ก็จะมีการเพิ่มเติมโดยให้นักเรียนทำโครงการที่บูรณาการหลายวิชาไว้ด้วยกัน

2.4.2 จำนวนวิชาในหลักสูตรบูรณาการ

มักเน้นเฉพาะวิชาหลักที่มีความสำคัญและสัมพันธ์กับชีวิตจริงวิชาหลักที่นำมาจัดเสมอ คือ วิชาการใช้ภาษา (ซึ่งบางครั้งแยกเป็นวิชาการอ่าน และวิชาการเขียน) วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา และวิชาคณิตศาสตร์ เมื่อสถานศึกษาประสงค์จะจัดหลักสูตรแบบบูรณาการรายวิชา ครูที่สอนจะต้องวางแผนร่วมกันกำหนดหัวข้อเรื่อง (Themes) หรือประเด็นคำถามสำคัญ (Essential questions) สร้างกิจกรรมหรือเรื่องราวที่นำชีวิตจริง สภาพการณ์ที่เป็นจริงมาเป็นตัวตั้งในการทำหน่วยการเรียนรู้

2.4.3 บูรณาการการเรียนการสอน (Integrated by Learning management)

2.4.3.1 บูรณาการทักษะ (Integrated by skills) บูรณาการในลักษณะนี้เป็นได้ทั้งภายในวิชาเดียวกันหรือบูรณาการหลายวิชา ที่บูรณาการทักษะในวิชาเดียวกัน เช่น บูรณาการทักษะการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การสรุป การนำเสนอ ในวิชาภาษาที่บูรณาการทักษะในหลายวิชา เช่น ทักษะการคิด ทักษะการจัดการ และทักษะการวิจัย (ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต) เป็นต้น วิชาที่มีบูรณาการด้วยทักษะ จำเป็นต้องมีการวางแผนร่วมกัน เพราะเกี่ยวข้องกับผู้สอนหลายวิชา ผู้สอนจะต้องมาตกลงกันเกี่ยวกับเนื้อหา ลำดับความยากง่าย จะแยกสอนเป็นวิชาหรือสอนเป็นทีม ครูต้องร่วมกันกำหนดคำถามสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และทักษะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนให้ครบถ้วนและเหมาะสม อีกทั้งให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่จะเรียนด้วย

การบูรณาการลักษณะนี้ใช้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นโครงการ (Projects) ประเด็นปัญหา (Issues) สภาพชุมชน (Community) อาชีพ (Careers) หรือแม้แต่ศาสนา การจัดทำหลักสูตรในลักษณะโมดูล (Modules) ก็อยู่ในประเภทนี้

2.4.3.2 บูรณาการสื่อเทคโนโลยี (Integrated by technology) การจัดทำหลักสูตรโดยนำสื่อเทคโนโลยีมาบูรณาการนั้นน่าจะทำได้ง่ายและจำเป็นในสภาวะการณ์ปัจจุบัน เพราะทุกวิชาสามารถใช้เทคโนโลยีบูรณาการในการเรียนการสอนได้ แม้แต่วิชาเทคโนโลยีเองก็ใช้เนื้อหาวิชาอื่น เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา ฯลฯ เป็นสื่อการเรียนรู้ได้ บูรณาการในลักษณะนี้ เรียกว่าเป็นบูรณาการแบบคู่ขนาน การบูรณาการโดยแหล่งเรียนรู้ก็จัดอยู่ในประเภทนี้

2.4.4 การบูรณาการบริหารจัดการ (Integrated by management)

ตัวอย่างของการบูรณาการประเภทนี้ เช่น การนำนักเรียนมาเรียนรวมกัน (Cross-age integrated curriculum) การให้ผู้สอนสอนร่วมกัน (Team teaching) เป็นต้น การจัดทำหลักสูตรอาจแยกเป็นรายวิชาหรือจัดแบบบูรณาการวิชาก็ได้ แต่วิธีที่เหมาะสมน่าจะเป็นการจัดหลักสูตรแบบโมเดล

สำหรับขอบเขตและการจัดลำดับการเรียนรู้ในหลักสูตรบูรณาการทุกแบบเป็นสิ่งปกติที่ครูต้องคำนึงถึงคือ ความยากง่ายตามระดับชั้นและวัย ความซับซ้อนจากน้อยไปหามาก หรือจากสิ่งใกล้ตัวไปสู่ไกลตัว อย่างไรก็ตาม ในการจัดทำหลักสูตรบูรณาการ มักจะกระทำสิ่งดังต่อไปนี้

2.4.4.1 จัดการเรียนการสอนโดยใช้เนื้อหาที่สัมพันธ์กับชีวิตเป็นตัวตั้ง จัดเนื้อหาในลักษณะหัวข้อเรื่องหรือโครงการ หรือบูรณาการโดยเน้นสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ เช่น ศาสนา เทคโนโลยี เป็นต้น

2.4.4.2 มีการวางแผนร่วมกัน ไม่ใช่ครูต่างคนต่างทำ มิฉะนั้นจะเกิดความซับซ้อน แม้จะใช้การบูรณาการแบบคู่ขนานคือ ครูต่างคนต่างสอนโดยนำเนื้อหาของอีกวิชาหนึ่งมาบูรณาการ แต่ก็ต้องตกลงกันในส่วนของเนื้อหาที่จะนำไปบูรณาการเพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน

2.4.4.3 ไม่ว่าจะบูรณาการด้วยวิธีใดก็มักใช้วิธีการสอนแบบกำหนดหัวข้อเรื่อง (Themes) เป็นส่วนใหญ่ เพราะ

- (1) ผู้เรียนเข้าใจง่ายและเห็นความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง
- (2) สามารถบูรณาการได้มากกว่า 2 รายวิชา

ในการจัดการเรียนการสอนย่อมหนีไม่พ้นการประเมินผล ซึ่งต้องควบคู่ไปด้วยกัน คำถามชวนคิดก็คือ การประเมินผลการเรียนการสอนแบบบูรณาการละทำอย่างไรได้บ้าง คำตอบคือ

ประเมินผลด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น สังเกตพฤติกรรมแล้วบันทึกผลสังเกต ใช้แบบทดสอบ ให้ตอบคำถามย่อย ๆ ท้ายบทให้ทำโครงการ ชิ้นงาน สิ่งประดิษฐ์ ให้นำเสนอผลงาน หรืออภิปรายผลงานของตนหรือของเพื่อน เป็นต้น

ประเมินโดยบูรณาการพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติไปพร้อมกัน จากการใช้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงาน สร้างชิ้นงาน แล้ววัดความรู้และทักษะจากการให้สาธิตและแสดงผลงาน วัดเจตคติจากการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์และสนุกสนาน

ประเมินจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น ประเมินจากผลงานหลายชิ้น ประเมินจากการทำงานกลุ่มหลาย ๆ ครั้ง ประเมินทักษะการทำงานจากความคล่องแคล่วและความชำนาญ

2.4.4.4 ประเมินโดยการบูรณาการทักษะที่ต้องการวัด เช่น บูรณาการความรู้กับทักษะอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกัน บูรณาการทักษะกับค่านิยม เป็นต้น

2.4.4.5 ประเมินจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ครู นักเรียน (ประเมินตนเอง) เพื่อน ผู้ปกครอง เป็นต้น

2.4.5 ตัวอย่างการประเมินโดยใช้ Rubrics

2.4.5.1 ครูมอบหมายให้ผู้เรียนทำโครงการและนำเสนอโดยใช้สื่อผสม (ประเมินภาพรวม) การประเมินต้องเป็นแบบบูรณาการ จึงจะเหมาะสมโดย

(1) ประเมินความรู้ที่ได้ ทักษะการนำเสนอและเจตคติต่อสิ่งที่เรียนพร้อม ๆ กัน (ประเมินจากการนำเสนอผลงาน)

(2) ประเมินทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการอยู่ร่วมกัน ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการค้นคว้า (ประเมินจากการปฏิบัติร่วมกัน)

(3) ประเมินทักษะการใช้ภาษา กับทักษะการใช้เทคโนโลยี และทักษะการแสวงหาความรู้ (ประเมินจากการรายงานหน้าชั้นเรียน)

(4) ประเมินจากทักษะการทำงานอย่างเป็นระบบภาวะผู้นำ-ผู้ตาม การคาดการณ์และการแก้ปัญหา (ประเมินจากการปฏิบัติงานกลุ่มแต่ละครั้ง)

(5) ประเมินโดยตัวนักเรียนเอง ประเมินโดยเพื่อน และประเมินโดยครู โดยประเมินในประเด็นเดียวกันหรือต่างกันได้ เพื่อดูความสอดคล้องของผลการประเมิน

2.4.5.2 การประเมินความสามารถในการพูดต่อหน้าประชุมชน (ประเมินเฉพาะด้าน) สามารถประเมินผลแบบบูรณาการได้โดย

(1) ประเมินทักษะการใช้ภาษา ทักษะการพูด (โน้มน้าวดึงดูดใจผู้ฟัง) ทักษะการปรับตัว และบุคลิกภาพ (ประเมินหลายทักษะในกลุ่มเดียวกัน)

(2) ประเมินความรู้ (ความถูกต้องในเนื้อหา) การนำเสนอ การใช้เทคโนโลยี (บูรณาการความรู้และการใช้เทคโนโลยี)

2.4.6 การจัดหลักสูตรของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา

โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา หรือ "โรงเรียนนอกกะลา" เป็นโรงเรียนเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร ในสังกัดของกลุ่มส่งเสริมสถานศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2546 โดยมูลนิธิลำปลายมาศพัฒนา โดยการ ได้เปิดทำการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2546 จำนวน 3 ชั้นเรียน ได้แก่ ชั้นอนุบาล 1 ชั้นอนุบาล 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้คัดเลือกเด็กจากเด็กทั่วไปโดยวิธีจับฉลาก นักเรียนที่เข้าเรียนไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ข้อพิจารณาที่สำคัญคือ ผู้ปกครองต้องพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนฯ ในการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ ปัจจุบันมูลนิธิลำปลายมาศพัฒนา เป็นผู้ถือใบอนุญาตโรงเรียน ฯ และเปิดทำการเรียนการสอนครบ 11 ชั้นเรียน คือ ชั้นอนุบาล 1-2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนาโดยมูลนิธิลำปลายมาศพัฒนา เป็นโรงเรียนเอกชนที่ไม่เก็บค่าเล่าเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นโรงเรียนตัวอย่าง เริ่มดำเนินการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 ถึงปัจจุบัน ในระดับชั้นอนุบาล ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น มีนักเรียนทั้งหมด 240 คน มีครู 30 คน รับนักเรียนโดยการจับฉลาก โรงเรียนฯ ตั้งอยู่บนพื้นที่ 50.2 ไร่ ในเขตอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเงินของมูลนิธิลำปลายมาศพัฒนา สร้างเสร็จและเปิดทำการเรียนการสอนเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2546

ตั้งแต่เริ่มต้น นายเจมส์ คลาร์ก เป็นผู้สนับสนุนในเรื่องการลงทุนก่อสร้างโรงเรียน และสิ่งสนับสนุนทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว เป็นจำนวนเงินประมาณ 52.5 ล้านบาท นอกจากนั้น นายเจมส์ คลาร์ก ยังสนับสนุนในเรื่องค่าใช้จ่ายดำเนินการของโรงเรียนทั้งหมด ตั้งแต่ปี 2546-2553 เป็นเงิน 52.5 ล้านบาท รวมเป็นเงินที่ นายเจมส์ คลาร์ก สนับสนุนโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนาถึงปัจจุบันเป็นเงินทั้งสิ้น 105 ล้านบาท (โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา, 2560)

2.4.7 หลักสูตรโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา

โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนาจัดการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดย PBL (Problem based Learning) ซึ่งเป็นนวัตกรรมหนึ่งในการพัฒนาความฉลาดภายนอก ความเข้าใจต่อโลกและปรากฏการณ์ ให้กับผู้เรียนของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา เป็นหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากปมปัญหาสู่ปัญญา เพราะสังคมโลกนับวันจะยิ่งซับซ้อนขึ้น จำนวนปัญหาจะมากขึ้น ซับซ้อนขึ้น ยุ่งเหยิงขึ้น กระบวนการเรียนรู้โดย PBL จะทำให้ผู้เรียนไม่ติดอยู่กับ

ปัญหา มองปัญหาเป็นเรื่องท้าทายซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจต่อปัญหา และหาวิธีการแก้ปัญหา

กระบวนการทำความเข้าใจต่อปัญหา และกระบวนการหาวิธีการหรือนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนจะต้องใช้ความรู้อันหลากหลาย (Multi Knowledge) และทักษะที่หลากหลาย (Multi skills) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงความเข้าใจหลักของเนื้อหาชุดนั้น จนเกิดทักษะอันหลากหลายที่จำเป็นสำหรับศตวรรษใหม่ (21st Century Skills) ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และการเรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทักษะการสังเคราะห์ข้อมูลและการจัดการความรู้ ทักษะชีวิต ทำกินเป็น อยู่ได้ ใช้เป็น เช่น ทักษะ ICT การทำงานร่วมกัน การจัดการความขัดแย้ง การสื่อสาร การคิดหลายระดับ การสร้างปัจจัยการดำเนินชีวิต การดูแลสุขภาพ การแสวงหาข้อมูล การปรับตัว การออกแบบวิถีชีวิตอุปนิสัย การชี้นำตนเอง จิตสำนึกต่อคนอื่น วัฒนธรรมอื่นและต่อโลก (วิเชียร ไชยบัง, 2553)

2.4.8 นวัตกรรมของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา

จิตศึกษา เป็นรูปแบบนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นในโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา หรือโรงเรียนนอกกะลาตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 เพื่อให้เป็นแนวคิดและกระบวนการพัฒนาทั้งครูและเด็กให้เกิดการเรียนรู้และงอกงามด้านใน หรือความฉลาดด้านจิตวิญญาณ ปัญญาภายใน หรือความฉลาดด้านในหมายรวมถึงความฉลาดทางด้านจิตวิญญาณ SQ และความฉลาดทางด้านอารมณ์ EQ ซึ่งได้แก่ การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง รู้ตัวและผู้อื่น การเห็นคุณค่าในตัวเอง คนอื่นและสิ่งต่าง ๆ เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีความหมาย การอยู่ด้วยกันอย่างภราดรภาพ ยอมรับในความแตกต่างเคารพและให้เกียรติกัน การมีวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมอยู่อย่างพอดีและพอใจได้ง่าย การมีสติอยู่เสมอรู้เท่าทันอารมณ์เพื่อให้รู้ว่าจะต้องหยุดหรือไปต่อกับสิ่งที่กำลังเป็นอยู่มีความสามารถจัดการอารมณ์ตนเองได้ การมีสัมมาสมาธิเพื่อกำกับ ความเพียรให้การเรียนรู้หรือการทำภาระงานให้ลุล่วง มีความอดทนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสิ่งต่าง ๆ นอบน้อมต่อสรรพสิ่งที่เกื้อกูลกันอยู่ การมีจิตใหญ่มีความรักความเมตตาตามสากล

พัฒนานวัตกรรมเป็นหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากปมปัญหาสู่ปัญญา PBL (Problem based Learning) กระบวนการทำความเข้าใจต่อปัญหา และกระบวนการหาวิธีการหรือนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนจะต้องใช้ความรู้อันหลากหลาย (Multi Knowledge) และทักษะที่หลากหลาย (Multi skills) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงความเข้าใจหลักของเนื้อหาชุดนั้น และเกิดทักษะอันหลากหลายที่จำเป็นสำหรับศตวรรษใหม่ (21st Century Skills) ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และการเรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทักษะการสังเคราะห์ข้อมูลและการจัดการความรู้ ทักษะชีวิต ทำกินเป็น อยู่ได้ ใช้เป็น เช่น ทักษะ ICT การทำงานร่วมกันการจัดการความขัดแย้ง การสื่อสาร การคิดหลายระดับ การสร้างปัจจัยการดำเนินชีวิต การดูแลสุขภาพ

การแสวงหาข้อมูล การปรับตัว การออกแบบวิถีชีวิต อุปนิสัย การชี้นำตนเอง จิตสำนึกต่อคนอื่น วัฒนธรรมอื่นและต่อโลก

สร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ พัฒนานวัตกรรมสำหรับองค์กรเพื่อมุ่งพัฒนาครู และการพัฒนาองค์กรที่เรียกว่า ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional learning community) PLC ซึ่งมีองค์ประกอบสองส่วนที่สำคัญคือ การสร้างความเป็นชุมชนให้เกิดขึ้นในองค์กร และการจัดให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างหลากหลายระหว่างกัน เป้าหมายสำคัญของ PLC คือ สร้างการเรียนรู้ของครูร่วมกันเพื่อให้ทุกคนได้ยกระดับความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่จะสอน มีทักษะการจัดการเรียนการสอน และมีจิตวิญญาณของความเป็นครูในแบบโรงเรียนนอกกะลา (วิเชียร ไชยบัง, 2554)

สำหรับการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดเรื่องแนวคิดหลักสูตรบูรณาการของ ไพรวลัย พิทักษ์สาธิต และการจัดหลักสูตรของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ของ วิเชียร ไชยบัง ที่ได้สรุปไว้มาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์หลักสูตรของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์หลักสูตรของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) แบบบูรณาการ

2.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

2.5.1 การมีส่วนร่วม (participation)

การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่าย และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเครือข่าย ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายที่ดีที่สุด

2.5.2 ผลดีต่อการบริหารจัดการเครือข่าย

2.5.2.1 ทำให้การบริหารหรือการพิจารณาแนวทางในการแก้ปัญหา มีความหลากหลายเป็นไปอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ เพราะเป็นการระดมแนวคิด จากบุคคลที่มีความหลากหลาย ทั้งความรู้ และประสบการณ์

2.5.2.2 ทำให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน โดยมีให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีอำนาจมากเกินไป ซึ่งอาจนำไปสู่การใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้องอันเกิดผลเสียหายแก่เครือข่ายได้

2.5.2.3 เป็นการขจัดปัญหา มิให้การดำเนินนโยบายใด ๆ มีผลต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไป ซึ่งจะก่อให้เกิดความยุติธรรมในการดำเนินการต่อทุกฝ่ายได้

2.5.2.4 ก่อให้เกิดการประสานงานที่ดี ทำให้การบริหารเครือข่ายเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ขอความร่วมมืออย่าง

2.5.2.5 การรวมตัวกันของบุคคลเป็นเครือข่ายจะก่อให้เกิดพลังที่เข้มแข็งสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และตรงเป้าหมาย โดยทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

2.5.3 หลักการมีส่วนร่วม

หลักของการมีส่วนร่วม ในความหมายของการบริหารจัดการจะมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับ “การตัดสินใจ” นั่นคือ การมีส่วนร่วม จะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีคุณค่า และอย่างชอบธรรม และต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (meaningful participations) ไม่วางระบบไว้ให้ดูเหมือนว่าได้จัดกระบวนการให้มีมีส่วนร่วมแล้วเท่านั้น

ถ้าการตัดสินใจที่เกิดจากการมีส่วนร่วมมีความสมเหตุสมผล และชอบธรรมก็ต้องนำไปปฏิบัติ แต่ถ้าผู้มีอำนาจเห็นว่าการตัดสินใจนั้นไม่เหมาะสม ขัดกับการตัดสินใจของการมีส่วนร่วม ก็จะต้องอธิบายได้โดยมีมาตรฐานแห่งความชอบธรรมที่จะเลือกตัดสินใจเช่นนั้น โดยที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้

2.5.4 กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

ถ้าเห็นว่าการตัดสินใจนั้นอาจมีผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก็ควรจะต้องมี “การปรึกษาหารือ” ก็ถือว่ามีมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมาอีกเล็กน้อย คือได้รับฟังความคิดเห็นก่อนตัดสินใจ วิธีการที่มักจะหยิบขึ้นมาทำกันบ่อยๆในระดับนี้คือ “การทำประชาพิจารณ์” หรือ “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน” ต้องเน้นย้ำว่ากระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะต้องทำตั้งแต่เริ่มคิดและตระหนักถึงปัญหา (ไม่ใช่ทำเมื่อได้ตัดสินใจไปแล้วและได้รับการประท้วง) เช่น ตระหนักว่ามีปัญหาเรื่องจำนวนขยะที่เพิ่มขึ้น มีความจำเป็นที่จะต้องหาที่ทิ้งขยะ จึงจัดการให้คนมามีส่วนร่วมเพื่อคิดหาวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน กระบวนการมีตั้งแต่ จัดเวทีคุยกันในกลุ่มเล็ก เคาะประตูบ้าน ใช้แบบสอบถาม แล้วประมวลข้อมูลเพื่อนำเสนอต่อผู้มีอำนาจเพื่อตัดสินใจ การตัดสินใจก็ต้องฟังประเด็นต่าง ๆ พิจารณาทุกประเด็น และตอบคำถามให้ได้ทุกประเด็น การตัดสินใจต้องมีคุณธรรมและเป็นที่ยอมรับได้ หากไม่ทำกระบวนการมีส่วนร่วมเหล่านี้ แต่มาทำเพียงวิธีการรับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นทางการครั้งเดียวหรือสองครั้ง ก็จะเป็นปัญหา เพราะกลายเป็นเวทีที่แต่ละฝ่าย คือ ฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายค้านมาแสดงจุดยืน ตอกย้ำความเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย มายืนยันว่าฉันถูกเธอผิด เวทีนี้จึงมักจะไม่เหมาะที่จะเป็นเวทีแห่งการมาพูดคุยกัน

หากมีข้อขัดแย้งกันมาก การปรึกษาหารือหรือการรับฟังความคิดเห็นเฉย ๆ จะไม่เหมาะสม จำเป็นต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่ระดับสูงกว่า คือการร่วมเจรจาหาข้อยุติ (negotiation) หรือ เจรจาโดยมีคนกลางกำกับกระบวนการ (mediation) คนกลางที่มากำกับ

กระบวนการจะต้องไม่ใช่ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจ ผู้ที่จะทำหน้าที่ตัดสินใจคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลายหรือคู่เจรจา หากทางออกที่ดีที่สุดโดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจนทุกฝ่ายพอใจ

ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมระดับสูงสุดคือการลงประชามตินั้น แม้จะดูดีที่แต่ละคนสามารถลงมติ แต่ละคนทีละคนได้ แต่การลงมติดังได้เพียง “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” หรือ “เอา” หรือ “ไม่เอา” อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้ง ความแตกแยกขึ้นอีก ถ้าสังคมยังไม่เข้าใจกระบวนการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

“กระบวนการมีส่วนร่วม” เป็นกระบวนการที่จะกระจายอำนาจจากผู้มีอำนาจที่แต่เดิมมักจะใช้อำนาจเหนือ (power over หรือ power against) ตามทฤษฎีผู้มีอำนาจจะชอบที่จะใช้อำนาจเหนือ เช่น แม่ซึ่งมีอำนาจมากกว่าลูก ก็มักจะใช้อำนาจเหนือลูก สั่งให้ลูกกลับบ้านก่อนค่ำ มาถึงวันหนึ่งลูกซึ่งโตขึ้นมาเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ก็จะขอกลับบ้านดึก เพราะจะไปงานวันเกิดเพื่อน แม่ก็ยังใช้อำนาจเหนือให้กลับบ้านภายในหกโมงเย็น ถามว่าลูกสาวจะยังเชื่อและปฏิบัติตามไหม ตามทฤษฎีแล้ว หากผู้มีอำนาจยังใช้อิทธิพลเหนือไปเรื่อย ๆ อำนาจนั้น ๆ ก็จะใช้ไม่ได้ เพราะอำนาจที่มีหรือไม่มีนั้น ไม่ใช่เรา “มี” หรือ “ไม่มี” “อำนาจ” อย่างเดียว แต่อยู่ที่คนอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้างหรือที่เราใช้อำนาจเหนือเขา นั้น เขามองว่าเราเหมาะสมที่จะมีอำนาจเหนือหรือไม่ ซึ่งบางครั้งสำคัญกว่าด้วยซ้ำไป ฉะนั้นแทนที่แม่จะใช้อำนาจเหนือ หันมาใช้อำนาจร่วมกับ (power with) ลงมาพูดคุยกับลูก หากทางออกที่ดีกว่าแทนการสั่งอย่างเดียว ลูกก็จะยินดีปฏิบัติและเชื่อฟังแม่ต่อไป

การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น ยินยอมปฏิบัติตาม (compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาความไม่เรียบร้อยในห้องเรียนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม หลังจากพยายามด้วยวิธีการใช้ไม่เรียบร้อย ใช้กฎกติกาที่ครูอาจารย์ออกกฎหรือวางระเบียบให้นักเรียนปฏิบัติ แต่การยอมรับก็ยังไม่ได้ผลดีนัก ครูประจำชั้นได้ชวนนักเรียนในห้องให้ร่วมกัน “ตระหนักรู้” ถึงปัญหาในห้องเรียน เช่น ความสกปรก การแต่งกายนักเรียน การไม่มีระเบียบในห้องเรียน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่จะวางกติกาตนเอง จนในที่สุดได้ระเบียบปฏิบัติประจำห้องที่ครูรับ เอามาจัดพิมพ์ติดไว้ในห้อง ปรากฏว่าได้รับการยอมรับและการปฏิบัติตามที่ดีกว่ากฎกติกาที่ครูกำหนดกติกานั้น ตัวอย่างเช่นนี้ เป็นตัวอย่างที่สามารถนำไปใช้ในองค์กรหรือรัฐวิสาหกิจที่จะสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะเป็นเครื่องมือของการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพต่อไป (วันชัย วัฒนศัพท์, 2546)

2.5.5 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ชลลดา กิจรีนภิรมย์สุข (2548) กล่าวว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง แนวคิดที่มุ่งเน้นให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วม โดยผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการระดมความคิด การแลกเปลี่ยน การตัดสินใจ การวางแผน และการทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังมีการตรวจสอบหรือประเมินผลการดำเนินการเพื่อทำให้เกิดการพัฒนา หรือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นภายในชุมชน

2.5.6 ได้แบ่งระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไว้ 3 ระดับ

กาญจนา แก้วเทพ (2543) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

2.5.6.1 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ผู้ใช้สาร

2.5.6.2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง ผู้ผลิต ผู้ร่วมผลิต ผู้ร่วมแสดง

2.5.6.3 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

2.5.7 กล่าวถึงการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่า

กาญจนา แก้วเทพ (2543) เป็นรูปแบบหนึ่งที่สำคัญของการสื่อสารชุมชน โดยมีเป้าหมายดังนี้

2.5.7.1 เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง

2.5.7.2 เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วม

2.5.7.3 เพื่อพิสูจน์ว่าชาวบ้านสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้หากมีโอกาส

2.5.7.4 เพื่อสร้างทักษะในการสร้างสื่อให้กับชุมชน เพื่อเป็นช่องทางที่ชุมชนจะส่งข่าวสารออกไปจากจุดยืน มุมมองและทัศนคติของตนเอง

2.5.7.5 เพื่อให้ชุมชนได้แสดงความรู้สึก ปัญหา วิธีการวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาจากทัศนคติของชุมชน

2.5.7.6 ผลจากการสื่อสารจะช่วยยกระดับความมีสติและความรับผิดชอบให้กับชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2.5.7.7 เพื่อช่วยเพิ่มสัดส่วนของการสร้างสื่อ ที่มีสาระให้กับชุมชนให้มีปริมาณมากขึ้น

ดังนั้นสำหรับการศึกษาคำนี้ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดเรื่อง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมมาใช้เป็นกรอบทฤษฎีเพื่อวิเคราะห์กระบวนการการมีส่วนร่วม ของผู้เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีเกษตรยั่งยืนทุ่งใหญ่นเรศวร) ถึงความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาการมีส่วนร่วม

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิเชียร โยมา (2553) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในเขตลาดกระบัง ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีการจัดการศึกษาสายสามัญและการสอนวิชาชีพระยะสั้น ด้านอาคารสถานที่ควรจัดให้อยู่ในแหล่งชุมชน และควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดระดับความต้องการของชุมชน

UNESCO (2002) การให้การศึกษาจึงเป็นกลยุทธ์หลักที่ใช้เพื่อสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งนอกจากการศึกษาในระบบแล้วศูนย์เรียนรู้ชุมชนเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการสร้างโอกาสด้านการศึกษา รวมทั้งให้เพิ่มบริการสารสนเทศ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจึงเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดยเน้นกระบวนการ เรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเองเป็นศูนย์เรียนรู้ของประชาชนที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชนที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

UNESCO (2003) การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนควรคำนึงถึงความสำเร็จและความยั่งยืนในระยะยาว องค์กรยูเนสโกเสนอแนะว่าการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในช่วงของการเริ่มต้นจำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างยั่งยืนควรสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานกับภาคส่วนต่าง ๆ การมีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนจากชุมชน และความรู้สึกเป็นเจ้าของ

พจนีย์ สวัสดิ์รัตน์ (2550 : บทคัดย่อ) พบว่า กลุ่มเป้าหมายต้องเป็นทุกคนในชุมชน เช่น เด็ก เยาวชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุ เพื่อว่าแต่ละกลุ่มมีสมาชิกที่หลากหลายจะทำให้เกิดการบ่มเพาะต้นกล้ารักในอาชีพ ศิลปะ รักท้องถิ่นของชุมชน และ ยังทำให้ไม่มีช่องว่างระหว่างวัยเชื่อมสายใยซึ่งกันและกันของคนในชุมชน นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนยังสามารถช่วยเหลือกลุ่มในการจัดทำบัญชี การใช้เทคโนโลยี ทำให้ทุกคนในศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสุขในการทำงาน มีคุณค่าในกลุ่ม ชีวิตมีความหมาย ครูผู้ให้คำแนะนำ (Facilitator) ซึ่งทำหน้าที่ให้คำแนะนำในทุกเรื่องของผู้เรียน มีความคุ้นเคย เข้าใจผู้เรียนอย่างใกล้ชิด ดูแลและช่วยเหลือผู้เรียนในทุกคำตอบที่อยากรู้ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ใฝ่เรียน พร้อมทั้งต้องมีบทเรียนร่วมกับทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรม

หรือกระบวนการเรียนรู้ต้องมีขั้นตอนที่ชัดเจน กลุ่มมีการวางแผนการดำเนินงาน ครูประสานต่อยอด และมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมต้องหลากหลาย ไม่ยึดติดกับอาคารสถานที่ กิจกรรมที่ดีต้องเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ได้ในวิถีชีวิต ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มและส่งเสริมการพัฒนาไปสู่แหล่งการเรียนรู้ของชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีการทำงานเชิงบูรณาการ (Intergration) ทุกภารกิจเป็นหน้าที่ของทุกหน่วยงาน ซึ่งอาจไม่ใช่หน้าที่โดยตรง แต่ควรมีการประสานส่งต่อกิจกรรมใดก็ตามที่เกินกำลังความสามารถ มีประสานภาคีเครือข่ายร่วมด้วยช่วยกัน พัฒนากลุ่มให้มีการเรียนรู้ ซึ่งไม่ต้องรอว่าไม่ใช่หน้าที่ของหน่วยงานของตนเอง แต่ทำอย่างไรจึงจะประสานประโยชน์ต่อชาวบ้านให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วสันต์ ลาจันติก (2548 : บทคัดย่อ) พบว่า องค์ประกอบที่ทำให้การจัดการความรู้ ประสบผลสำเร็จ ในส่วนของสถานศึกษา ได้แก่ ส่งเสริมบุคลากรโดยสนับสนุนงบประมาณ มีนโยบาย แผนงานชัดเจน ตลอดจนระบบสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน ด้านครูผู้สอนต้องพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงนำเข้า องค์ความรู้ใหม่บรรยากาศเป็นประชาธิปไตยตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ประสานสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและเข้าใจหลักของการจัดการความรู้

วิจารณ์ พานิช (2555:15) ครูจึงต้องยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” คือ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็ก ครูต้องตอบได้ว่าศิษย์ได้เรียนอะไร และเพื่อให้ศิษย์ได้เรียนสิ่งเหล่านั้น ครูต้องทำอะไรไม่ทำอะไรในสภาพเช่นนี้ครูยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น และทำทนายครูทุกคนอย่างที่สุดที่จะไม่ทำหน้าที่ครูผิดทาง คือ ทำให้ศิษย์เรียนไม่สนุก หรือเรียนแบบขาดทักษะสำคัญ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” ที่ครูสอนไม่ได้ นักเรียนต้องเรียนเอง หรือพูดใหม่ว่าคุณครูต้องไม่สอนแต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวก (facilitate) ในการเรียนรู้ ให้นักเรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง การเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project-Based Learning)

วิจารณ์ พานิช (2555 : 95) ครูเพื่อศิษย์ที่แท้จริงไม่ใช่แค่รักเด็ก ไม่ใช่แค่สอนสนุก ยังต้องมีวิธีออกแบบการเรียนรู้ที่ทำให้ศิษย์เรียนรู้เรื่องนั้น ๆ ได้อย่างแท้จริงด้วย เรียนรู้อย่างแท้จริงหมายความว่า ซึมซับเข้าไปเป็นความจำระยะยาวของศิษย์และไม่ใช่แค่จำได้เฉย ๆ ต้องเข้าใจ ความหมายและคุณค่าของความรู้ นั้น ๆ

วิจารณ์ พานิช (2555 : 354) ครูเพื่อศิษย์ต้องใช้การสอบเป็นเครื่องมือกระตุ้น หรือส่งเสริมการเรียนรู้ของศิษย์ นั่นคือ ต้องจัดการสอบชนิดที่เรียกว่าสอบเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า (Formative Assessment) เพื่อช่วยให้ทั้งครูและศิษย์มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ที่ทั้งครูก็รู้ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของศิษย์ สำหรับเอามาใช้ปรับการจัดการเรียนการสอน และตัวศิษย์เองก็รู้ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตนเอง สำหรับเอามาปรับวิธีการเรียนรู้ของตน

วิจารณ์ พานิช (2555 : 344) ในการทำงานเพื่อสร้างผลงานตามโครงการที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนจะต้องเรียนรู้ทักษะมากมาย ได้แก่ ทักษะในการตีความโจทย์ที่ได้รับมอบหมาย ทักษะในการฟัง (ความเห็นของเพื่อนร่วมทีม) ทักษะในการแสดงความคิดเห็นของตนที่อาจจะแตกต่างจากความเห็นของเพื่อน แต่ก็ไม่รู้สึกรู้สิดแย้ง ทักษะในการบรรลุข้อตกลงจากความคิดเห็นที่แตกต่าง ทักษะในการค้นหาความรู้นำมาประกอบการทำโครงการโดยค้นหาจากหลากหลายแหล่งรวมทั้งจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งต้องเรียนรู้ทักษะด้านไอซีที และทักษะการเข้าถึงแหล่งความรู้ ทักษะการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของความรู้ที่ค้นได้ ทักษะในการเลือกความรู้ชุดที่เหมาะสมและถูกต้องที่สุด ทักษะในการตั้งเป้าของผลงาน ทักษะในการปรึกษาหารือครูที่ปรึกษาหรือผู้รู้ ทักษะในการทดลองดำเนินการและประเมินผลที่เกิดขึ้น ทักษะในการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแก้ไขวิธีการ ทักษะในการจัดบันทึกกิจกรรมและผลงาน ทักษะในการนำเสนอผลงานด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การเขียนรายงาน การนำเสนอ ด้วยวาจาโดยมีเทคโนโลยีช่วยความเข้าใจ การนำเสนอเป็นมัลติมีเดีย นำเสนอเป็นภาพยนตร์ หรือละคร

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

บทที่สามนี้จะกล่าวถึงสาระสำคัญเกี่ยวกับงานวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ประเด็นปัญหาในการศึกษาวิจัย วิธีการศึกษาวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้นเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้ศึกษาวิจัยจึงกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประเด็นปัญหาในการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัย แนวทางกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ซึ่งคำถามที่ผู้วิจัยต้องศึกษาวิเคราะห์และตอบคำถาม จำนวน 2 ข้อ คือ

3.1.1 กระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เป็นอย่างไร (ศึกษาในมิติของผู้สอน, หลักสูตร, รูปแบบการมีส่วนร่วม)

3.1.2 ผลของการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เป็นอย่างไร (ศึกษาจากความคิดเห็นของผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง)

3.2 วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัย แนวทางกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) และวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ดังนี้

3.2.1 การสำรวจเอกสาร และผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

3.2.3 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

3.2.4 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

3.3 กลุ่มเป้าหมายของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

3.3.1 ผู้อำนวยการ ศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

3.3.2 ครูชุมชน ศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

3.3.3 ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

3.3.4 กลุ่มผู้แทนนักเรียน ศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ชั้น ม.1-3

3.3.5 ผู้ปกครอง นักเรียนของศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

3.3.6 เจ้าหน้าที่มูลนิธิมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

3.4.1 แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยทำการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการ นักเรียน ครูชุมชน ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครองนักเรียนของศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) และเจ้าหน้าที่มูลนิธิมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน

3.4.2 แบบจดบันทึกภาคสนาม (Field notes) เพื่อใช้บันทึกในการจดยละเอียดที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน จากการเข้าร่วมการสอนในศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) และพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ

3.4.3 เครื่องมือช่วยจำ ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง ใช้ในขณะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง กล้องถ่ายภาพ ใช้ในการบันทึกภาพในขณะที่ทำกิจกรรม

3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้ลักษณะการค้นคว้าและการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาเชิงปฏิบัติการ ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เกี่ยวข้อง (Depth Interview) และการสังเกตการณ์การจัดกิจกรรมการสอนหนังสือ (Observation) และการใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

3.5.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview)

3.5.1.1 ผู้อำนวยการ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

3.5.1.2 ครูชุมชน และครูอาสาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

3.5.1.3 ครูภูมิปัญญาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

3.5.1.4 ผู้แทนนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ชั้น ม. 1-3

3.5.1.5 ผู้ปกครองนักเรียนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

3.5.1.6 เจ้าหน้าที่มูลนิธิมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน

3.5.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

3.5.3 การเก็บข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์ เอกสาร หนังสือ ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความ สื่อสารสนเทศ ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.6 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลไปวิเคราะห์โดยใช้ วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้น ผู้ศึกษาวิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยการนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษาแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

บทที่ 4

ข้อมูลชุมชนและผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวทางกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เพื่อเป็นกรณีศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ ในการใช้เป็นแนวทางให้เกิดประโยชน์ต่อไป โดยการนำเสนอในส่วนของบทที่ 4 นี้จะแบ่งออกเป็น 8 ส่วนดังต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนบ้านสะเนฟอง

4.2 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)”

4.3 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้

4.4 พื้นที่ห้องเรียน

4.5 บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน

4.6 การวัดผลสัมฤทธิ์

4.7 หลักสูตร

4.8 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

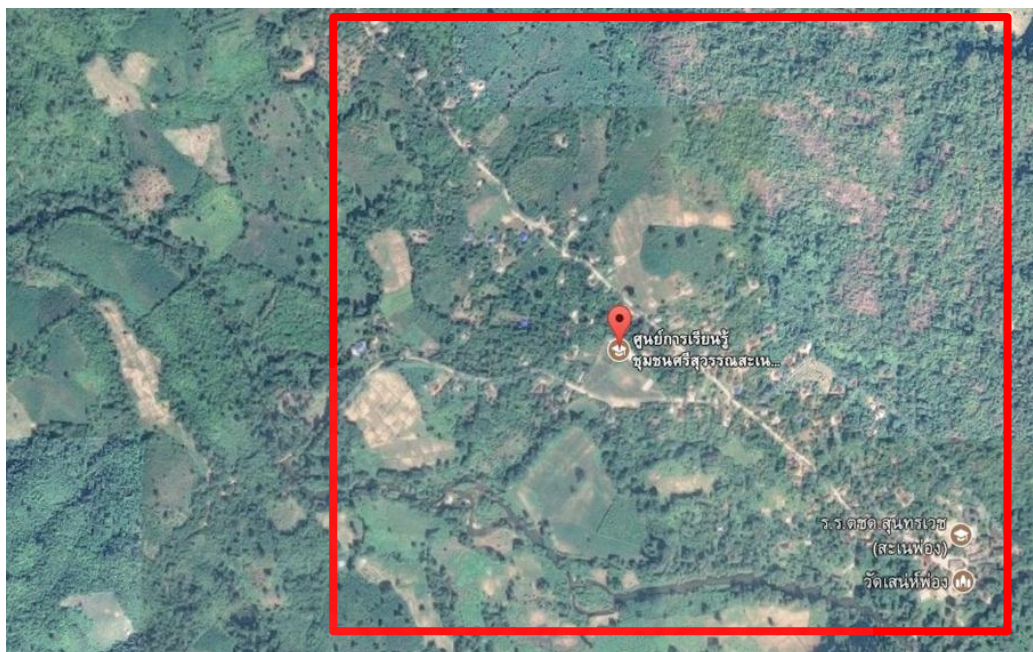
4.1 ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนบ้านสะเนฟอง

4.1.1 สภาพทั่วไป

บ้านสะเนฟอง มีชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงโพลั่ว ตั้งถิ่นฐานและสร้างหมู่บ้านอาศัยอยู่ในเขตผืนป่ามรดกโลกทุ่งใหญ่นเรศวร ต.โลโว อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี มายาวนานมากกว่า 400 ปี ซึ่งห่างจากอำเภอเมืองกาญจนบุรี 227 กิโลเมตร

4.1.1.1 ประวัติหมู่บ้าน/ชุมชน

ภาพที่ 4.1 ภาพถ่ายจากดาวเทียม ตำแหน่งขอบเขตพื้นที่หมู่บ้านสะเนพ่อง หมู่ที่ 1 ตำบลไล่โว่ อำเภอส่งขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. จาก <https://www.google.co.th/maps/place/>.

บ้านสะเนพ่องตั้งอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ถูกประกาศให้เป็นมรดกโลกทางธรรมชาติในปี พ.ศ. 2534 ความสำคัญที่ป่าใหญ่ผืนนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีความ อุดมสมบูรณ์ ไม่เพียงเพราะการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ป่าที่เด่นชัด หรือเป็นแหล่งที่มีธรรมชาติที่มีความสวยงามภายในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างคือ มีผู้คนที่ย้ายมาอาศัยอยู่ภายในป่าใหญ่แห่งนี้ พวกเขาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เรียกตัวเองว่า “ไผ่ลว” หรือ “โป” และพวกเขาเรียกผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวรว่า “เวียจาทีโพ กี่เซอโปว” หรือ “เวียผะดู” ที่ถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการดำรงวิถีชีวิต สังคมภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และกลมกลืนเป็นหนึ่งในเดียวกับธรรมชาติมายาวนาน ปัจจุบันมีชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในเขต ตำบลไล่โว่ ซึ่งอยู่ในอยู่ภายในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร กระจายตัวอยู่ใน 6 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านสะเนพ่อง บ้านกองม่องทะ บ้านเกาะสะเด็ง บ้านไล่โว่ (ไล่โว่-สะละหะ) บ้านทิลป่า บ้านจะแก

บ้านสะเนพ่องมีชาวบ้านอาศัยอยู่อย่างต่อเนื่องมานานกว่า 200-300 ปี ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหุบเขาสะเนพ่อง มีการเคลื่อนย้ายที่พักอาศัยไปมา อยู่เสมอ ไม่ได้อยู่เป็นหลักแหล่งถาวรเพราะต้องย้ายตามพื้นที่ทำมาหากิน การตั้งบ้านในหุบเขาสะเนพ่องจึงมีการล้มหายและพื้นที่คืนสลับสับเปลี่ยนกันไป บ้านสะเนพ่อง หรือที่ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า

“สะเน่ฟุง” มีความหมายว่า “ท่าแพ” เพราะในอดีตและปัจจุบันยังมีหลงเหลือให้เห็นอยู่บ้าง ชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นที่อยู่เหนือลำห้วยโรคี่ขึ้นไปจากบ้านสะเน่ฟอง จะเดินทางไปมาหากันหรือออกนอกหมู่บ้าน โดยการล่องแพมาตามลำห้วยโรคี่และหยุดพักที่บ้านสะเน่ฟอง

บ้านสะเน่ฟองมีความสำคัญทางการปกครองในสมัยที่พระศรีสุวรรณคีรีเป็นเจ้าเมือง พระศรีสุวรรณคีรีเป็นตำแหน่งที่ได้รับพระราชทานมาในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อครั้งปกป้องชายแดนต่อสู้กับทหารพม่า และเป็นต้นสกุล “เสตะพันธ์” ซึ่งได้รับพระราชทานนามสกุลมาในสมัยรัชกาลที่ 6

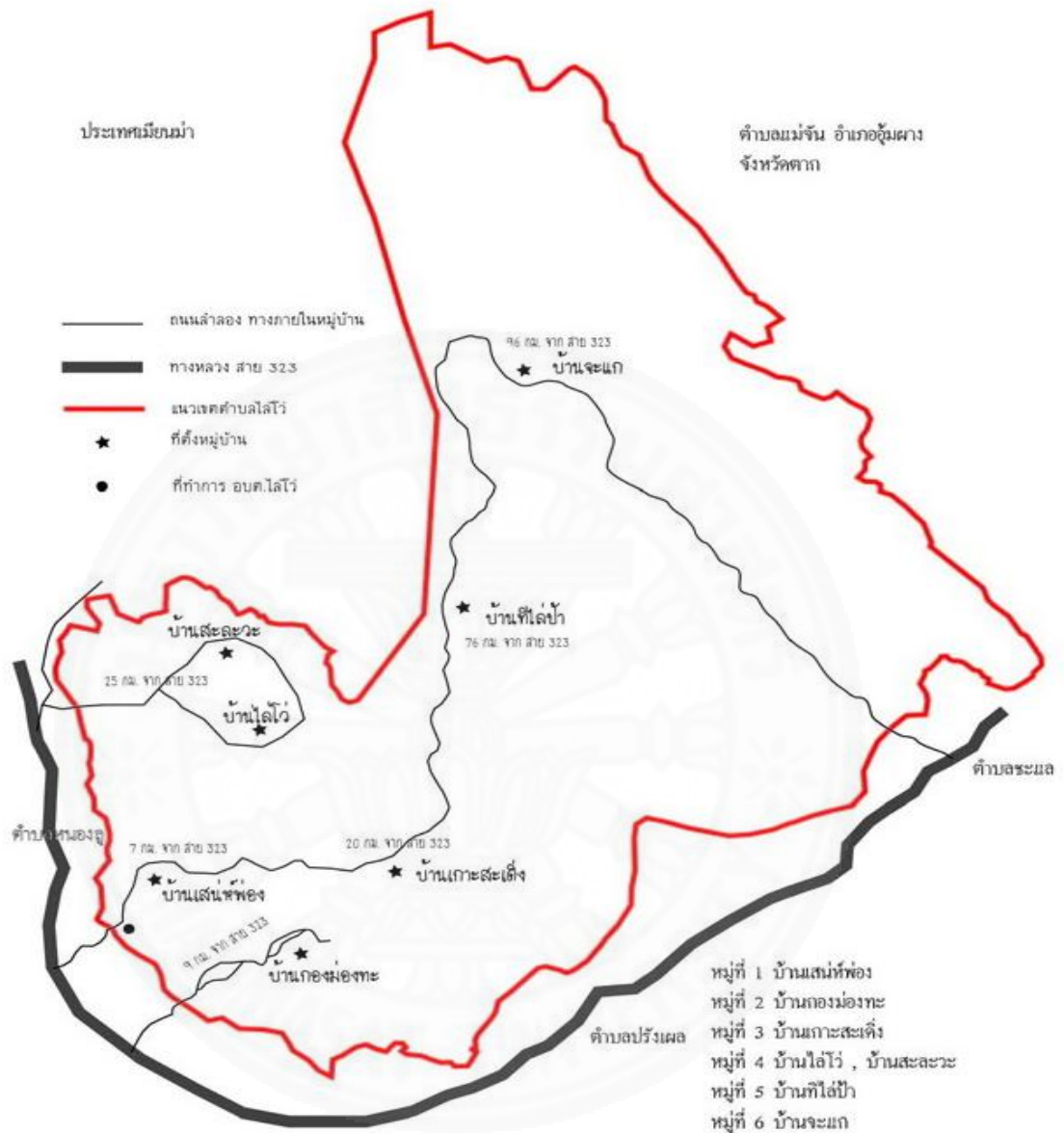
นอกจากนั้นชาวกะเหรี่ยงยังมีส่วนสำคัญในการปกป้องรักษาแผ่นดินไทยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงได้พระราชทานพระแก้วเนื้อสีขาวใส หรือชาวบ้านเรียกว่า “พระแก้วขาว” เพื่อเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของชนชาวกะเหรี่ยง ซึ่งปัจจุบันพระแก้วขาวยังคงประดิษฐานอยู่ที่วัดบ้านสะเน่ฟอง

นับแต่อดีตสายตระกูลพระศรีสุวรรณ ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำของชาวกะเหรี่ยง มีผู้สืบทอดรวมทั้ง 5 คน เรียงลำดับ ดังนี้พระศรีสุวรรณคีรีคนที่ 1 ภูวาโพ่ พระศรีสุวรรณคนที่ 2 กรมเมะจะ พระศรีสุวรรณคนที่ 3 ย่องตามุ พระศรีสุวรรณคนที่ 4 ป่วยดงภู จากชุมชนชาวกะเหรี่ยงเล็ก ๆ ก็กลายเป็นชุมชนขยายใหญ่เพิ่มมากขึ้น กระทั่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเมืองหน้าด่านสำคัญ ของราชอาณาจักรสยามและทำหน้าที่ปกป้องการรุกรานจากศัตรูต่างเมือง โดยได้รับการขนานนามว่า สังขละบุรี ในยุคสมัยของพระศรีสุวรรณคีรีคนที่ 5 ทะเจียงโปรย ได้รับพระราชทานนามสกุลเป็น “เสตะพันธ์” ซึ่งต่อมาทะเจียงโปรย ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายอำเภอสังขละบุรีคนแรก ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายอำเภอสังขละบุรีคนแรก ตั้งแต่ปี 2445-2467 ซึ่งแต่เดิมตัวเมืองสังขละบุรีคือ บ้านสะเน่ฟอง และภายหลังพระศรีสุวรรณคีรีคนที่ 5 ทะเจียงโปรย ได้ย้ายจากบ้านสะเน่ฟองออกมาตั้งเมืองใหม่ที่ตัวเมืองสังขละบุรีในปัจจุบัน ด้วยเหตุที่ว่าพระศรีสุวรรณคีรีคนที่ 5 ทะเจียงโปรย ได้ทำผิดจารีตประเพณีของหมู่บ้าน ด้วยการมีภรรยาหลายคนทำให้เกิดเรื่องไม่ดีขึ้นในหมู่บ้านจึงต้องออกจากบ้านสะเน่ฟองไป

ชาวกะเหรี่ยงมีส่วนสำคัญในการปกป้องรักษาแผ่นดินไทยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงได้พระราชทานพระแก้วเนื้อสีขาวใสหรือชาวบ้านเรียกว่า “พระแก้วขาว” เพื่อเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของชนชาวกะเหรี่ยง ซึ่งปัจจุบันพระแก้วขาวยังคงประดิษฐานอยู่ที่วัดบ้านสะเน่ฟอง

การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเล็ก ๆ พึ่งพาตนเองในป่าใหญ่นำมาซึ่งความเคารพศรัทธา ต่อสรรพสิ่ง ล่อหลอมเป็นจิตวิญญาณที่ผูกพันมั่นคงระหว่างคนกับป่าโดยไม่สามารถแยกความสัมพันธ์ออกจากกันได้ ผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวรจึงยังคงเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชนชาวกะเหรี่ยงภายใต้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติและคำสั่งสอนของบรรพบุรุษสืบมาจนถึงปัจจุบัน

4.1.1.2 ตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้าน

ภาพที่ 4.2 ตำบลไลโว่ ทั้ง 6 หมู่บ้าน. โดย องค์การบริหารส่วนตำบลไลโว่, 2555.

หมู่ที่ 1 ตำบลไลโว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านไลโว่-ซาลาวะ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านกองม่องทะ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านเกาะสะเต็ง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านซอกกาเลีย

4.1.1.3 การตั้งบ้านเรือน

เนื่องด้วยบ้านสะเนฟองมีห้วยโรคีหรือเคอะเระาะ และห้วยที่พุปุไหลผ่านมีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี มีห้วยที่เยเม่อและห้วยที่ฟงบองไหลผ่านกลางหมู่บ้านแต่มิน้ำเฉพาะช่วงฤดูฝน ฤดูหนาวบ้างเล็กน้อยส่วนในช่วงฤดูร้อนจะไม่มีน้ำในที่เยเม่อและห้วยที่ฟงบอง การตั้งบ้านเรือนจึงต้องอยู่ใกล้แหล่งน้ำเพื่อสะดวกต่อการใช้สอยทั้งในครัวเรือน และปลูกผักสวนครัว

การขยายพื้นที่เพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนจะขยายไปในบริเวณที่ยังเป็นพื้นที่โล่ง ซึ่งสามารถขยายพื้นที่ไปได้ไกลจนถึงบ้านจะคีฟือ ที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน จะคีฟือนั้นเป็นหมู่บ้านที่แยกตัวออกไปจากหมู่บ้านสะเนฟองอีกที

4.1.1.4 ลักษณะทางกายภาพ

บ้านสะเนฟองตั้งอยู่ในหุบเขาเป็นพื้นที่ราบหุบเขา โดยรอบติดกับเชิงเขาพื้นที่โดยรอบเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ที่มีความหลากหลายทางพืชพันธุ์และพันธุ์สัตว์ มีความอุดมสมบูรณ์ทางชีวภาพสูงสุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม โดยมีป่าช้าของหมู่บ้านเป็นตัวแบ่งแยกคนดั้งเดิมกับคนที่มาอาศัยอยู่ใหม่ บ้านก่อนถึงป่าช้าส่วนมากเป็นบ้านที่อยู่มาดั้งเดิมส่วนบ้านที่อยู่หลังป่าช้าส่วนใหญ่เป็นบ้านที่อพยพย้ายมาอยู่ภายหลัง ภายในหุบเขาห่างจากถนนเส้นทางหลวงสาย 323 เข้ามาถึงหมู่บ้านระยะทาง 7 กิโลเมตร มีลำห้วยน้ำโรคีที่ไหลมาจากหมู่บ้านเกาะสะเต็งผ่านด้านข้างจากทางทิศตะวันออกไปยังทิศใต้ และทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ซึ่งไหลไปยังหมู่บ้านชองกาเลีย

4.1.1.5 ลักษณะภูมิอากาศและความเหมาะสมต่อการประกอบอาชีพ

บ้านสะเนฟองมีภูมิอากาศเช่นเดียวกับภาคกลางทั่วไปคือ 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงปลายเดือนพฤษภาคมของทุกปี

ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงปลายเดือนตุลาคมของทุกปี

ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงปลายเดือนมกราคมของทุกปี

บ้านสะเนฟองตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ตั้งอยู่ในหุบเขามีลำห้วยโรคีเป็นสายน้ำหลักในการหล่อเลี้ยงผู้คนที่ลำห้วยโรคีไหลผ่าน ช่วงฤดูฝนฝนจะตกหนักตลอดทั้งฤดู ซึ่งจะมีความชื้นสูงมาก ช่วงฤดูหนาวอากาศจะหนาวเย็นมากในเวลากลางวัน และมีหมอกในตอนเช้า ส่วนในตอนกลางวันอากาศจะร้อน ในช่วงฤดูร้อนจะมีฝุ่นเยอะและอากาศร้อนมาก ซึ่งจากลักษณะภูมิอากาศทำให้การประกอบอาชีพ และยังชีพของชาวบ้านเหมาะแก่การเพาะปลูกเป็นอย่างมาก ส่วนมากเป็นการปลูกข้าวไว้กินเองภายในครัวเรือน และปลูกพืชทางเศรษฐกิจในการค้าขายกับคนภายนอก เช่น กาแฟพันธุ์โรบัสต้า งามะม่วงหิมพานต์ เป็นต้น

4.1.1.6 การคมนาคม

ในพื้นที่เขต ตำบลไลโว่ บ้านสะเนพ่องเป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ตัวอำเภอสังขละบุรี มากที่สุด จากหมู่บ้านสะเนพ่องถึงอำเภอสังขละบุรีระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร การเดินทางสามารถใช้รถจักรยานยนต์และรถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อได้ ใช้ระยะเวลาประมาณครึ่งชั่วโมงในการเดินทาง (เฉพาะฤดูแล้ง) เส้นทางสลับดินลูกรังและคอนกรีตขึ้นลงภูเขาสูงชันคือเขาไม้แดง ส่วนช่วงฤดูฝนเส้นทางจากอำเภอสังขละบุรี ผ่านสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลไลโว่ถึงเขาไม้แดง ระยะทางประมาณ 13 กิโลเมตร สามารถใช้รถจักรยานยนต์สัญจรได้ตามปกติ เพราะมีสะพานข้ามลำห้วยโรคีสำหรับรถจักรยานยนต์ ส่วนรถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อสามารถสัญจรมาถึงทางลงเขาไม้แดงได้ แต่จากทางลงเขาไม้แดงถึงบ้านสะเนพ่อง ระยะทางอีกประมาณ 2 กิโลเมตร ต้องใช้อาศัยการเดินทางเท้าเข้าถึงหมู่บ้านสะเนพ่อง เพราะรถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อไม่สามารถข้ามผ่านลำห้วยโรคีที่มีกระแสน้ำที่ไหลแรงได้ในช่วงฤดูฝน ซึ่งส่วนมากชาวสะเนพ่องจะใช้รถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะ และจะมีส่วนน้อยที่ใช้รถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อเป็นยานพาหนะ

4.1.1.7 ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ (ป่าไม้ แหล่งน้ำ หินแร่ ฯลฯ)

(1) ที่ดิน

บ้านสะเนพ่องตั้งอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ชาวบ้านสะเนพ่องจึงไม่มีเอกราชสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน โดยชาวบ้านสามารถจับจองที่ดินในการสร้างที่อยู่อาศัย และที่ดินในการทำกินได้โดยเป็นไปตามข้อตกลงในเรื่องพื้นที่กับเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร แต่เดิมชาวบ้านจะทำข้าวไร่หมุนเวียน และหมุนเวียนไปทำในพื้นที่ใหม่จากเดิมในทุกๆ ปี และจะหมุนเวียนกลับมาทำในพื้นที่เดิมที่เคยทำไร่ข้าวหมุนเวียนใช้ระยะเวลา 7-10 ปี ซึ่งการเปลี่ยนพื้นที่ในการทำไร่ข้าวหมุนเวียนในทุก ๆ ปี และปล่อยพื้นที่ที่ทำไร่ข้าวหมุนเวียนนั้นทิ้งไว้ระยะเวลา 7-10 ปี ถือว่าเป็นการปล่อยให้พื้นที่ได้ปรับตัวกลับคืนมาเป็นผืนป่าอีกครั้ง เป็นการรักษาผืนป่าผ่านวิถีของชาวกะเหรี่ยงที่สืบทอดต่อกันมาต่อมาหลายชั่วอายุคน ต่อมาเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้มาจำกัดพื้นที่ในการทำไร่ข้าวหมุนเวียน ทำให้ชาวบ้านทำไร่ข้าวไร่หมุนเวียนหมุนเวียนพื้นที่ได้เพียงระยะเวลา 3-4 ปี ทำให้ป่ายังไม่สามารถฟื้นกลับคืนมาเป็นสภาพผืนป่าที่สมบูรณ์ได้ และดินในบริเวณที่ทำไร่ข้าวไร่หมุนเวียนในระยะ 3-4 ปี ยังไม่อุดมสมบูรณ์พอที่ยังมีหญ้าขึ้นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงได้นำยาฆ่าหญ้ามาใช้ในการกำจัดหญ้า ก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศและคนในชุมชน

(2) น้ำ

พื้นที่ของหมู่บ้านสะเนพ่องอยู่ในหุบเขาที่มีธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ และรายล้อมด้วยภูเขาจึงมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ด้วยเช่นกัน ในหมู่บ้านมีห้วยน้ำโรคี และห้วยที่พุงู ที่ไหลมาจากหมู่บ้านเกาะสะเด็งผ่านด้านข้างจากทางทิศตะวันออก

ของหมู่บ้านสะเนฟองไปยังทิศใต้และทิศตะวันตกของหมู่บ้านแล้วไปยังหมู่บ้านของกาเลีย ซึ่งชาวบ้านสะเนฟองได้ใช้น้ำจากลำห้วยในการอุปโภคและบริโภค

(3) ป่าไม้

บ้านสะเนฟองตั้งอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งมีความหลากหลายทางธรรมชาติทั้งพืชและสัตว์ ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรประกอบไปด้วย ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าดิบ และทุ่งหญ้า ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติที่เป็นทั้งที่อยู่อาศัย ที่ทำหากินเป็นแหล่งปัจจัย 4 ทำให้ชาวบ้านได้พึ่งพาอาศัยผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวรแห่งนี้เรื่อยมา และมีจิตวิญญาณเคารพผูกพันกับการรักษาป่ามาแต่ช้านาน

(4) สัตว์ป่า

สัตว์ป่าในเขตทุ่งใหญ่นเรศวรนั้นมีหลากหลายชนิด และมีสัตว์บางชนิดที่หายากโดยอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าลึกที่ไม่มีบ้านคนอยู่อาศัย เช่น เสือ ช้างป่า บ่าง ชะนี ส่วนสัตว์ที่พบได้บ่อยในไร่ข้าวหมุนเวียน เช่น หมูป่า เก้ง ลิง ค่าง หนู กระรอก เม่น ซึ่งสัตว์เหล่านี้มักมาหากินผลผลิต ของชาวบ้าน ซึ่งบางครั้งชาวบ้านจับได้ก็นำมาทำอาหารในครัวเรือน เนื่องจากชาวสะเนฟองจะมีความเชื่อและยึดถือว่าไม่เลี้ยง ไก่ หมู เพราะเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่สกปรกและนำโรคเข้ามาในหมู่บ้านได้ จึงเลือกที่จะบริโภคสัตว์ป่าที่หามาได้แทน และยังมีกรจับสัตว์น้ำในลำห้วยมาประกอบอาหารอีกด้วย ซึ่งจะมีข้อห้ามไม่ให้จับสัตว์น้ำบริเวณทำนน้ำของวัด

4.1.1.8 ระบบสาธารณูปโภค

(1) ประปา

บ้านสะเนฟองมีระบบประปาหมู่บ้าน 2 จุด เป็นระบบประปาภูเขา ซึ่งต่อกับตาน้ำบนภูเขาเป็นระยะทางห่างจากหมู่บ้าน 20 กิโลเมตร ถึงอย่างนั้นน้ำประปายังไม่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคภายในหมู่บ้าน ช่วงฤดูแล้งชาวบ้านต้องอาศัยน้ำจากห้วยโรคี โดยการไปตักน้ำมาใช้ในครัวเรือน

(2) โทรศัพท์

การสื่อสารจะเป็นโทรศัพท์มือถือ ในหมู่บ้านจะมีบางจุดที่มีสัญญาณโทรศัพท์ เช่น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสุนทรเวช กับ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณ สะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีเครื่องรับสัญญาณโทรศัพท์ บริเวณในหมู่บ้านบางจุดส่วนมากมีไว้ติดต่อกับคนในครอบครัวที่ออกไปเรียนและทำงานอยู่ภายนอกหมู่บ้าน

(3) ไฟฟ้า

ไฟฟ้าในหมู่บ้านสะเนฟองจะใช้พลังงานแสงอาทิตย์สำหรับชาร์ตแบตเตอรี่ ได้จากรัฐมอบให้ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2547 ตามหลังคาเรือนที่มีบ้านเลขที่เท่ากัน นอกเหนือจากนี้แสงสว่างที่ใช้ก็จะได้จากเทียน ไฟฉาย ที่พอจะให้แสงสว่างได้บ้าง

(4) ไปรษณีย์

หากชาวบ้านสะเนฟ่องต้องการที่จะส่งไปรษณีย์ต้องไปส่งที่ตัวเมืองสังขละบุรี ที่มีระยะทางห่างจากบ้านสะเนฟ่อง 15 กิโลเมตร ส่วนเวลาที่มีคนส่งจดหมายมาให้บุรุษไปรษณีย์ จะมาส่งตามบ้านที่มีเลขทะเบียนบ้าน ส่วนจดหมายที่ไม่มีเลขที่บ้านจะส่งไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน

4.1.2 สภาพทางสังคม

4.1.2.1 โครงสร้างประชากร

ชาวชุมชนสะเนฟ่องเกือบทั้งหมดเป็นคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ชาวบ้านที่อยู่ในบ้านสะเนฟ่องดั้งเดิม และที่เกิดในปัจจุบันที่ไม่ตกสำรวจจะถือบัตรประจำตัวประชาชน ส่วนคนที่ถือบัตรสี เช่น บัตรฟ้า บัตรเขียวขอบแดง บัตรต่างด้าว และไม่มีบัตรจะมีทั้งคนที่เกิดในหมู่บ้านแต่ตกสำรวจ คนที่ย้ายมาจากที่อื่นซึ่งเข้ามาเยี่ยมญาติ และย้ายเข้ามาอยู่เป็นการถาวร รวมถึงคนกะเหรี่ยงพม่าที่หนีภัยการสู้รบ และทางการส่งเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นปัญหาสำหรับชาวบ้านท้องถิ่นในเรื่องการทำมาหากิน การแย่งชิงทรัพยากร เพราะคนเหล่านี้ต่างวัฒนธรรมในการหาอยู่หากิน และการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติ ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงบ้านสะเนฟ่อง มีวิถีการดำรงวิถีชีวิตของชุมชน โดยเชื่อมโยงทางเครือญาติและวัฒนธรรมกับชุมชนกะเหรี่ยงด้วยกัน

ตารางที่ 4.1

จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน บ้านสะเนฟ่อง

ประเภทผู้ถือบัตร	จำนวนประชากร			จำนวน	
	หญิง	ชาย	รวม	หลังคาเรือน	ครอบครัว
ทร.14	284คน	326 คน	610 คน	130	153
เขียวขอบแดง	45 คน	45 คน	90 คน	13	13
บัตรสีฟ้า	6คน	7 คน	13 คน	8	8
บัตรรหัสเลขศูนย์	32 คน	38 คน	70 คน	15	15
อาศัยเข้ามาอยู่ (ต.หนองลู, บ้านใหม่, เวียงคาคี, อ.ทองภามูมิ) ประมาณปี พ.ศ. 2550	12 คน	14 คน	26 คน	5	5
รวมทั้งสิ้น	379 คน	430 คน	809คน	171	194

หมายเหตุ. จาก เอกสารข้อมูลพื้นฐานบ้านสะเนฟ่อง. โดย องค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่, 2555.

4.1.2.2 ลักษณะครอบครัวและเครือญาติ

ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย และถือบรรพบุรุษหรือตระกูลของฝ่ายหญิงเป็นหลัก ผู้ชายที่แต่งงานมีครอบครัวแล้วจะต้องเปลี่ยนไปไหว้บรรพบุรุษทางฝ่ายภรรยา จะกลับไปไหว้บรรพบุรุษในตระกูลของตนเองอีกไม่ได้เพราะเมื่อแต่งงานมีครอบครัว ผู้เป็นแม่จะบอกกล่าวกับบรรพบุรุษในตระกูลว่าลูกชายมีครอบครัวแล้วต้องไปไหว้บรรพบุรุษของภรรยาแทน

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ผู้เป็นพ่อมีหน้าที่ทำไร่ทำนาเป็นหลัก ผู้เป็นแม่มีหน้าที่เลี้ยงดูลูกและดูแลเรื่องต่าง ๆ ภายในบ้าน เช่น อาหารการกิน ทำความสะอาดบ้าน ช่วยงานในไร่ เช่น ดายหญ้า ทำแปลงผัก ส่วนลูกเมื่ออายุย่างเข้า 10 ปี สามารถที่จะช่วยพ่อแม่ได้ในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น เลี้ยงน้อง หุงหาอาหาร พออายุย่างเข้า 20 ปี ถ้าเป็นผู้ชายจะช่วยในเรื่องของการทำไร่ทำนา ถ้าเป็นผู้หญิงจะช่วยงานภายในบ้านหรือในไร่นาบ้างแต่ไม่มากเท่าผู้ชาย

ความเป็นเครือญาติของแต่ละครอบครัวไม่ได้สัมพันธ์กันเฉพาะภายในหมู่บ้านเท่านั้นแต่เป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันในระดับตำบล ด้วยการแต่งงานกับคนนอกหมู่บ้าน ทำให้ความเป็นเครือญาติขยาย ไปในระดับตำบลแต่ทั้งนี้ความเป็นเครือญาติของคนกะเหรี่ยงไม่สามารถดูได้จากนามสกุล เพราะในสมัยก่อนคนกะเหรี่ยงไม่เคยใช้นามสกุล แต่เมื่อต้องใช้นามสกุลเพื่อให้มีทะเบียนบ้านและบัตรประชาชนคนที่ไม่มือนามสกุลใช้ก็จะไปขอใช้นามสกุลร่วมกับครอบครัวอื่นที่ไม่ใช่ญาติ

4.1.2.3 การศึกษา

ภายในหมู่บ้านสะเนฟองมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่งมีครูดูแลเด็กเล็กจำนวน 3 คน เด็กที่นำมาฝากอายุ 4-6 ขวบ แล้วส่งต่อไปเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสุนทรเวช จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ป.1-ป.6 และมีศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ม.1-ม.3 หรือไปศึกษาต่อในตัวอำเภอสังขละบุรี และในตัวเมืองจังหวัดกาญจนบุรี

4.1.2.4 ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ

คนในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก มีการทำบุญ ตักบาตร เข้าวัด ฟังเทศน์ ในทุกวันพระ และถือวันพระเป็นวันหยุดงานส่วนตัวแต่จะมาร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านและวัด ชาวบ้านมีความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาในหลาย ๆ เรื่อง เช่น ความเชื่อที่เกี่ยวกับสัตว์ ความเชื่อที่เกี่ยวกับต้นไม้ ความเชื่อที่เกี่ยวกับความฝัน ซึ่งความเชื่อเหล่านี้จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน การทำไร่หมุนเวียน หรือแม้แต่เป็นการเตือนว่าจะเกิดสิ่งไม่ดีขึ้นในหมู่บ้าน เช่น เก้ง ตะกวด เต่า นกทูสอง ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าสัตว์เหล่านี้เข้ามาในหมู่บ้านเป็นการเตือนว่าจะมีสิ่งไม่ดีเกิดขึ้น ห้ามฆ่าโดยเด็ดขาด เพราะอาจทำให้เกิดโรคระบาด เกิดความเสียหายขึ้นในหมู่บ้าน เช่น ถ้ามีเก้งเข้ามาในหมู่บ้านถือว่าหมู่บ้านมีความสกปรก มีคนทำผิดศีลธรรม มีคนประพฤติน่าเกลียด หรือจะมี

โรคระบาด ต้องทำการล้างสิ่งไม่ตีเหล่านี้ออกไปโดยเชิญพระสงฆ์สวดพระพุทธรูป และจุดเทียน สะเดาะเคราะห์

นอกจากนี้ชาวบ้านยังให้ความเคารพกราบไหว้ศาลเจ้าปู่ใหญ่ ที่มีมาพร้อมกับการตั้งหมู่บ้าน โดยในสมัยนั้นยังไม่มีการสร้างศาลแต่สักการบูชากับต้นไม้ใหญ่ที่อัญเชิญเทพารักษ์มาสถิตโดยมี “ไต่คู” หรือผู้นำพิธีกรรมเป็นผู้ติดต่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสืบเชื้อสายมาจาก “ตะละโคว” หรือฤาษี เช่นการไหว้ใช้ตัวอันในการบูชา เรียกว่า “อองเค่” แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงของไต่คูสะเหมียงโพ เสตะพันธ์มาเป็นการบูชาด้วยดอกไม้แทน เรียกว่า “บ่าโจย” ด้วยเหตุที่ว่า การเซ่นไหว้โดยการฆ่าสัตว์ทำให้เจ้าที่เจ้าทางแรงหากไม่มีการเซ่นไหว้หรือละเว้น และการฆ่าสัตว์ก็ผิดหลักธรรมของศาสนาพุทธ การเปลี่ยนจาก “อองเค่” มาเป็น “บ่าโจย” ต้องมีผู้ทำพิธีที่เก่งกล้ามีคาถาอาคมทำพิธีให้ และทำการสร้างศาลเจ้าอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตที่ศาล เรียกชื่อว่า “ศาลเจ้าปู่ใหญ่” คอยดูแลคนในหมู่บ้านให้อยู่ร่มเย็นโดยมีข้อห้ามที่เคร่งครัดคือ ห้ามเลี้ยงไก่ ห้ามเลี้ยงหมู ห้ามนำสุราเข้ามาในหมู่บ้าน และห้ามผิดลูกผิดเมียผู้อื่น ซึ่งข้อห้ามทั้ง 4 ข้อนี้เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างคนกับเจ้าที่เจ้าทางหรือเทพทั้งหลาย แต่หากมีผู้ใดทำผิดก็จะมี การเตือนก่อน โดยอาจมีสื่อเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อบอกเหตุเภทภัย หากผู้ที่ติดต่อกับปู่ใหญ่หรือผู้นำหมู่บ้านไม่รีบแก้ไขหรือปัดรังควานก็จะเกิดเหตุขึ้นจริง และปู่ใหญ่จะไม่อยู่ดูแลหมู่บ้านอีกต่อไป ผู้นำหมู่บ้านและผู้ติดต่อกับปู่ใหญ่จึงต้องแก้ไขให้ถูกต้อง ทำให้หมู่บ้านสะอาด ถ้าจับผู้กระทำความผิดได้ต้องลงโทษ เช่น ถ้าเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ต้องไล่ไปเลี้ยงนอกหมู่บ้าน ห้ามเข้าหมู่บ้าน ถ้ามีขู ทั้งสองคนต้องถูกลงโทษ โดยการโบย ต้องกินข้าวเหมือนสุนัขและถูกขับไล่เหมือนสุนัข ถ้านำสุราเข้ามาในหมู่บ้านต้องโดนโบย และไล่ให้ไปนอนนอกหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันข้อห้ามและบทลงโทษเหล่านี้ไม่เคร่งครัดเหมือนก่อน

ไต่คูคนปัจจุบันเป็นภรรยาของไต่คูคนก่อนทำหน้าที่ในการติดต่อสื่อสารระหว่างคนในหมู่บ้านกับปู่ใหญ่ เช่น ถ้ามีของหาย ไต่คูจะบอกกล่าวกับปู่ใหญ่ให้หาสิ่งของเจอโดยง่าย ถ้ามีคนเดินทางไม่รู้ว่าไปเป็นหมู่คณะหรือไปคนเดียว มีการสร้างบ้านใหม่ มีคนเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านใหม่ เริ่มทำงาน ทำไร่ มีคู่แข่งงานหรือมีงานบุญต่าง ๆ ไต่คูจะทำพิธีบอกกล่าวปู่ใหญ่ทุกครั้ง แต่มีกรณีพิเศษสำหรับคู่แข่งงานที่เคยมีสามีเคยมีภรรยามาก่อนโดยที่ยังไม่หย่าขาดจากกัน แต่ต้องการจะแต่งงานใหม่ ไต่คูต้องปรึกษากับหมคนายกและผู้นำหมู่บ้านก่อนว่าควรทำอย่างไร และในทุกวันพระไต่คูจะต้องไปบูชาศาลเจ้าปู่ใหญ่เป็นประจำ

การไปขออะไรก็ตามจากศาลเจ้าปู่ใหญ่ต้องเตรียมของต่าง ๆ ดังนี้
 รูป 3 ดอก เทียน 3 เล่ม และกรวยดอกไม้ 3 กรวย เมื่อได้ตามที่ขอแล้วต้องทำการแก้บนโดยเตรียม
 รูป 5 ดอก เทียน 5 เล่ม กรวยดอกไม้ 5 กรวย ขนม 5 อย่าง ข้าวสุก และน้ำ (สวยจีโหม่ง สังขมิล, 2555, น. 38-39)

4.1.2.5 ประเพณีต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงบ้านสะเนฟอง

เดือนมกราคม ประเพณีกินข้าวใหม่เป็นงานพิธีที่ต้องทำในแต่ละครอบครัวก่อนที่จะเริ่มต้นทำไร่กันอีกครั้ง และเป็นงานประเพณีที่จัดร่วมกันในระดับตำบลโดยหมุนเวียนไปแต่ละหมู่บ้านซึ่งปีใดหมู่บ้านไหนเป็นเจ้าภาพจะจัดให้มีงาน 4 คืน 3 วันมีการเลี้ยงอาหารแก่ชาวบ้านที่มาร่วมงานในคืนวันพระจันทร์เต็มดวงเพียงวันเดียว และอีก 2 วันที่เหลือเป็นการทำบุญตักบาตรนอกจากนี้ภายในงานจะจัดให้เป็นร้านค้าสวรรค์โดยก่อนเดินเข้าร้านค้าบริเวณด้านหน้าจะมีบาตรสำหรับให้คนที่เข้ามาร่วมงานใส่เงินตามศรัทธาเพื่อเข้ามากินอาหารที่นำมาจัดเลี้ยงในร้านค้าสวรรค์

เดือนกุมภาพันธ์ ประเพณีถวายราหุลเป็นการสะเดาะเคราะห์ของชุมชนโดยคนในชุมชนจะช่วยกันทำขนมหรือนำส่วนผสมของยาฮูลเช่นข้าวเหนียว มะพร้าว หัวหอม กระเทียม น้ำมันพืช ถั่ว น้ำตาล ฯลฯ มาสมทบรวมกันแล้วนำยาฮูลไปถวายวัด ให้พระสงฆ์ทำพิธีกรวดน้ำแผ่เมตตาทูทิศส่วนกุศลหลังจากทำพิธีเสร็จ และพระสงฆ์ฉันเรียบร้อยแล้วชาวบ้านจะกินยาฮูลแล้วนำกลับมาโปรยรอบบ้านเพื่อกันไม่ให้ผีเข้าบ้าน

เดือนมีนาคม ประเพณีการไหว้เจดีย์ทรายซึ่งกระทำในช่วงขึ้น 15 ค่ำ โดยคนในชุมชนนำดอกไม้ ธูป เทียน ไปสักการบูชาเจดีย์กรวดน้ำแผ่เมตตาทูทิศส่วนกุศล

เดือนเมษายน เป็นทั้งเดือนปีใหม่ของคนกะเหรี่ยง และเป็นวันสงกรานต์ที่มีการจัดงาน 4 คืน 3 วันโดยเริ่มในคืนขึ้น 13 ค่ำชาวบ้านเรียกว่า “งานลง” และเลิกงานในคืนแรม 1 ค่ำตลอด 3 วันจะมีพิธีกรรมหลัก ๆ คือเริ่มจาก ค้ำตันโพธิ์ต้นไทร ขึ้นวัดรับศีล สร้างสะพานหรือขอขมาสะพานที่มีอยู่แล้วบูชาเทพ 3 องค์ได้แก่ กะสะจือรุกขจือและโฝงเมยจือที่ได้ต้นโพธิ์แต่ก่อนถึงวันงานแต่ละครอบครัวต้องกราบไหว้ขอขมาพ่อแม่ หรือบูชาบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วก่อนจึงจะเข้าวันงานได้

การกราบไหว้ขอขมาพ่อแม่จะต้องมี “ทีพะเลอะ” ประกอบด้วยน้ำ 1 ชัน ลูกส้มป่อยเผาพอใหม่ให้เนื้อมีกลิ่นหอม ขมิ้นผงหรือแป้งและดอกไม้ใส่ของทั้ง 3 อย่างลงในน้ำเพื่อเอาไปล้างมือล้างขาขอขมาพ่อแม่หรือผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้านเตรียมเทียน 3 เล่มและดอกไม้ 3 ดอกวางไว้ในชั้นกราบไหว้พ่อแม่จะแยกทำแต่ละครอบครัว หรือจะทำรวมพี่น้องก็ได้เมื่อขอขมากราบไหว้พ่อแม่เสร็จแล้วจึงขึ้นวัดรับศีลและไหว้พระในตอนเย็นขึ้น 13 ค่ำ

เช้าวันขึ้น 14 ค่ำขึ้นวัดใส่บาตรไหว้พระรับศีลเช้าวันขึ้น 15 ค่ำเป็นวันพระใหญ่มีพิธีใส่บาตรใต้ต้นโพธิ์ก่อนใส่บาตรผู้นำพิธีกรรมจะบูชาเทพ 3 องค์ก่อนเมื่อใส่บาตรเสร็จแล้วจะบูชาต้นโพธิ์กรวดน้ำใต้ต้นโพธิ์จากนั้นจึงไปค้ำตันโพธิ์ (ดูโคว) การค้ำตันโพธิ์หรือดูโควนี้

ผู้เฒ่าผู้แก่บอกว่าในชีวิตคนเราเกิดมาต้องมาอาศัยต้นโพธิ์ก่อนคนที่จัดบัญชีชีวิตเราหรือ “ซุงกะเนียว” อาศัยอยู่ที่ต้นโพธิ์คนที่เกิดมาทุกคนต้องบันทึกสัจจะชีวิต กับซุง

กะเนี้ยวเอาไว้ทุกคน และต้นโพธิ์เป็นที่ตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้นไม้ที่ควรเคารพบูชา อีกทั้งเป็นการต่อชะตาชีวิตในเคราะห์กรรมของแต่ละคนชาวบ้าน จะนำน้ำใส่ขมิ้นและของหอมต่าง ๆ ไปล้างต้นโพธิ์พร้อมทั้งอธิษฐานกรวดน้ำแผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศล และเอาไม้ไปค้ำต้นโพธิ์เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับตนเอง”

การสร้างสะพานหรือ “บ่งไถ่ว” เอาน้ำที่พะเลาะไปพรมสะพานพร้อมทั้งอธิษฐานกรวดน้ำแผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศล เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับตนเอง และทำความเคารพบูชาเทพดูแลให้คุ้มครองไม่ให้ตกน้ำตกท่า

อย่างไรก็ตามในช่วงท้ายของการบูชาทุกครั้งหรือในงานบุญทุกงานต้องมีการกรวดน้ำก็เพื่อเป็นการบอกกล่าวต่อธาตุทั้ง 4 โดยมีเทียนหมายถึงธาตุไฟ กรวดน้ำหมายถึงธาตุน้ำ ลงสู่ดินหมายถึงธาตุดิน คำอธิษฐานคำสวดหมายถึงธาตุลมเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดภัยพิบัติมาถึงตัวเราเพื่อส่งจิตวิญญาณให้ธาตุดินน้ำไฟรับรู้ในการบูชาขอขมาทุกครั้ง

การสร้างเจดีย์ทรายในวันขึ้น 15 ค่ำ เพื่อให้จิตใจและร่างกายอยู่เย็นเป็นสุขกับการเข้ามาของฤดูฝนพร้อมทั้งป้องกันไม่ให้ภัยพิบัติจากธรรมชาติ เข้ามาสู่ชุมชนมีการนำพระแก้วลงมาทรงน้ำเพื่อความเป็นสิริมงคลรวมถึงการไหว้ผู้อาวุโสที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและมีการเล่นสบบ้าพอวันแรม 1 ค่ำ เป็นวันเลิกงานแต่ละคนจะขึ้นวัดถวายปัจจัยต่าง ๆ ให้กับพระสงฆ์

นอกจากนี้ยังมีการบูชานางสงกรานต์ซึ่งเป็นวันใดนั้นจะดูจากปฏิทินของไทย และมีการทำนาย เช่นเดียวกับคนไทยเช่นถ้านางสงกรานต์ขี่ควายลงมา แสดงว่าปีนี้ฝนตกเยอะการบูชาจะต้องทำในช่วงเช้ามีตประมาณตี 5 เพราะเชื่อว่าเทพเทวดาบรรพบุรุษเจ้าที่เจ้าทางจะมาหาของกินในช่วงเช้ามีตก่อนสว่างโดยนำอาหารไปบูชาใต้ต้นไม้ใหญ่ในช่วงเช้าจึงถวายอาหารพระสงฆ์

เดือนพฤษภาคม หลังจากผ่านพ้นเดือนขึ้นปีใหม่ ทุกครอบครัวจะต้องไหว้พระคุ้มครองบ้าน ผู้หญิงที่อาวุโสสูงสุดในบ้านเป็นคนทำพิธี คนในครอบครัวรวมถึงลูกหลานที่ออกไปทำงานหรือเรียนหนังสือนอกหมู่บ้าน และพี่น้องที่ยังไม่ได้แยกครอบครัวจะกลับมาทำพิธีรวมกันในบ้านเป็นเวลา 2 คืน และต้องนอนรวมกันห้ามแยกไปนอนบ้านอื่น แต่หากลูกหลานหรือพี่น้องคนใดกลับมาระหว่างที่ทำพิธีไปแล้ว 1 คืนจะต้องไปนอนบ้านอื่น ส่วนฝ่ายชายที่แยกครอบครัวแล้วจะต้องไปทำพิธีทางฝ่ายภรรยา ในบางครอบครัวที่ลูกหลานหรือพี่น้องไม่ได้กลับมา คนทำพิธีสามารถบอกกล่าวและไหว้แทนได้

เดือนกรกฎาคม ประเพณีเข้าพรรษาจะมีงานบุญ 4 คืน 3 วัน ชาวบ้านจะเข้าวัดรับศีลตั้งแต่คืนวันขึ้น 13 ค่ำและใส่บาตรทุกเช้าเป็นเวลา 3 วัน พอถึงวันพระใหญ่ซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 เป็นวันเข้าพรรษาของฆราวาสเพื่อที่จะอธิษฐานจิตว่าตลอดช่วงเข้าพรรษาจะปฏิบัติตนอย่างไร เช่น ไม่ดื่มเหล้า 3 เดือน หรือจะถือศีลภาวนาธรรมเป็นเวลา วันหรือ เดือน ชาวบ้าน

จะไหว้เจดีย์โดยใช้เทียน 1 เล่ม และแต่ละคนจะมีกรวยดอกไม้พร้อมเทียนจำนวน 3 เล่มแทนพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ และดอกไม้ 3 ดอกในการบูชา พร้อมทั้งถวายเทียนที่หลอมรวมจากเทียนที่แต่ละครอบครัวนำมาให้ ถวายให้พระสงฆ์ในวันแรม 1 ค่ำ วันเข้าพรรษาของพระสงฆ์ และในทุกวันพระใหญ่จะมีผู้เฒ่าผู้แก่และเด็กเข้าวัดถือศีล 8 ตลอด 3 เดือน

เดือนสิงหาคม ประเพณีผูกข้อมือ (ไข่มู) มีความหมายสำคัญในการรวมพลังคนในครอบครัว หรือคนในชุมชนถ้าเป็นการผูกข้อมือในครอบครัว จะทำวันใดก็ได้แต่ถ้าเป็นการผูกข้อมือในระดับชุมชนจะทำในวันพระใหญ่ขึ้น 15 ค่ำเท่านั้นการผูกข้อมือจะต้องเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ดังนี้

ข้าวเหนียวดำกับังงา ข้าวเหนียวตุตแหลม อ้อย กล้วย ข้าวปั้นมีอ น้ำเต้ายขาว ดอกไม้ และไม้เคาะขวัญผู้ทำพิธีจะเป็นผู้อาวุโสในบ้านพอกุ๊กให้แม่ แม่พอกให้พ่อแล้วจึงพอกให้ลูกหลานในระหว่างผูกข้อมือพ่อแม่จะเรียกขวัญให้ลูกหลานว่า

“ให้ขวัญกลับมากลับมา มีสุขภาพดีกลับมาอนหลับให้สบายกลับมากินให้อิ่ม อย่าไปเชื่อคนบ้าคนยออย่าไปตามอยู่กับคนหลงคนบ้าอย่าเชื่อคนแปลกหน้า อย่าอยู่ในป่าช้า อย่าอยู่ในดงไพรอย่าไปใกล้สิ่งที่ไม่เห็นอย่าอยู่ในเส้นทางของนกกาเหว่า อย่าอยู่ในบ้านร้างเมืองร้างอย่าอยู่บนหินบนผากกลับมาผูกข้อมือขอเท้า กลับมาอยู่ร่วมกับพ่อแม่พี่และน้องกลับมากินของที่เก็บไว้ให้กลับมาให้มีสุขภาพดีอยู่เย็นเป็นสุข” เสร็จแล้วจึงหยิบเอาของที่เตรียมไว้อย่างละนิดมาจุ่มน้ำแล้ววางไว้บนหัว

เดือนกันยายน งานบุญเรือและถายน้ำผึ้งน้ำตาลทราย เป็นการทำบุญถวายอาหารให้พระสงฆ์งานบุญจะเริ่มขึ้นในตอนเช้า แต่ละบ้านจะเอาน้ำผึ้งหรือน้ำตาลทรายมาใส่บาตรเพื่อถวายพระสงฆ์ในตอนกลางคืน หลังจากใส่บาตรเสร็จแล้วชาวบ้านจะช่วยกันสร้างเรือโดยใช้ไม้ไผ่เตรียมสิ่งของที่ใช้ในงานประกอบด้วย โป๊ะไค้ (กรวยที่ใส่ดอกไม้) 1,000 กรวย และดอกไม้ 1,000 ดอก เทียน 1,000 เล่ม สหุ (ธง) 1,000 อันและ ทะเต็ง (ลูกศร) 1,000 อัน

สิ่งต่างเหล่านี้ ๆ ล้วนมีความหมายของการไปสู่ศพระศรีอาริยมตไตรยเรือเป็นพาหนะในการเดินทางสหุ (ธง) หมายถึงเป้าหมายสูงสุด ทะเต็ง (ลูกศร) เป็นเครื่องป้องกันในการฝ่าไปให้ถึงเป้าหมายโป๊ะไค้ (กรวยที่ใส่ดอกไม้) เปรียบได้กับธนูหมายถึงความมั่นคงเข้มแข็งดอกไม้หมายถึงความบริสุทธิ์ความรัก และเทียนเปรียบได้กับปัญญาแสงสว่างหรือจิตวิญญาณ

เมื่อเตรียมทุกอย่างเสร็จเรียบร้อยแล้วจะเอากรวยดอกไม้เทียนธลูกศรมาตกแต่งและปักไว้รอบ ๆ ลำเรือชาวบ้านจะนำของแห้งมาใส่ไว้ในเรือพิธีถวายเรือ น้ำผึ้งน้ำตาลทรายจะทำในตอนกลางคืนพระสงฆ์สวดพระพุทธรูปมนต์ชาวบ้านจุดเทียนรอบลำเรือแล้วถวายให้พระสงฆ์

เดือนตุลาคม ประเพณีออกพรรษาจะมีงาน 4 คืน 3 วันคืนแรกชาวบ้านจะเข้าวัดสวดมนต์ฟังเทศน์ช่วงเช้าของอีกวันชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรกลางวันพระสงฆ์แสดงธรรม

เทศนาในคืนสุดท้ายของวันออกพรรษาชาวบ้านจะเข้าวัดสวดมนต์ทำบุญถวายพระและถวายทาน แม่น้ำโดยคนในชุมชนจะช่วยกันสานตะกร้าไม้ไผ่วางบนแพในห้วยและบนบกเพื่อให้ชาวบ้านนำอาหารต่าง ๆ ที่ต้องการถวายมาใส่ในตะกร้าก่อนทำพิธีปล่อยแพให้ไหลไปตามสายน้ำ

ไหว้เจดีย์ไฟแต่ละคนจะนำเทียนที่ทำเองจำนวน 3 เล่มซึ่งใส่เทียนนับจำนวนเส้นด้ายมากกว่าอายุจริง 1 เส้น (ปัจจุบันจะนิยมซื้อเทียนตามร้านค้ามากขึ้น) มาปักไว้ที่เจดีย์ที่ทำขึ้นจากไม้ไผ่สานแล้วจุดเทียนหลังจากนั้นมักทายกจะนำสวดมนต์แล้วเดินรอบเจดีย์ไฟและศาลา 1 รอบจะทำจนครบ 3 รอบซึ่งในแต่ละรอบชาวบ้านจะนั่งยอง ๆ พนมมือในรอบแรกรอบที่สองจะเปลี่ยนเป็นยืนแต่โน้มตัวไปข้างหน้าพนมมือและรอบสุดท้ายจะยืนตัวตรงพนมมือแล้วกลับขึ้นบนศาลาทำพิธีต่อจนเสร็จ

ในเช้าวันรุ่งขึ้นชาวบ้านจะทำบุญถวายเทพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในป่าจิตวิญญานของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วเป็นทานให้กับคนและสัตว์โดยใช้บริเวณเนินเขาไม้แดง เป็นสถานที่ทำพิธีโดยสานตะกร้าไม้ไผ่เพื่อให้ชาวบ้านนำอาหารและขนมต่าง ๆ มาใส่ตะกร้าและแขวนไว้ตามกิ่งไม้หลังจากนั้นพระสงฆ์จะทำพิธีเมื่อทำพิธีเสร็จอาหารต่าง ๆ จะให้ไว้สำหรับคนที่เดินทางไปมาและสัตว์ต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังมีประเพณีเพื่อเคาะกะลุ่มห่องทิ (ทำเฉพาะบางปี) ซึ่งเป็นการถวายทานเช่นเดียวกัน แต่จะทำที่หมู่บ้านอื่นในช่วงเวลาประมาณตี 2 ที่ชาวบ้านนอนหลับกันแล้วชาวบ้านเรียกว่าขโมยบุญ โดยคนที่ไปร่วมงาน เมื่อเข้าหมู่บ้านจะส่งเสียงตะโกน ตีเกราะ เคาะไม้ให้เกิดเสียงดัง เพื่อให้ชาวบ้านตกใจตื่น แล้วจึงไปที่วัดเพื่อนำของไปถวาย กรวดน้ำ แผ่เมตตา อุทิศส่วนกุศล ส่วนชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น ๆ ก็ไปที่วัดเพื่อเอาอาหาร ขนมต่าง ๆ ต้อนรับ

อย่างไรก็ตามนอกจากวัฒนธรรมประเพณีที่ถือปฏิบัติกันในหมู่บ้านแล้วยังมีประเพณีที่ถือเป็นงานร่วมกันในระดับตำบลเช่นงานสงกรานต์ งานบุญข้าวใหม่ (เดือนมกราคม) งานผูกข้อมือ งานออกพรรษา งานบวชที่จะมีการประชุมร่วมกันทุกหมู่บ้านก่อนว่าจะจัดงานที่ไหนที่นั่นก็รับเป็นเจ้าภาพและมีการไหว้ถวายที่ทุ่งใหญ่บนเรศวร เป็นการสะเดาะเคราะห์ของตำบลสะเดาะเคราะห์แม่พระธรณีอย่าให้ขวัญของแม่พระธรณีหนีไปจากชาวบ้านในตำบลและขอให้การเพาะปลูกอุดมสมบูรณ์ (ส่วยจีโหม่ง สังขิมล, 2555, น. 32-38)

4.1.2.6 สุขภาพอนามัยและการได้รับบริการสาธารณสุข

ภายในหมู่บ้านไม่มีสถานอนามัย เมื่อชาวบ้านมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วยจะเดินทางไปรักษาที่โรงพยาบาลสังขละบุรี หรือโรงพยาบาลที่ห้วยมาลัยซึ่งเป็นโรงพยาบาลคริสเตียนแต่ก่อนที่ชาวบ้านจะออกไปรักษาที่โรงพยาบาล ชาวบ้านจะรักษาตัวเองก่อนด้วยการซื้อยากินเอง ที่มีขายในหมู่บ้านหรือฝากซื้อมาจากร้านขายยาในอำเภอ หรือไปหาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในหมู่บ้านซึ่งยาที่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านใช้รักษาเป็นหลักคือ พาราเซตามอล

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะมียาไม่กี่ชนิดส่วนใหญ่จะมียาพาราเซตามอลเป็นหลัก มีการเจาะเลือดบ้างแต่เป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยมาเลเรียกองม่งทะเลที่เข้ามาเจาะเลือด หมอจากโรงพยาบาลสังขละจะเข้ามานาน ๆ ครั้ง ถ้าคนไข้ไม่สบายเป็นหนักก็ส่งโรงพยาบาลสังขละบุรีเพียงอย่างเดียว ในหมู่บ้านพอช่วงหน้าฝนจะเป็นไข้กันเยอะ และมีมาเลเรียระบาด แต่ไม่มีโรคเท้าช้าง คนที่เป็นมาเลเรียจะส่ง โรงเรียนพยาบาล ไม่มีการรักษาในเบื้องต้น

แต่จากการที่บ้านสะเนพ่องมีการตั้งถิ่นฐานมาหลายร้อยปี มีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับป่ามาโดยตลอดการรักษาพยาบาลที่การแพทย์แผนปัจจุบันยังเข้าไม่ถึง ชาวบ้านต้องรักษาตนเองโดยใช้ความรู้ที่มีการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษในเรื่องการใช้สมุนไพร ซึ่งแม้ว่าปัจจุบันการรักษาพยาบาลดังกล่าวมีบทบาทกับคนในชุมชนน้อยลง แต่ก็ยังมีหมอยาสมุนไพรที่ให้การรักษาพยาบาลอยู่บ้าง และในแต่ละครอบครัวจะรักษาตนเองโดยใช้ความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่มีอยู่ที่เกิดจากการได้รู้ได้เห็นจากพ่อแม่ได้ยินได้ฟังมาจากเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องหรือมาจากประสบการณ์ของตัวเอง เช่นการใช้ยาสมุนไพรรักษาอาการจากสัตว์มีพิษกัดต่อย

ปัจจุบันชาวบ้านจะไปโรงพยาบาลกันมากขึ้น ไม่ค่อยมีใครใช้การรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านเหมือนสมัยก่อน ยาสมุนไพรไม่ค่อยมีคนใช้สมัยก่อนเวลารักษา จะหาคนเฒ่าคนแก่ที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรและสืบทอดต่อกันมาให้ช่วยรักษา แต่จะมีคนที่มีความรู้ในเรื่องสมุนไพรอยู่ไม่กี่คน ซึ่งการรักษาจะใช้วิธีจับชีพจรเพียงอย่างเดียวก็สามารถบอกชนิดของโรคแต่ละโรคได้แล้ว คนเฒ่าคนแก่สมัยก่อนจะใช้การรักษาด้วยการจับชีพจรก่อนว่าเกิดจากสาเหตุใด บางทีแพ้ของหวานหรือของเปรี้ยว โรคทุกชนิดล้วนเกิดจากอาหารหรืออากาศ บางทีกินไม่ถูกหลักก็เป็นโรคได้ อากาศก็มีส่วนเหมือนกัน โรคภัยไข้เจ็บสมัยนี้กับสมัยก่อนต่างกันมากคนสมัยก่อนไม่ค่อยเจ็บไข้ได้ป่วยต่างกับคนสมัยนี้โรคภัยไข้เจ็บมีมากขึ้น อาหารการกินก็ต่างจากคนในสมัยก่อนคนสมัยก่อนกินแต่ของที่มืออยู่ในป่า ในไร่ เพราะการทำไร่ในแต่ละปีมีอาหารที่ปลูกเองเยอะแยะมากมาย มีกินหลายชนิดแม้กระทั่งดอกไม้ที่กินได้ก็มี หญ้าบางชนิดที่อยู่ในไร่ที่กินได้ก็มี ของทุกอย่างที่กินปลูกเองทำเองต่างจากคนในสมัยนี้กินแต่ของที่พึ่งจากตลาดมากกว่าพึ่งในไร่ (ส่วยจิโหม่ง สังขมิล, 2555, น. 31)

4.1.2.7 ระบบสวัสดิการชุมชน

กองทุนหมู่บ้าน เป็นกองทุนให้ความช่วยเหลือชาวบ้านที่ขาดแคลนปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต เช่น ปัจจัยการผลิตทางการเกษตรต่าง ๆ การกู้ยืมเงินของชาวบ้านจะสามารถกู้ยืมได้ไม่เกินคนละ 30,000 บาท การคิดดอกเบี้ยทางกลุ่มกองทุนหมู่บ้านจะประชุมปรึกษากันก่อนที่จะให้กู้ยืมโดยกลุ่มกองทุนจะมีคณะกรรมการคอยดูแล

4.1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

วิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนขึ้นอยู่กับการทำเกษตรเพื่อยังชีพ มากกว่าการค้าขาย ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับการเพาะปลูกข้าวเป็นหัวใจหลักของการยังชีพ การปลูกข้าว

ของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นการทำไร่ข้าว มีการทำนาบ้างในบางครอบครัวเพราะพื้นที่ราบมีน้อยและต้องลงทุนสูงโดยเฉพาะค่าไถ ค่าน้ำมัน

การปลูกข้าวไร่จะปลูกอยู่ตามพื้นที่ป่าเขาซึ่งการใช้ประโยชน์จะต้องรู้จักเลือกพื้นที่อย่างเหมาะสมและใช้ความระมัดระวังเพื่อไม่ให้กระทบกับพื้นที่เปราะบาง เช่น ป่าต้นน้ำชาวบ้านจะใช้พื้นที่เพาะปลูกเพียง 1-2 ปีเพื่อไม่ให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินเสียไป เพราะหากใช้พื้นที่ติดต่อกันนานหลายปีเกินไป โอกาสที่ผืนดินบริเวณนั้นจะกลับมาเป็นป่าให้ปลูกข้าวได้อีกไม่สามารถเป็นไปได้เพราะดินจืด ไม่มีธาตุอาหารเหลืออยู่ การทำไร่ข้าวไม่ใช้การทำไร่หมุนเวียน การทำไร่ข้าวในที่เดิมนานเกินไปจะทำให้เกิดปัญหา เช่น ดินไม่อุดมสมบูรณ์ ดินขาดปุ๋ย ภูเขาชั้นเยอะ ต้องใช้ยาฆ่าหญ้า แทนการดายหญ้า เม็ดข้าวผอม ไม่อ้วน น้ำนํข้าวไม่ค่อยมี

การทำไร่หมุนเวียนจึงต้องมีการขยับหรือเปลี่ยนพื้นที่ โดยทิ้งพื้นที่เดิมไว้อย่างน้อย 5 ปีหรือประมาณ 8-10 ปีเพื่อให้ดินได้ฟื้นตัวซึ่งพื้นที่ ๆ ปล่อยทิ้งไว้ชาวบ้านจะเรียกว่า “ไร่ชาก” หลังจากนั้นจึงกลับมาใช้พื้นที่เดิมต่อไป การทำไร่หมุนเวียนจะหมุนเวียนสลับเปลี่ยนพื้นที่ไปเรื่อย ปีนี้ทำอยู่ที่ ที่ฉวย ปีหน้าก็ย้ายไปที่ทุโพง ปีนี้ทำอยู่ที่ที่ฉวยผืนหนึ่งถ้ายังมีพื้นที่เหลือในบริเวณอื่นก็อาจไปทำอีกผืนหนึ่ง หรือถ้าปีนี้ทำที่ที่ฉวย ปีหน้าจะไปทำที่ทุโพง แต่ไม่มีพื้นที่เหลือก็อาจกลับมาทำที่ ที่ฉวยอีกก็ได้ แต่จะไม่ทำซ้ำที่เดิมเป็นเวลานาน แล้วพื้นที่เดิมที่ไม่ได้เพาะปลูกจะปล่อยทิ้งไว้ประมาณ 10 ปี แล้วกลับมาดูอีกครั้ง ดูสภาพดิน สภาพป่า ดูว่าดินไม่แข็งเกินหรือดินอ่อนเกินไป และดินมีปุ๋ยธรรมชาติ และมีไม้ไผ่หรือต้นไม้ที่ขึ้นปกคลุมดินไว้นานก็จะกลับมาทำที่เดิมอีกครั้ง

การทำไร่ข้าวจะปลูกเพื่อให้พอบริโภคภายในครอบครัว และหากมีเหลือก็จะแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน นอกจากการปลูกข้าวไร่แล้ว ยังมีการทำนาบนพื้นที่ที่เป็นมรดกของพ่อแม่หรือเป็นพื้นที่ที่มีคนเข้าไปทำก่อนก็จะถือเป็นสิทธิ์ของบุคคลคนนั้นไป หากมีใครต้องการจะทำนาบ้างต้องขออนุญาตจากเจ้าของนาเสียก่อน ซึ่งพื้นที่ทำนามีจำนวนไม่มากต่างจากการทำไร่ข้าวที่ไม่มีใครมีสิทธิ์ในพื้นที่ ๆ ทำการเพาะปลูก การปลูกข้าวนาจะแตกต่างจากการปลูกข้าวไร่ตรงที่ข้าวนาได้ผลผลิตมากกว่า แต่ไม่มีฝักหลากหลายชนิดให้เก็บกิน แต่การปลูกข้าวไร่แม้จะได้ผลผลิตน้อยกว่า แต่มีฝักหลากหลายชนิดที่ปลูกอยู่ในไร่ให้เก็บกินได้ตลอดปี

รายได้หลักที่ชาวบ้านสะเนฟองพอจะนำมาใช้จ่ายภายในครอบครัวได้ บ้างจะมาจากการขายพริก ฝักซี เมล็ดกาแฟ ซึ่งมีพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกหมู่บ้านรับซื้อออกไปขายที่อำเภอสังขละบุรี นอกจากนี้มีชายวัว ควาย ชายฝักที่เก็บมาจากในป่าบ้าง และลูกออกไปทำงานในเมือง (ส่วยจีโหม่ง สังขวิมล, 2555, น. 39-40)

4.1.3.1 การประกอบอาชีพ

ส่วนมากทำการเกษตรไว้ยังชีพและนำผลผลิตอื่นในข้าวไร่มาขายให้กับคนภายนอกที่มารับซื้อบ้าง มีการปลูกพืชเศรษฐกิจไว้เป็นรายได้เสริมในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค

และมีการรับจ้างกันภายในหมู่บ้าน บางส่วนออกไปทำงานข้างนอกซึ่งส่วนมากจะเป็นในวัยรุ่นและวัยกลางคนเพื่อส่งเงินมาใช้จ่ายภายในครอบครัว

4.1.3.2 ปฏิทินการผลิต

ข้าวเป็นชีวิตของคนกะเหรี่ยงบ้านสะเนฟ่อง วิธีชีวิตในการทำไร่ข้าวหมุนเวียนผลิตไว้เพื่อยังชีพภายในครอบครัว สำคัญมากเสียวกว่าทรัพย์สินเงินทอง การมีข้าวกินแต่ละปีสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการผลิตแบบยังชีพของชุมชน ภายในชุมชนสะเนฟ่องถือว่าการปลูกข้าวไว้กินในครัวเรือนยังพบเห็นได้เกือบทุกบ้าน กลายมาเป็นวิถีชีวิตในสืบทอดต่อกันมาช้านาน ไร่ข้าวหมุนเวียนคือภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยนำความรู้เรื่องป่าไม้ ภูมิอากาศ พืช สัตว์ รวมถึงสิ่งคุ้มครองทางธรรมชาติผสมผสานเกี่ยวโยงกันตลอดวิถีการผลิต และถือเป็นสิ่งสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง วิธีชีวิตชาวกะเหรี่ยงจะหมุนไปตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามจังหวะฤดูกาลที่ผ่านมาในรอบปี สัมสมเป็นวัฒนธรรมชุมชนของบ้านสะเนฟ่องซึ่งเป็นไปตามตาราง วิธีข้าวไร่ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2

ปฏิทินวิธีข้าวไร่หมุนเวียน

เดือน	วิธีการผลิตข้าวไร่
มกราคม	ประเพณีกินข้าวใหม่
กุมภาพันธ์	เลือกพื้นที่ทำไร่
มีนาคม	ถางไร่
เมษายน	เผาไร่ หว่านพริก ผักชี ไร่ไร่ (เผาไร่อีกครั้งเพื่อเก็บงาน)
พฤษภาคม	ดายหญ้าปลูกพืชเสริม และปลูกดอกไม้สำหรับประบอกพิธี
มิถุนายน	หยอดข้าวไร่ หยอดข้าว 9 กอแรก หว่านงา หานน่อไม้
กรกฎาคม	ดายหญ้าครั้งที่ 2 หว่านพืชอื่น ๆ
สิงหาคม	ซ่อมข้าวไร่ ดายหญ้าครั้งที่ 3
กันยายน	ถางหญ้า เถาวัลย์ วัชพืช และเผ่าระวังนกหนู
ตุลาคม	เกี่ยวข้าว
พฤศจิกายน	เกี่ยวข้าว ตากข้าว กองข้าว ทำลาน เผ่าระวัง นก หนู สัตว์อื่น ๆ
ธันวาคม	ฟาดข้าว แยกข้าวขึ้นยุ้ง กินข้าวใหม่

หมายเหตุ. จาก ตัวอย่างปฏิทินวิธีข้าวไร่หมุนเวียน, โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2560.

4.1.3.3 ฐานะความเป็นอยู่

ฐานะความเป็นอยู่เป็นไปอย่างการทำไรหมุนเวียนเพื่อยังชีพ การปลูกข้าวไว้กินเอง และการปลูกพืชผักสวนครัวไว้ ทั้งในพื้นที่ปลูกข้าวไร่ทั้งในบริเวณบ้าน ชาวบ้านปลูกพืชทางเศรษฐกิจไว้สำหรับพอที่จะมีเงิน มาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคบางอย่าง ด้วยการทำข้าวไร่หมุนเวียน ซึ่งต้องให้ความใส่ใจในการเพาะปลูกต้องใช้กำลังร่างกายเป็นอย่างมาก ซึ่งหลายครอบครัวมีกำลังแรงงานไม่เพียงพอต่อการทำไร่ข้าวหมุนเวียน จึงหันมารับจ้างทั้งภายในหมู่บ้าน และภายนอกหมู่บ้าน เพื่อเป็นรายได้บางส่วนในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ลักษณะบ้านเรือนในหมู่บ้านจะมีไม้ที่หลังที่ยังเป็นแบบดั้งเดิมที่ตัวบ้านทำจากไม้ไผ่หลังคามุงด้วยหญ้าคา ส่วนมากมักจะสร้างเป็นตัวบ้านไม้ไผ่หรือไม้เนื้อแข็งหลังคามุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง และมีบ้านส่วนน้อยที่เป็นบ้านก่ออิฐฉาบปูน ซึ่งส่วนมากจะเป็นบ้านของคนที่มีอาชีพครูหรือเป็นข้าราชการ

เครื่องใช้ภายในบ้านส่วนมากจะเป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำรงชีพในการทำเกษตรกรรม มีด หม้อ ถ้วย จาน ช้อน ผ้าห่ม หมอน ตะกร้าเก็บผัก รถจักรยานยนต์ รถจักรยาน รถยนต์ เป็นต้น

ภาพที่ 4.3 บ้านแบบดั้งเดิมไม้ไผ่มุงหญ้าคา. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

ภาพที่ 4.4 บ้านแบบไม้เนื้อแข็งหลังคาสังกะสี. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

ภาพที่ 4.5 บ้านแบบปูนผสมไม้หลังคาสังกะสี. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

ภาพที่ 4.6 บ้านแบบปูนหลังคากระเบื้อง. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

4.1.3.4 รายได้และหนี้สิน

รายได้ที่ชาวบ้านสะเนพองหาได้นั้นมาจากการนำผลผลิตต่าง ๆ ในข้าวหมุนไร่ไปขายให้กับคนภายนอกที่มารับซื้อ มีการปลูกพืชเศรษฐกิจไว้เป็นรายได้เสริมในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค และรับจ้างกันภายในหมู่บ้านมีคนบางส่วนออกไปทำงานข้างนอก ส่วนมากจะเป็นในวัยรุ่นและวัยกลางคนเพื่อส่งค่าแรงที่ได้มาใช้จ่ายภายในครอบครัว ส่วนหนี้สินนั้นจะเกิดจากการทำพืชเศรษฐกิจที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมาก ทำให้ต้องไปกู้ยืมเงินมาจ่ายค่าแรงงาน และบางส่วนเกิดจากการซื้อของที่ต้องผ่อนหรือต้องใช้เงินจำนวนมาก เช่น รถจักรยานยนต์ สร้างบ้านปูน

4.1.3.5 การถือครองที่ดินกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

บ้านสะเนพองตั้งอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ชาวบ้านจึงไม่มีสิทธิ์ในการถือครองเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน

4.1.3.6 ปัญหาทั่วไปในการประกอบอาชีพ

ชาวสะเนพองสามารถใช้ที่ดินในการทำกินได้โดยเป็นไปตามข้อตกลงในเรื่องพื้นที่กับเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร แต่เดิมชาวบ้านจะทำข้าวไร่หมุนเวียนและหมุนเวียนไปทำในพื้นที่ใหม่จากเดิมในทุก ๆ ปี และจะหมุนเวียนกลับมาทำในพื้นที่เดิมที่เคยทำไร่ข้าวหมุนเวียนใช้ระยะเวลา 7-10 ปี ซึ่งการเปลี่ยนพื้นที่ในการทำไร่ข้าวหมุนเวียนในทุก ๆ ปี และปล่อยพื้นที่ที่ทำไร่ข้าวหมุนเวียนนั้นทิ้งไว้ระยะเวลา 7-10 ปี ถือว่าเป็นการปล่อยให้พื้นที่ได้ปรับคืนสู่สภาพเป็นผืนป่าอีกครั้ง เป็นการรักษาผืนป่าผ่านวิถีของชาวกะเหรี่ยงที่สืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ต่อมาหน่วยงานที่ภาครัฐได้มาจำกัดพื้นที่ในการทำข้าวไร่หมุนเวียน ทำให้ชาวบ้านทำข้าวไร่หมุนเวียน ทำให้ชาวกะเหรี่ยงหมุนเวียนพื้นที่ในการทำไร่ได้เพียงระยะเวลา 3-4 ปี ทำให้ผืนปายังไม่สามารถฟื้นกลับคืนมาสู่สภาพผืนป่าที่สมบูรณ์ได้ และดินในบริเวณที่ทำข้าวไร่หมุนเวียนในระยะเวลา 3-4 ปี ยังไม่อุดมสมบูรณ์พอทั้งยังมีหญ้าขึ้นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงได้นำยาฆ่าหญ้ามาใช้ในการกำจัดหญ้า ก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศและคนในชุมชน อีกทั้งปัญหาข้าวไม่พอบริโภคภายในครัวเรือนจากการถูกจำกัดพื้นที่ทำกิน ชาวบ้านเปลี่ยนอาชีพจากการทำไร่ข้าวหมุนเวียนการทำนา ไปเป็นอาชีพอื่นมากขึ้น และปัญหาความเจ็บไข้ได้ป่วยของคนในครอบครัวส่งผลกระทบต่อการทำไร่ข้าวหมุนเวียนการทำนา

มีการส่งเสริมการปลูกพืชทางเศรษฐกิจจากทางหน่วยงานของรัฐ เช่น การปลูกมันสำปะหลังต่อมาในปี พ.ศ. 2560 ทางหน่วยงานป่าไม้ไม่อนุญาตให้ปลูกมันสำปะหลังได้ทำให้ชาวบ้านต้องเลิกปลูกมันสำปะหลัง

4.1.3.7 สถาบันการเงินแหล่งกู้ยืม

การกู้ยืมส่วนหนึ่งกู้ยืมมาจากกลุ่มกองทุนสตรีและกู้ยืมจากเพื่อนบ้านด้วยกัน

4.1.4 ลักษณะทางการเมืองและการรวมกลุ่ม

4.1.4.1 ผู้นำในชุมชน

ผู้นำชุมชน กลุ่ม องค์กร เครือข่ายชุมชน

- (1) ผู้ใหญ่บ้าน นายนิพนธ์ เสดะพันธ์
- (2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
  - (2.1) นายทองคำ สังขิตติ
  - (2.2) นางสาวนุชจารีย์ เสดะพันธ์
  - (2.3) นายชนะชัย เสดะพันธ์
- (3) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
  - (3.1) นายสมยศ พุ่มไพรวลัย
  - (3.2) นายฉันทวิมล ไทรนิทัศน์

4.1.4.2 ผู้นำทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน

- (1) นายส่วยจิโหม่ง สังขวิมล ภูมิปัญญาด้านเทคโนโลยีพื้นบ้าน
- (2) นายวิชณุ สังข์ชลาธาร ภูมิปัญญาด้านหมอสุมไพร
- (3) นายเวียงซ่า สังข์ชลาธาร ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรมความเชื่อ
- (4) นายส่วยโพ่ง สังขสุวรรณ ภูมิปัญญาด้านประพันธ์เพลงพื้นบ้าน
- (5) นายสมภพ สังข์ชลาธาร ภูมิปัญญาด้านการศึกษาท้องถิ่น
- (6) นายสะอาด สังขวิมล ภูมิปัญญาด้านดนตรี

4.1.4.3 ชุมชนกับการปกครองท้องถิ่น

ในสมัยที่หมู่บ้านยังไม่มี การปกครองตามระเบียบราชการเหมือนเช่นปัจจุบัน เจ้าเมืองคนแรกที่ทำ การปกครองในสมัยนั้น คือ พระศรีสุวรรณคีรี ซึ่งไม่มีใครทราบแน่ชัดว่า เป็นเจ้าเมืองคนแรกมาตั้งแต่เมื่อใด แต่มีการสันนิษฐานกันว่าตำแหน่งพระศรีสุวรรณคีรี รัชกาลที่ 5 เป็นผู้พระราชทานมาให้ การสืบทอดตำแหน่งของพระศรีสุวรรณคีรี เป็นไปตามลำดับดังนี้

- (1) พระศรีสุวรรณคีรีที่ 1 (ภาวะโพ)
- (2) พระศรีสุวรรณคีรีที่ 2 (กรมเมะจะ)
- (3) พระศรีสุวรรณคีรีที่ 3 (ย่องตะมุ)
- (4) พระศรีสุวรรณคีรีที่ 4 (ป่วยดงภู)
- (5) พระศรีสุวรรณคีรีที่ 5 (ทะเลียงโปรย) นายอำเภอสังขละบุรีคนแรก

โดยมีผู้สืบทอดตำแหน่งด้านการปกครองมาถึงปัจจุบันคือ สกุล “เสดะพันธ์” ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวช่องทางเครือญาติกับพระศรีสุวรรณคีรี ปัจจุบันมีองค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้านละ 2 คน มีกำนันตำบล มีผู้ใหญ่บ้าน

มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และจัดตั้งคณะกรรมการในด้านต่าง ๆ เช่น กรรมการสิ่งแวดล้อม กรรมการหมู่บ้าน กรรมการวัฒนธรรม ฯลฯ (ส่วยจีโหม่ง สังขวิมล, 2555, น. 32)

โดยมากหากเป็นเรื่องภายในชุมชนจะขึ้นอยู่กับกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน เพื่อดูแลชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข ต่อมาได้มี องค์การบริหารส่วนตำบลไผ่โงมาจัดตั้ง เรื่องของการพัฒนาต่าง ๆ ภายในชุมชนจึงจะผ่านมาทางหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนตำบลไผ่โง ซึ่งคนในชุมชนจะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี

4.1.4.4 การรวมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

กลุ่มแม่บ้าน จัดตั้งขึ้นกันเองภายในหมู่บ้านเพื่อเวลาว่างงานสำคัญในชุมชนจะคอยร่วมมือร่วมแรงช่วยเหลือกัน

กลุ่มทอผ้า เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมาสำหรับสืบสานการทอผ้าของหมู่บ้าน

4.1.4.5 การแบ่งกลุ่มทางการเมือง พรรคการเมืองผู้สมัครตำแหน่งทางการเมืองในระดับต่าง ๆ

ภายในชุมชนจะไม่มี การแบ่งกลุ่มมากนัก แต่หากเป็นเรื่องทางการเมือง ทางฝ่ายบริหารท้องถิ่นจะมีการแบ่งฝ่ายทางการเมืองกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเชื่อฟังผู้นำ เป็นผู้ตามที่ดี ไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม แต่จะมีการวิพากษ์วิจารณ์ตามบ้าน

4.1.4.6 ปัญหาสำคัญของคนในชุมชน

การขาดสถานีอนามัย มีเพียงอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งหากชาวบ้านเจ็บไข้หรือเกิดอุบัติเหตุใด ๆ จะต้องออกไปรับการรักษาจากโรงพยาบาลสังขละบุรีที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านไป 15 กิโลเมตร และช่วงฤดูฝนการเดินทางเข้าออกหมู่บ้านจะเป็นไปได้ยากลำบากมากจึงอาจทำให้ได้รับการรักษาไม่ทันกับอาการที่เกิดขึ้นกับร่างกาย

การคมนาคมไม่สะดวกในการเดินทางเข้าหมู่บ้านสะพานต้องผ่านบ้านตึนเขา เขาไม้แดง และหลังเขาไม้แดงซึ่งระหว่างทางจะเป็นทางคอนกรีตกับทางลูกรังสลับกัน เนื่องจากฟุ้งมิงบประมาณในการสร้างถนนเข้าถึงหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2559 แต่ก็ยังไม่แล้วเสร็จ ก่อนจะถึงทางเข้าหมู่บ้านหากเป็นรถยนต์จะต้องข้ามลำห้วยเสียก่อน ซึ่งช่วงฤดูฝนจะไม่สามารถข้ามลำห้วยได้เพราะระดับน้ำที่สูงและกระแสน้ำที่ไหลแรง

ประปาภูเขาเนื่องจากหมู่บ้านสะพานมีจำนวนประชากรมาก แต่ระบบน้ำประปาที่มีเพียงสองระบบในหมู่บ้านจนทำให้น้ำไม่พอให้การอุปโภคบริโภค และช่วงฤดูแล้งจะต้องไปตักน้ำที่ห้วยโรตีม้าใช้ภายในครัวเรือนช่วยอีกทางหนึ่ง

การไม่ให้ความสำคัญด้านการศึกษาท้องถิ่น เด็กในชุมชนไม่มีความสนใจในองค์ความรู้แบบดั้งเดิม เด็กในชุมชนถูกส่งเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนทำให้ไม่ได้รับความรู้แบบดั้งเดิมจากผู้ปกครองขาดกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.2 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)”

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เกิดขึ้นจากความมุ่งหวังในการจัดรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามอัธยาศัย เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดี สร้างระบบการเรียนรู้แบบองค์รวมบูรณาการหลักสูตรชุมชนควบคู่กับหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เป็นศูนย์รวมการพัฒนาความเข้มแข็งความสัมพันธ์ให้กับสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพและคุณธรรมเกื้อหนุนให้นักเรียนทุกคน ได้มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ เป็นไปตามศักยภาพตามความถนัดและตามความปรารถนาของนักเรียน รวมถึงให้นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตในท้องถิ่นอย่างมีความสุข

4.2.1 ประวัติความเป็นมาของ “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)”

ชาวสะเนฟองได้ร่วมกับมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน ได้จัดประชาคมหมู่บ้าน เพื่อหาทางแก้ปัญหาเด็กนักเรียนที่จะต้องเข้าเรียนศึกษาต่อ ม.1 ในปีการศึกษา 2557 ซึ่งต้องออกไปเรียนหนังสือนอกหมู่บ้าน ซึ่งมีโรงเรียนอุดมสิทธิ ซึ่งอยู่ในเขตตัวอำเภอสังขละบุรี ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นการไปเรียนที่ต้องพักอาศัยอยู่ในหอพักที่ทางโรงเรียนจัดไว้ให้หรือพักที่องค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ ซึ่งมีโครงการหอพักสำหรับเด็กบ้านไกล ซึ่งเป็นเด็ก ๆ มาจากทั้ง 6 หมู่บ้านของตำบลไล่โว่ ทำให้หอพักไม่เพียงพอ งบประมาณที่เพิ่มขึ้น และจำนวนเด็กที่เพิ่มขึ้นในทุกปี และโรงเรียนพนมทวนชนูปถัมภ์ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 233 กิโลเมตร สำหรับนักเรียนที่พ่อแม่ไม่มีทุนในการส่งให้ลูกเรียนได้ และพักอาศัยอยู่ในหอพักที่ทางโรงเรียนจัดไว้ให้ ดังนั้นชาวสะเนฟองและมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน พบว่าการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งไม่ต้องการให้เด็ก ๆ ออกไปพักอาศัยนอกหมู่บ้านห่างจากครอบครัว การมีโรงเรียนมัธยมในหมู่บ้าน จึงเป็นความต้องการเพื่อแก้ปัญหาการเข้าไม่ถึงการศึกษาของลูกหลาน

“ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)” ได้รับการจดทะเบียนเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยชาวบ้านสะเนฟอง หมู่ 1 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน ภายใต้วัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นการเปิดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ตามกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิขององค์กรชุมชน และองค์กรเอกชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การ

เรียน พ.ศ.2555 ทั้งนี้มุ่งหวังให้ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้สามารถจัดการศึกษาได้ด้วยชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสืบสานการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ พร้อมไปกับการเรียนรู้ฝึกทักษะพื้นฐานการใช้ชีวิตในครอบครัว ควบคู่ไปกับการเรียนรู้หลักวิชาพื้นฐานที่เสริมการเรียนรู้และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกชุมชน

ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จัดการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป้าหมายของหลักสูตรเน้นหลักวิชาการควบคู่กับหลักการดำรงชีวิต สร้างการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตระหนักถึงคุณค่าของชุมชนท้องถิ่นและสังคม โดยมีการจัดรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามอัธยาศัย พร้อมเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพจิตใจและความคิด สร้างระบบการเรียนรู้แบบองค์รวมบูรณาการมีหลักสูตรชุมชนควบคู่กับหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน มีการเรียนรู้จากสถานที่จริง หรือตามแหล่งเรียนรู้ในเขตพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งมีโครงสร้างหลักสูตรที่ยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ ภายในเวลาเรียนและการจัดการเรียนรู้ ตามความแตกต่างระหว่างบุคคลตามวิถีชุมชนและสังคม ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จึงเป็นเสมือนศูนย์รวมการพัฒนาที่เสริมสร้างความเข้มแข็งความสัมพันธ์ให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชนและสังคมอย่างมีคุณภาพและคุณธรรม เกื้อหนุนให้ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ และองอาจตามศักยภาพตามความถนัดและตามความปรารถนาของผู้เรียน รวมถึงส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างมีความสุข

จึงเป็นที่มาให้ชาวสะเนพ่องได้ร่วมกับมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน ได้ยื่นจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เพื่อเปิดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 โดยใช้ชื่อว่า “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)” ต่อมาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ได้รับรองสถานะศูนย์การเรียนรู้ฯ และอนุญาตให้เปิดทำการเรียนการสอนได้ เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2557

4.2.2 ความคาดหวังของการจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)”

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีความตั้งใจให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข เต็มศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตกะเหรี่ยงควบคู่กับหลักสูตรแกนกลาง พร้อมด้วยคุณธรรม ภูมิปัญญาและสำนึกในความเป็นพลเมืองที่ดี โดยเน้นผู้เรียนเป็นหลัก การสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ โดยผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้ใช้ความคิดตนเอง

ปฏิบัติเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นด้วยตนเองและนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ โดยมีครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน และยังตระหนักได้ถึงคุณค่าของชุมชนท้องถิ่นและสังคมซึ่งเน้นหลักวิชาการควบคู่กับหลักการดำรงชีวิต เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และมีความสุข เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทั้งจิตใจและความคิด เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีจิตสาธารณะรู้จักช่วยเหลือสังคมและชุมชน เรียนรู้จากสถานที่ที่เป็นจริง แหล่งเรียนรู้ในเขตพื้นที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความแตกต่างระหว่างบุคคล ชุมชน และสังคม

4.3 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จัดการเรียนการสอนที่สร้างการเรียนรู้แบบองค์รวม โดยมีโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา หรือ "โรงเรียนนอกกะลา" ตั้งอยู่ในเขตอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ นำกระบวนการเรียนรู้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนสะเนพ่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม ถึงพร้อมด้วยปัญญาภายในและปัญญาภายนอก การเน้นถึงปัญญาภายในความเข้าใจต่อตนเองต่อสิ่งต่าง ๆ รอบข้าง การทำสิ่งที่ดีทั้งต่อตนเองและสิ่งรอบข้าง และการเน้นที่ปัญญาภายนอกความเข้าใจต่อโลกภายนอก ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ในการพัฒนาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคคลในท้องถิ่นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพ ได้แก่ ความสามารถด้านภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษากะเหรี่ยง วัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อ ดนตรี ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน การคำนวณ การอ่าน การสื่อสาร เทคนิคการจัดการ การเพิ่มมูลค่าผลผลิตที่มีในท้องถิ่นและพัฒนาอาชีพของตนเอง เป็นต้น

ระเบียบภายในศูนย์การเรียนรู้จะไม่ใช้เสียงเตือนหมดเวลาระหว่างคาบเรียน นั่นก็เพื่อต้องการให้นักเรียนได้รู้เวลาด้วยตนเอง จะไม่มีการดุว่ากล่าวเพราะตระหนักว่าการดุว่ากล่าวจะเป็นการทำให้เด็กเกิดความกลัวเสียมากกว่า และส่งผลให้นักเรียนไม่กล้าคิดกล้าตัดสินใจหรือมีความคิดที่สร้างสรรค์ต่อสิ่งต่างๆ ครูจะไม่มีการตีนักเรียนภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) คิดว่าการทำโทษโดยการตีนั้นไม่ได้แก้ปัญหที่เกิดขึ้นได้จริง ทั้งเป็นตัวอย่งของการใช้ความรุนแรงให้กับนักเรียนอีกด้วยซึ่งอาจจะทำให้นักเรียนเกิดความคิดว่าการใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จะใช้เป็นการพูดคุยกับนักเรียนให้นักเรียนได้รู้ตัวเข้าใจและพร้อมที่จะแก้ไขข้อผิดพลาด ถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่ให้อิสระแก่นักเรียนในการได้เรียนรู้ และเป็นการเรียนรู้ ไปพร้อม ๆ กัน

ระหว่างครูกับนักเรียนเพื่อการเติบโตทางความคิดพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคมอีกต่อไป

รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ภายในของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) สามารถแบ่งออกได้ 2 ส่วนหลัก คือ กระบวนการเรียนรู้จากปัญหาภายใน และกระบวนการการเรียนรู้จากปัญญภายนอก

วัน / คาบ	0		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	08.00	08.10	08.40	09.30	10.20	11.10	12.00	13.00	13.20	14.10	15.00	15.50	
จันทร์	เช้าแถว	จิตศึกษา	อังกฤษ	คณิตศาสตร์		พักกลางวัน	Body scan	PBL					Home room
อังคาร			ภาษาไทย	อังกฤษ				PBL	-				
พุธ			คณิตศาสตร์	ภาษาไทย				PBL	พลศึกษา				
พฤหัสบดี			PBL					คนบันดาลใจ		PBL	ชุมนุม		
ศุกร์			ภาษากะเหรี่ยง					มรดก(ภูมิปัญญา)กะเหรี่ยง					

ภาพที่ 4.7 ตัวอย่างตารางสอนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร). โดย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร), 2559.

4.3.1 การเรียนรู้จากปัญหาภายใน

เป็นความเข้าใจต่อตัวเอง ชีวิต โลกและจักรวาลการอยู่อย่างมีเจตจำนงอย่างมีความหมายทั้งต่อตัวเองและต่อสรรพสิ่ง เป็นทั้งความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Spiritual) และความฉลาดทางด้านอารมณ์ (Emotion)

4.3.1.1 จิตศึกษา

จิตศึกษาทางศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ได้นำรูปแบบและกระบวนการมาจากโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ซึ่งโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ได้พัฒนาขึ้นในปี พ.ศ. 2546 เพื่อใช้เป็นแนวความคิดกระบวนการพัฒนาทั้งครูและนักเรียน ให้เกิดการเรียนรู้ในด้านความฉลาดทางอารมณ์ภายในของตนเอง กิจกรรมจิตศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนสงบ ผ่อนคลายและมีสมาธิรู้ตัวเองก่อนเข้าเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนพร้อมในการเรียนมากยิ่งขึ้น

จิตศึกษา หรือ การพัฒนาปัญญาภายใน เป็นวิธีการที่สามารถเชื่อมโยงคุณค่าของวิชาการสอน เรื่องนอกตัว ได้กลับเข้ามาหางาน ดุจจิตซึ่งเป็นเรื่องข้างในตัวได้อย่างผสมผสานกัน เพื่อนำไปสู่หนทางแห่งความจริงและชีวิต ต้องอาศัยการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ และการเปลี่ยนแปลงที่สร้างอิสรภาพ ความสุข ความรักอันไพศาลทั้งกับตน ผู้คนรอบข้าง ตลอดจนองค์กรและสังคมที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติของจักรวาล เพื่อบ่มเพาะปัญญาภายในให้กับนักเรียน ได้พบคำตอบของการรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่น การเห็นคุณค่าในตัวเอง คนอื่น และสิ่งต่าง ๆ เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีความหมาย ยอมรับในความแตกต่าง เคารพและให้เกียรติกัน การมีวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม อยู่อย่างพอดี และพอใจได้ง่าย การมีสติอยู่เสมอ รู้เท่าทันอารมณ์เพื่อให้รู้ว่าต้องหยุด หรือไปต่อกับสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ มีความคิดสามารถจัดการอารมณ์ตนเองได้ แต่นั่นก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ มี 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้นมุ่งสร้างแต่ปัญญาภายนอกเท่านั้น จึงควรมีจิตศึกษาเพื่อพัฒนาปัญญาภายในเพื่อพัฒนาไปพร้อมกับปัญญาภายนอกด้วย

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) นำกระบวนการจิตศึกษามาใช้กับนักเรียนในช่วงเช้าหลังจากทำกิจกรรมเคารพธงชาติเสร็จ จะแยกทำจิตศึกษาในแต่ละช่วงชั้น โดยมีครูประจำชั้นนำทำจิตศึกษา

ซึ่งจากการที่ผู้ศึกษาได้เข้าร่วมกระบวนการจิตศึกษา ได้เห็นว่าทั้งครูและนักเรียนได้ร่วมกันเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่นำมาเรียนรู้ร่วมกันในกิจกรรมจิตศึกษาได้รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง มุมมองที่แตกต่าง โดยที่ไม่มีการแสดงความคิดเห็นที่ผิดแต่หากเป็นการยอมรับรับฟังเรียนรู้ไปพร้อมกันทั้งครูและนักเรียน ทำให้เกิดความเข้าใจต่อตนเอง ผู้อื่น และถือเป็นการฝึกสมาธิที่ดี เกิดการตั้งคำถาม กล้าคิด กล้าแสดงออกในความคิดเห็นของตนเอง

ตารางที่ 4.3

แสดงตัวอย่างกิจกรรมจิตศึกษา

วัน	ชื่อกิจกรรม	เป้าหมาย	สื่อ อุปกรณ์
จันทร์	วาดภาพฉันวาดภาพเธอ	สติ สมาธิ	กระดาษ A4 ดินสอสี
อังคาร	ต้นไม้	สติ สมาธิ	ไม่มี
พุธ	ความสุขของฉัน	สติ สมาธิ รู้ตัว	กระดาษ A4 ดินสอ ดินสอสี
พฤหัสบดี	ออกกำลังกาย	สติ สมาธิ	ไม่มี
ศุกร์	ล้อมวงดนตรี	สติ สมาธิ	กีตาร์

หมายเหตุ. จาก ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) กิจกรรมจิตศึกษา, โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

ภาพที่ 4.8 กิจกรรมจิตศึกษาวาดภาพฉันวาดภาพเธอ. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

กิจกรรม วาดภาพฉันวาดภาพเธอ

เป้าหมาย : เพื่อให้นักเรียนได้เคารพในผู้อื่นและตนเอง ให้นักเรียนได้ฝึกการใช้ความคิดสร้างสรรค์

ขั้นนำ : ครูให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลม หลังตาและกลับมาอยู่กับตัวเอง

ขั้นกิจกรรม : นักเรียนนั่งเป็นวงกลมหลังตาลงอยู่กับตัวเองรับรู้ลมหายใจ และให้ลมิตาจากนั้นครูให้กระดาษนักเรียนคนละ 1 แผ่น ให้วาดโครงหน้าของตัวเองและส่ง

กระดาศให้เพื่อนที่อยู่ข้าง ๆ วาดต่อเติมใบหน้าให้ครบทั้งวง ส่งกระดาศจนกระดาศของตัวเองมาหยุดที่ตนเองเหมือนเดิม บอกความรู้สึกที่ได้เห็นใบหน้าของเราในกระดาศที่เพื่อนได้ต่อเติมกันรอบวง

ขั้นจบ : นักเรียนกลับมาอยู่กับตัวเองอีกครั้ง ขอขอบคุณกันและกัน

การให้นักเรียนต่อเติมใบหน้าให้กับเพื่อน ๆ ในครั้งแรกจะสังเกตได้ว่านักเรียนจะวาดให้เพื่อนด้วยการที่วาดออกมาให้หน้าตาเพื่อนออกมาดูตลก โดยที่อาจลืมมองในมุมของเพื่อนที่เป็นเจ้าของภาพว่าอาจไม่ได้รู้สึกว่าเป็นเรื่องตลก การต่อเติมใบหน้าจนครบทุกคน ครูได้ให้นักเรียนบอกถึงความรู้สึกเมื่อได้เห็นภาพ ซึ่งความรู้สึกส่วนมากเป็นความรู้สึกในทางด้านลบ และครูได้ให้นักเรียนได้ลองทำกิจกรรมนี้อีกครั้งแรก ผลคือรูปวาดที่ต่อเติมใบหน้าเพื่อนในครั้งใหม่ นักเรียนตั้งใจที่จะต่อเติมใบหน้าของเพื่อนให้ออกมาดีกว่าในครั้ง ซึ่งกิจกรรมนี้ทำให้นักเรียนได้คิดถึงการทำเอาใจเขามาใส่ใจเรา เข้าใจผู้อื่นมากขึ้นว่าการกระทำของเราที่ทำไปด้วยความสนุกในบางครั้งผู้อื่นอาจไม่ได้รู้สึกสนุกด้วย แต่จะทางความรู้สึกทางด้านลบให้กับผู้อื่นมากกว่า

ภาพที่ 4.9 กิจกรรมจิตศึกษาต้นไม้. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

กิจกรรม ต้นไม้

เป้าหมาย : เพื่อให้นักเรียนได้มีสมาธิจดจ่อกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และตั้งคำถามกับสิ่งรอบตัวถึงสิ่งที่เราปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้น

ขั้นนำ : ครูให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลม หันหน้าและกลับมาอยู่กับตัวเอง

ขั้นกิจกรรม : ครูให้นักเรียนเดินเลือกต้นไม้ภายในโรงเรียน 1 ต้น ครูให้นักเรียนใช้เวลาพูดคุยกับต้นไม้ต้นนั้น หลังจากนักเรียนคุยกับต้นไม้เสร็จแล้วให้เล่าให้เพื่อนฟังว่าได้คุยอะไรกับต้นไม้มาบ้าง

ขั้นจบ : นักเรียนกลับมาอยู่กับตัวเองอีกครั้ง ขอขอบคุณกันและกัน

หลังจากในวิชา PBL ได้มีการให้นักเรียนปลูกพืชผักสวนครัวและให้นักเรียนรดน้ำผักทุกวันเช้าเย็น แต่เป็นที่สังเกตได้นักเรียนไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการรดน้ำต้นไม้ รดน้ำผัก ครูจึงชวนให้มาทำกิจกรรมต้นไม้ การได้พูดคุยกับต้นไม้ได้ทำให้นักเรียนสามารถรับรู้ได้ว่า ต้นไม้ก็เป็นหนึ่งสิ่งที่มีชีวิตบนโลกใบนี้เหมือนกับเรา และครูได้สรุปให้นักเรียนฟังว่าเมื่อเรารู้แล้วว่า ต้นไม้เป็นสิ่งที่ชีวิตเหมือนกับเราก็ต้องดูแลรักษาเอาใจใส่ด้วยการรดน้ำต้นไม้ทุกเช้าเย็น การสรุปของครูทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจได้ว่าทำไมเราต้องรดน้ำต้นไม้ทุกวัน และทำให้นักเรียนมองเห็นถึงความสำคัญของการรดน้ำผักมากขึ้น

ภาพที่ 4.10 กิจกรรมจิตศึกษาความสุขของฉัน. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

กิจกรรม ความสุขของฉัน

เป้าหมาย : เพื่อให้นักเรียนได้กลับมารู้ตัว เท่าทันอารมณ์ของตนเอง ทบทวนตัวเอง และรู้จักเชื่อมโยงเห็นความสุขของตนเองและผู้อื่น

ขั้นนำ : ครูให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลม หลับตาและกลับมาอยู่กับตัวเอง

ขั้นกิจกรรม : ครูให้นักเรียนถามและทบทวนตนเองว่าความสุขของเราคืออะไร ให้นักเรียนวาดภาพความสุขลงกระดาษ และอธิบายแลกเปลี่ยนกับนักเรียน

ขั้นจบ : นักเรียนกลับมาอยู่กับตัวเองอีกครั้ง ขอบขอบคุณและกัน

วันนี้เป็นอีกวันหนึ่งที่เราร่วมทำกิจกรรมจิตศึกษาหลังจากเคารพธงชาติหน้าเสาธงเสร็จเรียบร้อย นักเรียนหลาย ๆ คนดูหน้าหงายครูจึงเริ่มชวนนักเรียนพูดคุยจนในที่สุดเราได้หัวข้อของจิตศึกษาวันนี้ด้วยเรื่องของความสุขของฉัน ครูให้กระดาษนักเรียนคนละแผ่น และดินสอสีให้นักเรียนคิดทบทวนว่าที่ผ่านมาความสุขในแบบของเราคืออะไร ซึ่งเมื่อวาดภาพเสร็จแล้วครูได้ให้นักเรียนดูภาพของเพื่อน ๆ แต่ละคนพร้อมให้เล่าถึงความสุขที่ได้วาดให้เพื่อน ๆ ในวงฟัง ซึ่งความสุขที่เราได้เห็นในวงวันนี้ จะเป็นเรื่องของธรรมชาติ ครอบครัวและวิถีชีวิต เมื่อนักเรียนทุกคนได้เล่าถึงความสุขของตนเองแล้วครูได้สรุปให้นักเรียนฟังว่า ความสุขเป็นสิ่งอยู่รอบตัวเราเป็นสิ่งที่

เรียบง่ายอยู่ที่เราพอใจในสิ่งที่ตัวเราเป็นและมีหรือไม่ การทำสิ่งที่ตัวเองรักมองให้เห็นด้านดีในเรื่องต่าง ๆ และรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น เพียงเท่านี้ก็สร้างความสุขให้กับตนเองได้ ทำให้นักเรียนได้ติดตามและยอมรับเรื่องราวของความสุขได้ง่ายขึ้น ในวันนี้ นักเรียนได้รู้ว่าความสุขของตนเองคืออะไร และได้รู้ว่าความสุขของเพื่อนคืออะไรซึ่งความสุขของแต่ละคนไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกัน

ภาพที่ 4.11 กิจกรรมจิตศึกษาออกกำลังกาย. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

กิจกรรม ออกกำลังกาย

เป้าหมาย : เพื่อให้นักเรียนมีสมาธิจดจ่ออยู่กับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ขั้นนำ : ครูให้นักเรียนยืนเป็นวงกลม หลังตาและกลับมาอยู่กับตัวเอง

ขั้นกิจกรรม : ครูให้นักเรียนคิดทำออกกำลังกาย นักเรียนแต่ละคน

นำเข้าสู่แต่ละท่าทางในการออกกำลังกาย

ขั้นจบ : นักเรียนกลับมาอยู่กับตัวเองอีกครั้ง ขอขอบคุณกันและกัน

การที่นักเรียนทุกคนได้ออกกำลังกายในตอนเช้า ทำให้ร่างกายของนักเรียนนั้นสดชื่น ตื่นตัว มีสมาธิพร้อมที่จะรับการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ที่เข้ามาในวันใหม่ ทั้งได้แลกเปลี่ยนแสดงความคิด ความรู้สึก ให้กับนักเรียนคนอื่น ๆ ได้รับรู้หลังออกกำลังกายทำให้นักเรียนทุกคนได้รับรู้ตัวเองและผู้อื่น ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้พร้อมที่จะเรียนรู้ก่อนที่จะเรียน และทำให้นักเรียนทุกคนได้ปรับสมดุลของอารมณ์ของนักเรียนแต่ละคนให้อยู่ในระดับเดียวกัน

ภาพที่ 4.12 กิจกรรมจิตศึกษาล้อมวงดนตรี. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

กิจกรรม ล้อมวงดนตรี

เป้าหมาย : เพื่อให้นักเรียนมีสมาธิจดจ่ออยู่กับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ขั้นนำ : ครูให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลม หลังตาและกลับมาอยู่กับตัวเอง

ขั้นกิจกรรม : ครูให้นักเรียนร้องเพลงที่จะต้องร้องในงานกิจกรรมของ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ขั้นจบ : นักเรียนกลับมาอยู่กับตัวเองอีกครั้ง ขอขอบคุณกันและกัน

การได้ร้องเพลงรวมกันในตอนเช้า ทำให้นักเรียนปรับอารมณ์ให้มาอยู่ในจุดเดียวกันด้านอารมณ์ร่วมกันในเนื้อหาของเพลงที่ร้อง และทำให้นักเรียนได้มีสมาธิจิตใจเบิกบานพร้อมที่จะรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ในระหว่างวัน

4.3.1.2 บอดี้สแกน

เป็นกิจกรรมที่ทำให้รับรู้ความรู้สึกทุกของส่วนร่างกาย เป้าหมายคือทำให้นักเรียนรู้สึกผ่อนคลาย ซึ่งความรู้สึกผ่อนคลายจะช่วยในการเรียนรู้ได้ดีกว่าความรู้สึกเครียดหรือกังวลใจ การทำบอดี้สแกนจะทำให้รู้สึกสงบคลื่นสมองจากความถี่สูง ๆ จะกลายเป็นความถี่ที่ต่ำลง พอสงบคลื่นสมองต่ำก็ยิ่งเรียนรู้และการความคิดในการเรียนรู้สิ่งรอบตัวก็ตีมากยิ่งขึ้น ส่วนเป้าหมายที่สูงขึ้นมาอีกก็คือการใช้บอดี้สแกนเพื่อเป็นการฝึกฝนสติให้กับนักเรียน การฝึกฝนสติอยู่เสมอจะทำให้ นักเรียน กลับมารู้ตัวไว หรือรู้วิธีการมากขึ้นในการกลับมา รู้ตัว คำว่าสติก็อาจจะเข้าใจยากในการเข้าใจของนักเรียนเราเรียกว่าการรู้ตัว บอดี้สแกนสามารถทำได้หลายแบบทั้งแบบยืนแบบนั่งแบบนอน หรือแบบบางส่วนของร่างกายก็ได้ เช่น เฉพาะในหน้ามือทั้งสองข้าง หรือเฉพาะฝ่าเท้า เป็นต้น

ในขณะที่ทำกิจกรรมครูจะใช้คำพูดเหนี่ยวนำให้รับรู้ความรู้สึกไปที่ละจุด หากทำกิจกรรมนี้ถี่ลงไปอีกจะถึงขั้นการฝึกวิปัสสนาสำหรับนักเรียนได้เลย ด้วยการให้นักเรียนได้เห็นความรู้สึกทางกายที่เกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไป เช่น ถ้ายืนนาน ๆ แรกกดที่ฝ่าเท้าก็เริ่มทำให้เท้าปวดเพียงฝ่าเท้าตู่สักพักก็จะเห็นตัวการรับรู้ความรู้สึกนั้นเปลี่ยนไป หรือไม่ว่าความรู้สึกทางกายอื่นใดก็

เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นอาการคันที่ผิวหนังอาการเห็บ อาการปวดที่ต้นคอ เป็นต้น การทำบอดี้สแกน เป็นการดึงจิตกลับมาอยู่ที่ความรู้สึกทางกายไม่ฟุ้งซ่าน พอนักเรียนชำนาญรู้สึกทางกายแล้ว ก็สามารถฝึกฝนสู่การให้เท่าทันความคิดที่เกิดขึ้น รู้เท่าทันความรู้สึกของอารมณ์อื่นที่เกิดขึ้น

ซึ่งการทำจิตศึกษาภายในศูนย์การเรียนรู้ยังอยู่ช่วงของการเรียนรู้ ซึ่งยังไม่ถึงขั้นของการฝึกวิปัสสนา เป็นการอยู่ในขั้นของการฝึกสมาธิของนักเรียนในเบื้องต้น และทำให้รู้สึกผ่อนคลายในระหว่างวันเป็นการพักผ่อนร่างกายพักผ่อนสมอง ในการที่จะต้องเรียนรู้มาในช่วงเช้าแล้วนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องพัก เมื่อในการเตรียมพร้อมในการเรียนรู้ในช่วงบ่าย โดยผู้ศึกษาได้สังเกตว่านักเรียนของศูนย์การเรียนรู้สุพรรณสาธิต (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จะรู้สึกผ่อนคลายและได้พักผ่อนกับกิจกรรมบอดี้สแกน ทำให้พร้อมที่จะเรียนรู้ในการเรียนรู้วิชาในช่วงบ่ายต่อไปมากกว่าการที่เข้าห้องเรียนเลยโดยที่ไม่ทำกิจกรรมบอดี้สแกน

ภาพที่ 4.13 กิจกรรมบอดี้สแกน. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

4.3.1.3 โสมรุม

เป็นกิจกรรมในช่วงเย็นเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ทบทวนตนเอง ตลอดในระยะเวลาที่ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งวันที่ผ่านมา เพื่อให้ได้รู้ตัวเองรู้จักผู้อื่น ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การวางแผนตัดสินใจ ทักษะปรับตัว เป็นต้น กิจกรรมนี้จะทำในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนก็ได้ เพื่อให้ครูได้มาพูดคุยกับนักเรียนและได้แลกเปลี่ยนกันในเรื่องต่าง ๆ ตลอดทั้งวันที่ผ่านมาและสร้างความใกล้ชิดกันความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การร่วมกันคิดวางแผนปรับปรุงในกิจกรรมต่าง ๆ โดยที่ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมด้วยกันในเกือบทุกเรื่อง นักเรียนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุพรรณสาธิต (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ว่ากิจกรรมนี้เป็นส่วนที่ทำให้ให้นักเรียนได้ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้มาตลอดทั้งวันโดยมีนักเรียนคนอื่น ๆ และครู เลาถึงสิ่งที่เรียนรู้มาในตลอดทั้งวันซึ่งอาจเป็นเรื่องที่นักเรียนจำไม่ได้บ้างไม่ได้บ้างเป็นการทบทวนสิ่งต่าง ๆ ระหว่างวันที่ดี หากมีเรื่องที่นักเรียนคนอื่น ๆ หรือครูอาจตกหล่นในเรื่องไหน แต่นักเรียนจำได้ว่าเราเรียนรู้สิ่งนี้ไป

ด้วยก็ถือเป็นการช่วยเติมในเรื่องที่ตกหล่นไปให้นักเรียนคนอื่น ๆ และครูได้ กิจกรรมนี้เป็นการพัฒนา และแก้ปัญหาร่วมกับผู้อื่น

ภาพที่ 4.14 กิจกรรมโฮมรูม. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

4.3.1.4 กิจกรรมสาธารณะ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ไม่เพียงแต่เน้นเรื่องของการเรียนการสอนภายในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับกิจกรรม ภายในชุมชนที่ตนเองอยู่และภายนอกชุมชนด้วย เป็นการให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความสมัครใจ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักเสียสละ มีจิตสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและสังคม พัฒนา ผู้เรียนได้รู้จักตนเองรู้จักสิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจคิดแก้ปัญหาสามารถปรับตนเองได้อย่างเหมาะสมรวมถึงเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์ อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มุ่งเน้นให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ลักษณะการจัดกิจกรรมเป็นการนำพาผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด กิจกรรมทำความสะอาดหมู่บ้าน กิจกรรมในพิธี ประเพณีสำคัญของชาวกะเหรี่ยง เป็นต้น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้ ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ เข้าใจ คุณค่าวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชนและธรรมชาติของชุมชนที่มีอยู่

ภาพที่ 4.15 กิจกรรมสาธารณะ. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

4.3.1.5 กิจกรรมชุมนุมหรือชมรม

เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย มีความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย กิจกรรมชุมนุมและชมรม

ภาพที่ 4.16 กิจกรรมชุมนุมหรือชมรม. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

4.3.2 การเรียนรู้จากปัญญาภายนอก

ความเข้าใจต่อโลกภายนอก ทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินชีวิต ให้อยู่ได้ หรืออยู่ได้อย่างมีคุณภาพ การเรียนรู้จากปัญญาภายนอกจะแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่เป็น หลักสูตรของชุมชนและหลักสูตรแกนกลาง

4.3.2.1 ภาษากะเหรี่ยง

วิชาภาษากะเหรี่ยงจะมีครูชุมชนที่มีความรู้ทางด้านภาษากะเหรี่ยงมาสอนนักเรียนในทุกวันศุกร์ ซึ่งเป็นวันที่เรียนภาษาและวิถีต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ในการเรียนรู้และสร้างทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษากะเหรี่ยง สร้างทักษะในการสื่อสาร เข้าใจธรรมชาติของภาษา การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัย และการเรียนการสอนในด้านภาษากะเหรี่ยงจะทำให้นักเรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของภาษาและวัฒนธรรมกะเหรี่ยงไว้เป็นสมบัติของชุมชนสะเนฟ่อง ผู้ศึกษาสังเกตเห็นว่านักเรียนให้ความสนใจและภูมิใจที่ได้เรียนภาษากะเหรี่ยง เพราะถือว่าคนส่วนมากในหมู่บ้านจะเขียนภาษากะเหรี่ยงไม่ได้แล้ว การที่มีวิชานี้และสอนเรื่องการเขียนการอ่านทำให้นักเรียนให้ความสนใจเพราะเป็นภาษาที่เขาใช้ในการสนทนาอยู่ทุกวัน

ภาพที่ 4.17 ตัวหนังสือภาษากะเหรี่ยง. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

ภาพที่ 4.18 การเรียนวิชาภาษากะเหรี่ยง. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2560.

4.3.2.2 นาฏศิลป์กะเหรี่ยง

ในหมู่บ้านสะเนฟองมีศิลปวัฒนธรรมมากมายแต่ที่ยังพอมิให้ได้เห็นอยู่บ่อยครั้งคือนาฏศิลป์กะเหรี่ยงการรำตง ซึ่งครูนาฏศิลป์ได้สอนให้กับเด็กในหมู่บ้าน แต่เมื่อเด็กรุ่นใหม่จำเป็นต้องออกไปเรียนภายนอกหมู่บ้าน ทำให้ผู้สืบทอดการรำตง ลดน้อยลง ศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ได้เห็นถึงความสำคัญของนาฏศิลป์กะเหรี่ยงการรำตง จึงให้นำการรำตงมาอยู่ในการสอนของศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ทำให้นักเรียนทุกคนที่นี้รำตงเป็นกันเกือบหมดทุกคน เวลามีกิจกรรมประเพณีทั้งภายในหมู่บ้านหรือหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียง นักเรียนจะทำการรำตงด้วยทุกครั้งที่จะเข้าร่วมงานบุญงานประเพณี ในการแสดงของนักเรียนได้รับการชื่นชมจากผู้เฒ่าผู้แก่ชาวกะเหรี่ยงว่ารู้สึกดีใจที่ยังคงมีคนสืบทอดนาฏศิลป์กะเหรี่ยงในการรำตงนี้ไว้อยู่

ภาพที่ 4.19 กิจกรรมรำตง. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2560.

4.3.2.3 วัฒนธรรมประเพณี

วัฒนธรรมของชาวกระเหรี่ยงเป็นไปตามการดำเนินวิถีชีวิตสังคมของชาวกระเหรี่ยง สังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นของคู่กันซึ่งในหนึ่งปีจะมีงานประเพณีวัฒนธรรมของชาวกระเหรี่ยง ดังนี้เดือนมกราคมประเพณีกินข้าวใหม่ เดือนกุมภาพันธ์ประเพณีถวายราหู เดือนมีนาคมประเพณีการไหว้เจดีย์ทราย เดือนเมษายนเป็นทั้งเดือนปีใหม่ของคนกระเหรี่ยงและเป็นวันสงกรานต์ เดือนพฤษภาคมหลังจากผ่านพ้นเดือนขึ้นปีใหม่ เดือนกรกฎาคมประเพณีเข้าพรรษาจะมีงานบุญเดือนสิงหาคมประเพณีผูกข้อมือไขว้ เดือนกันยายนงานบุญเรือและถวายน้ำผึ้งน้ำตาลทราย เดือนตุลาคมประเพณีออกพรรษา ชาวบ้านให้ความสำคัญกับเรื่องของวัฒนธรรมประเพณี และควรเป็นสิ่งที่สืบทอดต่อกันไป และได้นำมาสอนในศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เพื่อให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของชาวกระเหรี่ยง ในการร่วมงานแต่ละครั้งนักเรียนจะได้รับมอบหมายให้ไปศึกษาเรียนรู้ในพิธีต่าง ๆ ในทุกขั้นตอนของการประกอบพิธีในงาน

ภาพที่ 4.20 กิจกรรมบุญข้าวใหม่. โดย สุชาติา ทรงบัญญัติ, 2560.

4.3.2.4 การทำไร่ข้าวหมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยง

ชาวกะเหรี่ยงโผล่วมีการทำไร่ข้าวหมุนเวียนมาเนิ่นนาน ซึ่งการทำไร่ข้าวหมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงนั้นเป็นการทำไร่ข้าวหมุนเวียนปลูกพืชอย่างผสมผสาน ในไร่ข้าวหมุนเวียนจะปลูกข้าว พริก แตงเปรี้ยว กระจับปี่ งา ถั่วฝักยาว ข้าวโพด เป็นต้น และพืชผักอีกหลากหลายชนิดลงแปลง ซึ่งสืบทอดการทำไร่ข้าวหมุนเวียนมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จะมีวิธีทำไร่ข้าวหมุนเวียนดังนี้ เดือนมกราคมจะเป็นประเพณีกินข้าวใหม่ เป็นการกินข้าวที่ได้จากการทำไร่ข้าวหมุนเวียนในปี มีการจัดงานฉลองข้าวใหม่ในเดือนแรกของปี เดือนกุมภาพันธ์จะเป็นการเลือกพื้นที่ทำไร่ข้าวหมุนเวียนจะมีวิธีการเลือก กฎ ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้ามมากมายที่จำเป็นต้องศึกษาและสืบต่อคนรุ่นใหม่ เดือนมีนาคมเป็นการถ่างไร่ เดือนเมษายน เผาไร่ หว่านพริก ฝักซี่ รื้อไร่ และเผาไร่อีกครั้งเพื่อเก็บงาน เดือนพฤษภาคม คายหญ้าปลูกพืชเสริม และปลูกดอกไม้สำหรับประกอบพิธี เดือนมิถุนายนหยุดข้าวไร่หมุนเวียน หยุดข้าว 9 ก่อแรก หว่านงา หานอไม้ เดือนกรกฎาคม คายหญ้าครั้งที่ 2 หว่านพืชอื่น ๆ เดือนสิงหาคม ซ่อมข้าวไร่ คายหญ้าครั้งที่ 3 เดือนกันยายนถางหญ้า เถาวัลย์ วัชพืช และเผาระวังนกหนู เดือนตุลาคม เกี่ยวข้าว เดือนพฤศจิกายน เกี่ยวข้าว ตากข้าว กองข้าว ทำลานเผาระวัง นก หนู สัตว์อื่น ๆ เดือนธันวาคม ฟาดข้าว แยกข้าวขึ้นยุ้ง กินข้าวใหม่ จากที่กล่าวมานั้นถือเป็นขั้นตอนในการทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงที่สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน และในวิธีการของการทำไร่หมุนเวียนนั้นยังสอดแทรกการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไปในตัว ดังนั้นชาวบ้านจึงได้เห็นถึงความสำคัญของการทำไร่ข้าวหมุนเวียน และได้้นำการทำไร่ข้าวหมุนเวียนมาอยู่ในวิชาภูมิปัญญากะเหรี่ยงควบกับ PBL ในการเรียนการสอนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงโผล่ว

จากการเข้าร่วมการเรียนการสอนของผู้ศึกษาวิจัย ในวิชาภูมิปัญญา
กะเหรี่ยงในเรื่องของการทำไร่หมุนเวียนจะพบว่า นักเรียนให้ความสนใจและตั้งใจในการเรียนรู้เรื่อง
การทำไร่ข้าวหมุนเวียน ซึ่งในแต่ละขั้นของการทำไร่ข้าวหมุนเวียนนั้น บางอย่างนักเรียนได้เรียนรู้จาก
พ่อแม่แล้วบ้าง และอีกหลายเรื่อง เช่น วิธีการเลือกไร่ การเลือกพื้นที่ที่จะปลูกในไร่ข้าวหมุนเวียน
หรืออีกหลาย ๆ เรื่องของการทำไร่ข้าวหมุนเวียนที่นักเรียนได้เรียนรู้จากครูภูมิปัญญา

ภาพที่ 4.21 การรื้อไร่ข้าวหมุนเวียน. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2560.

ภาพที่ 4.22 เก็บข้าว. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

ภาพที่ 4.23 ฟาดข้าว. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

4.3.2.5 ทอผ้าและจักสาน

การทอผ้าของกะเหรี่ยงและการจักสานของชาวกะเหรี่ยง มีมาตั้งแต่สมัยอดีต ซึ่งในการทอผ้าจะเป็นผู้หญิงทอผ้าและผู้ชายเป็นเรื่องของการจักสาน ภายในหมู่บ้านสะเน่ฟ่อง เริ่มเหลือคนที่สามารถทอผ้าและจักสานได้น้อยลง และได้นำเรื่องของการทอผ้าและการจักสานมาสอนในวิชาภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง จะแบ่งเป็นนักเรียนผู้หญิงเรียนรู้เรื่องการทอผ้า ส่วนนักเรียนผู้ชายจะเรียนรู้ในเรื่องของการจักสาน

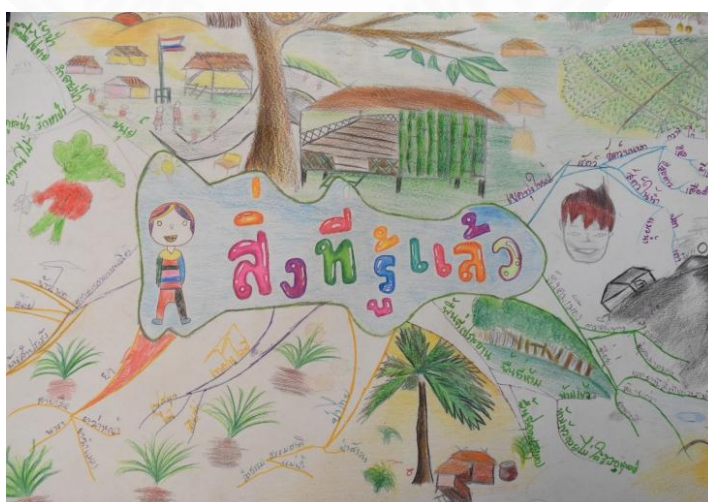
ภาพที่ 4.24 การจักสาน. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

ภาพที่ 4.25 การทอผ้า. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

4.3.2.6 การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL

การจัดการเรียนการสอนด้วย PBL จะสอนช่วงบ่ายของวันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี เป็นการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เน้นในสิ่งที่นักเรียนอยากเรียนรู้และสนใจ สิ่งที่ยากรู้จะต้องเริ่มจากปัญหาที่นักเรียนสนใจหรือพบในชีวิตประจำวัน และมีเนื้อหาสอดคล้องเกี่ยวข้องกับหลักสูตรแกนกลาง ครูจะมีหน้าที่ในการปรับแผนการสอนการเรียนรู้ตามที่นักเรียนสนใจให้เกิดความเหมาะสม ครูและนักเรียนร่วมกันคิดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ โดยที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้นปัญหาที่นำมาใช้ในการเรียนรู้จะเป็นปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมภายในหมู่บ้าน ซึ่งครูจะกระตุ้นให้นักเรียนคิดตามกับสถานการณ์ต่างที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน และจะเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนในกลุ่ม การปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การค้นคว้าหาคำตอบหรือสร้างความรู้ใหม่บนฐานความรู้เดิมที่ผู้เรียนมีมาก่อนหน้านี้

ภาพที่ 4.26 การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

4.3.2.7 ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จะสอนวิชาภาษาไทย วิชาภาษาอังกฤษ วิชาคณิตสอน ในช่วงเช้าของทุกวันวันจันทร์ถึงพฤหัสบดี เพราะจำเป็นที่จะเน้นทักษะด้านภาษา การสื่อสาร การคิดคำนวณ เพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ได้

4.3.2.8 คนบันดาลใจ

วิชาคนบันดาลใจเป็นการนำบุคคลที่มีแนวคิดที่ดีในการดำเนินชีวิต หรือ บุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมาให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ในตัวบุคคลนั้น ที่จะทำให้นักเรียนมี แรงบันดาลใจ ผลักดันความคิด ความฝันให้เป็นจริง นำพานักเรียนให้เกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนา ชีวิตของตัวเองให้ดียิ่งขึ้นเรียนรู้วิถีชีวิตของบุคคลตัวอย่าง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้พัฒนากับตัวเอง โดยการดูผ่านสื่อต่าง ๆ หนังสือ คลิปวิดีโอ เป็นต้น

4.4 พื้นที่ในการเรียนรู้

สำหรับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) การเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ภายในห้องเรียน การเรียนรู้ภายในศูนย์ การเรียน การเรียนรู้ภายในชุมชน และการเรียนรู้ภายนอกชุมชน การเรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา เพราะความรู้ต่าง ๆ นั้นมีอยู่ทุกสถานที่ที่อยู่รอบตัวเราไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้น และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทางธรรมชาติ ซึ่งในพื้นที่ชุมชนบ้านสะเนฟองรวมทั้งตำบลไถ่ไว้ ถือว่าเป็น พื้นที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ธรรมชาติของผู้คน เต็มไปด้วยเรื่องราวหลากหลาย รูปแบบเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ สังคม สำหรับการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง การให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกห้องเรียนถือเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนเปิดโลกกว้าง และเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การเรียนรู้จากวิถีชีวิตในชุมชนเป็นการเรียนที่ถือว่าสอดคล้อง กับชีวิตของนักเรียน ในขณะเดียวกันนักเรียนได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิด กับบุคคลมากมาย และที่แตกต่างกันทางด้านความคิดอายุ หากเป็นการเรียนรู้ภายนอกชุมชนก็จะได้รับความรู้ ที่แตกต่างจากชุมชนของตนเองในเรื่องธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ สังคม เป็นต้น ทำให้ การเรียนรู้นั้นเป็นเหมือนการฝึกทักษะของนักเรียน ทั้งด้านการคิด ด้านการสื่อสาร ด้านชีวิต และสร้างการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมกันกับคนในชุมชนสามารถเรียนรู้ แก้ไข สร้างสรรค์ชุมชนและขยายสู่ สังคมต่อไป

4.4.1 การเรียนรู้ในพื้นที่ภายในห้องเรียน

พื้นที่การเรียนรู้ภายในพื้นที่ห้องเรียนส่วนใหญ่แล้วจะเป็นวิธีการที่ครูถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนจากหนังสือแบบเรียนหรือตำราต่าง ๆ ที่มีตามที่หลักสูตรพื้นฐานและความรู้ที่ครูค้นหามาจากอินเทอร์เน็ต นำมาเป็นสื่อการสอนให้นักเรียนได้ร่วมเรียนรู้แลกเปลี่ยนกันภายในห้องเรียน

ภาพที่ 4.27 พื้นที่การเรียนรู้ภายในห้องเรียน. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

4.4.2 การเรียนรู้ในพื้นที่ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีพื้นที่บริเวณโดยรอบให้นักได้เรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียนทุกระดับชั้น และการแบ่งพื้นที่รับผิดชอบให้กับนักเรียนทุกระดับชั้นในเรื่องการดูแลรักษา การทำแปลงเกษตร เพราะจะต้องปลูกผักนำผักที่ปลูกมาทำอาหารกลางวัน จัดเวรในการทำอาหารกลางวันในแต่ละวัน กระบวนการทั้งหมดมีนักเรียนคอยร่วมวางแผนและตัดสินใจกับครู ถือว่าในพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ก็เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียนกับครู

ภาพที่ 4.28 พื้นที่การเรียนรู้ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

4.4.3 การเรียนรู้ในพื้นที่ภายในชุมชน

การเรียนรู้ในชุมชนบ้านสะเนฟองและตำบลไลโว้ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ที่สำคัญต่อนักเรียน มีผู้คนในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน สภาพจริงของชุมชนท้องถิ่น ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี มีความหลากหลายให้ได้ร่วมเรียนรู้ นักเรียนมีส่วนร่วมวางแผนในการได้เรียนจากพื้นที่จริง รวบรวมข้อมูล สร้างการคิดวิเคราะห์ สรุปความรู้ที่ได้ มีทักษะความเป็นผู้นำและผู้ตามให้กับนักเรียน ในสถานการณ์จริงการได้เรียนรู้ในพื้นที่จริง

ภาพที่ 4.29 พื้นที่การเรียนรู้ภายในชุมชน. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2560.

4.4.4 การเรียนรู้พื้นที่ภายนอกชุมชน

การเรียนรู้พื้นที่ภายนอกชุมชนนักเรียนจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างจากเดิม จากสิ่งที่คุ้นเคย ได้เรียนรู้ผู้คน สังคม วัฒนธรรม ชุมชน ประเพณี ที่ต่างจากถิ่นฐานที่ตนเองอยู่ เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงเปิดโลกทัศน์ของนักเรียนให้กว้างไกล เป็นการสร้างความเข้าใจในความแตกต่าง นักเรียนสามารถยอมรับความแตกต่างหลากหลายได้ สร้างภูมิคุ้มกันในการรับวัฒนธรรมที่แตกต่างมาปฏิบัติโดยไม่หลงลืมความเป็นคนกะเหรี่ยงของตนเอง

ภาพที่ 4.30 พื้นที่การเรียนรู้ภายนอกชุมชน. โดย สุชาดา ทรงบัญญัติ, 2559.

4.5 บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน

การเรียนการสอนภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เน้นให้ครูกับนักเรียนได้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกัน บทบาทของครูจะไม่เป็นบทบาทของผู้รู้ แต่จะเป็นผู้ที่จัดการเรียนรู้และเรียนรู้ไปพร้อมกันกับนักเรียน และครูจะต้องพัฒนาตนเองเสมอ เรียนรู้จากการปฏิบัติ เรียนรู้จากชีวิตจริง เรียนรู้จากสังคม รวมทั้งสร้างการเรียนรู้ขึ้นร่วมกันกับนักเรียน ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ครูจะเรียกนักเรียนว่า “พี่น้องเรียน” ส่วนนักเรียนด้วยกันจะเรียกแทนกันว่า “พี่” ซึ่งการที่ครูเรียกนักเรียนว่าพี่นั้นเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับนักเรียนในการเรียกกันว่าพี่ และการเรียกแทนกันว่าพี่สำหรับนักเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) นั่นถือเป็นการให้เกียรติซึ่งกันของนักเรียนทุกระดับชั้นให้รู้สึกว่าคุณคนเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยกรุ่นพี่รุ่นน้อง ซึ่งจะนำไปสู่การกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น กล้าคิด กล้าตัดสินใจร่วมกันของนักเรียนทุกระดับชั้นเรียนและกับครูผู้สอน

4.5.1 บทบาทผู้สอน

ครูมีบทบาทเป็นกระบวนกรเพราะปัจจุบันนี้มีความรู้มากมาย ครูควรสอนเฉพาะสิ่งที่สำคัญและจำเป็นให้กับนักเรียน และนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งในกระบวนการสอนนี้จะเน้นที่นักเรียนเป็นหลักโดยให้ความสำคัญกับนักเรียน ครูรู้จักให้นักเรียนเรียนรู้การทำโครงการ เรียนรู้ในหัวข้อที่นักเรียนต้องการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความเหมาะสม ให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้และทำงานเป็นกลุ่ม ให้นักเรียนได้สืบค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง และประเมินผลนักเรียนตลอดระหว่างการเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนได้นำสิ่งที่เรียนรู้มาปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้ โดยที่กล่าวมานั้นครูจะมีหน้าที่เป็นกระบวนกรหรือคอยแนะนำนักเรียนอยู่ทุกช่วงระยะเวลาของการเรียนรู้

4.5.2 บทบาทนักเรียน

การเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จะให้อิสระในการเรียนรู้กับผู้เรียน การแสดงความคิดเห็นที่ไม่มีถูกและผิด สามารถใช้ความคิดของตนเองอย่างเต็มที่ที่เป็นไปด้วยความเหมาะสม เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้กับกิจกรรมงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ทั้งสนุกไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนเรียนรู้ที่จะร่วมมือกับเพื่อนและสังคม รู้จักที่จะสื่อสาร หาข้อมูล สรุบบข้อมูล และตอบคำถาม และรู้จักสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นมา

4.6 การวัดผลสัมฤทธิ์

4.6.1 การวัดและประเมินผล

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ได้ให้อิสระกับครูและนักเรียน ได้ร่วมเรียนรู้ร่วมกันเพราะฉะนั้นการวัดผลสัมฤทธิ์ จึงค่อนข้างให้อิสระกับครูในการออกแบบการวัดผลสัมฤทธิ์ โดยหลักแล้วจะมีการวัดผลด้วยการสังเกตการณ์ การใช้แฟ้มหลักฐานในการเก็บรวบรวมคะแนน การสอบถามด้วยการพูดคุย การวัดประเมินการปฏิบัติ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) วัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นแนวทางในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีหลักการดังนี้

4.6.1.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนานักเรียน และตัดสินผลการเรียน

4.6.1.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ต้องสอดคล้องและครอบคลุมหลักสูตรหรือลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

4.6.1.3 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอนดำเนินการด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย

4.6.1.4 การประเมินนักเรียนในการพิจารณาจากพัฒนาการของนักเรียน ความประพฤติ การสังเกต พฤติกรรมการเรียนรู้ การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

4.6.1.5 เปิดโอกาสให้นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตรวจสอบผลการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

4.6.1.6 ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างศูนย์การเรียนรู้และรูปแบบการศึกษา

ทั้งนี้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จัดให้มีการวัดและประเมินผลเพื่อตัดสินการเรียนรู้ปีละ 1 ครั้ง จัดทำรายงานการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน รายงานการจัดการเรียนการสอนและสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทราบ โดยการวัดและประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ดังนี้

- (1) ให้ความสำคัญในการประเมินตามสภาพจริง
- (2) ประเมินผลจากผลงาน ชิ้นงาน ภาระงานหรือประสบการณ์ของนักเรียน
- (3) จัดให้มีการประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
- (4) อื่น ๆ ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษา

และกิจกรรมการเรียนรู้

4.6.2 การให้ระดับผลการเรียน

ตารางที่ 4.4

ระบบการให้ระดับผลการเรียน

ระบบตัวเลข	ระบบตัวอักษร	ระบบร้อยละ	ระบบที่ใช้คำสำคัญสะท้อนมาตรฐาน		
			5 ระดับ	4 ระดับ	2 ระดับ
4	A	80 – 100	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ผ่าน
3.5	B ⁺	75 – 79	ดี	ดี	
3	B	70 – 74			
2.5	C ⁺	65 – 69	พอใช้	ผ่าน	
2	C	60 – 64			
1.5	D ⁺	55 – 59	ผ่าน	ผ่าน	
1	D	50 – 54			
0	F	0 – 49	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน

หมายเหตุ. จาก เอกสารกิจกรรมพัฒนานักเรียน. โดย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร), 2559.

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) สามารถกำหนดระดับผลการเรียน เป็นระดับคุณภาพ ระดับตัวเลข ระดับตัวอักษร ระบบร้อยละ ระบบที่ใช้คำสำคัญสะท้อนมาตรฐานตามความเหมาะสมโดยเป็นระบบเดียวกันตลอดหลักสูตร ส่วนในระดับมัธยมศึกษาให้ระดับผลการเรียนเป็นระบบตัวเลข 8 ระดับ เพื่อประโยชน์ในการเทียบเคียงกับรูปแบบการศึกษาอื่น หรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นตามตารางแสดงระบบการให้ระดับผลการเรียน ดังนี้

4.6.2.1 ในการตัดสินใจเพื่อให้ระดับผลการเรียนรายวิชา สถานศึกษาได้ให้ระดับผลการเรียน เป็นระบบตัวเลข

4.6.2.2 การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ให้ระดับผลการประเมินเป็น ดีเยี่ยม ดี และผ่าน

4.6.2.3 การประเมินกิจกรรมพัฒนานักเรียน ได้พิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของนักเรียน ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และให้ผลการเข้าร่วมกิจกรรมเป็น ผ่าน และไม่ผ่าน

4.6.3 เกณฑ์การตัดสินผลการเรียน

กำหนดเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนตามเป้าหมายคุณภาพนักเรียน สาระการเรียนรู้หรือกลุ่มประสบการณ์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน รวมถึงกิจกรรมเสริมทักษะชีวิต และกิจกรรมพัฒนานักเรียนนั้นเป็นระยะตามที่เหมาะสม ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงการพัฒนาเด็กแต่ละคนเป็นหลัก และต้องเก็บข้อมูลของนักเรียนทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ โดยตัดสินผลการเรียนเป็นรายปีและระดับชั้น รวมทั้งสอนซ่อมเสริมนักเรียนให้พัฒนาจนเต็มตามศักยภาพ โดยมีเกณฑ์ตัดสินผลการเรียน ดังนี้

4.6.3.1 นักเรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด

4.6.3.2 นักเรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัด และผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.6.3.3 นักเรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนทุกรายวิชา

4.6.3.4 นักเรียนต้องได้รับการประเมิน และมีผลการประเมินผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ครอบคลุม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ การอ่าน คิดวิเคราะห์ และการเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กิจกรรมพัฒนานักเรียนและกิจกรรมเสริมทักษะชีวิต

4.6.4 เกณฑ์การจบการศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) กำหนดเกณฑ์การจบการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ในการเรียนระดับมัธยมศึกษา ดังนี้

4.6.4.1 นักเรียนเรียนต้องเรียนรู้ตามสาระของการเรียน กลุ่มประสบการณ์ และได้รับการตัดสินผลการเรียนอยู่ในระดับผ่านขึ้นไปตามที่สถานศึกษากำหนด

4.6.4.2 นักเรียนมีผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

4.6.4.3 นักเรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

4.6.4.4 นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

4.7 หลักสูตรของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 2 หลักสูตรที่เห็นเด่นชัด การเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง และการเรียนรู้หลักสูตรชุมชนที่เกิดจากการคิดของคนในชุมชนที่เห็นถึงความสำคัญของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ที่สืบทอดต่อกันมาแต่อดีต แต่ด้วยการพัฒนาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านทำให้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ที่สืบทอดต่อกันมาแต่อดีตเริ่มเลือนหายไปจากหมู่บ้านที่ละอย่าง การเรียนรู้หลักสูตรชุมชนก็ขึ้นอยู่กับชาวบ้านต้องการให้ลูกหลานได้เรียนรู้ในเรื่องของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี นั้นอย่างไร และเพื่อคงไว้ในเรื่องต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาไว้ซึ่งสิ่งที่ดีงาม และสอดคล้องกับบริบทของชุมชนสังคม

4.7.1 หลักสูตรแกนกลาง

การเรียนรู้ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยแบ่งเป็นเรียน 3 วิชาหลักช่วงเช้ามี วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และช่วงบ่ายเรียน PBL ซึ่งเป็นการนำเอาวิชาใน 8 กลุ่มสาระมาบูรณาการให้เป็นองค์ความรู้ที่สามารถเรียนรู้พร้อมกันได้ การเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางภายในศูนย์การเรียนนั้นก็เพื่อให้ให้นักเรียนได้รู้เท่าทันเหมือน ๆ กับคนภายนอก รับรู้เรื่องราวของสังคมภายนอกและสามารถที่จะเลือกรับในเรื่องของสังคมภายนอกด้วยตนเองได้ ว่าสิ่งใดเหมาะสมในการนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องในการชีวิตประจำวัน

4.7.2 หลักสูตรชุมชน

การเรียนรู้หลักสูตรชุมชนโดยการเรียนรู้ จากวิถีภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ชุมชน จากครูภูมิปัญญาหรือจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและตำบลไล่โว่ เพื่อให้นักเรียนได้เห็นถึงความสำคัญของวิถีภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี ภายในท้องถิ่นของตนเอง ทำให้นักเรียนเกิดความยากหรือความต้องการที่จะรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตนเอง สืบสานวิถี วัฒนธรรม ประเพณี เกิดความศรัทธาในวิถีคนอยู่กับป่า

4.8 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

ผลสะท้อนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ในพื้นที่ หมู่ที่ 1 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งผลสะท้อนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ดังกล่าวผู้ศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ส่วนดังต่อไปนี้

4.8.1 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากนักเรียน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนซึ่งเป็นนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระหว่างชั้น ม.1-ม.3 ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ที่กล่าวมาเบื้องต้น นั้นพบว่านักเรียนมีความรู้สึกต่อศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในทางด้านบวก ซึ่งจะแบ่งเป็น 2 ส่วน (1) ความรู้สึกต่อรูปแบบการเรียนการสอนและกิจกรรม (2) การเรียนรู้ที่ได้รับจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดังต่อไปนี้

(1) นักเรียนมีความรู้สึกความภาคภูมิใจในเรื่องอัตลักษณ์และรูปแบบการเรียนการสอนกิจกรรม โดยจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้ศึกษาวิจัยพบว่าสิ่งที่นักเรียนแสดงออกอย่างมีความสุขกับกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่องนั้น ได้แก่ การอยากเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มีความสนใจ มีความกระตือรือร้น ความภูมิใจ การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น นั้นแสดงถึงนักเรียนได้เรียนรู้อย่างภาคภูมิใจ โดยการเรียนการสอนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีเนื้อหาที่บูรณาการหลักสูตรชุมชนและหลักแกนกลางไว้ในการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างสอดคล้อง ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจต่อตัวเอง และเรื่องอัตลักษณ์ วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเด็นที่จะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

(1.1) นักเรียนได้พัฒนาตนเองในหลากหลายด้านการพัฒนาตนเอง จากกิจกรรมที่ปฏิบัติทุกวันภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ไม่ว่าจะเป็นการทำ จิตศึกษา บอดี้สแกน โยมรุม กิจกรรมสาธารณะ กิจกรรมชุมชน กิจกรรมเหล่านี้ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จักตนเอง และผู้อื่น กล้าที่จะคิด กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น กล้าที่จะทำ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเคารพซึ่งกันและกัน อยู่บนความเหมาะสม และได้เรียนรู้อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี ชุมชน ความเชื่อ ภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยงโผล่ว ทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความภูมิใจในวิถีดั้งเดิมของตนเอง ได้เรียนรู้ในการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐกำหนด ทำให้นักเรียนรู้เรื่อง วิถีของตนเอง และเรียนรู้วิชาพื้นฐานให้เกิดความเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก

“ผมมาเรียนที่วันนี้วันแรกผมรู้สึกที่ผมไม่รู้จักใคร ไม่กล้าพูดกับใคร และพอผมอยู่ ม.1 เรียนไปนาน ๆ ผมก็เริ่มที่จะกล้าพูดคุยกับพี่ ม.2 ตอนนั้นมีแค่ 2 ชั้น ตอนเช้าเรียนแรก ๆ ไม่ได้เรียนมากนักแต่พวกเราสร้างโรงเรียนมากกว่า และภูมิใจที่ได้มาเรียนที่นี่ ตอน ม.1 รู้สึกว่าทำไมต้องทำจิตศึกษาทุกตอนเช้า ทำบอดี้สแกนทุกตอนบ่าย และโยมรุมทุกเย็นก่อนกลับบ้าน ผมก็เบื่อบ้างที่ต้องทำทุกวัน และจะต้องแสดงความคิดเห็นในทุกกิจกรรม ผมไม่กล้าบอกเพราะผมไม่กล้าพูดครับ แต่พอขึ้น ม.2 ผมก็เริ่มที่จะกล้าพูดและแสดงความรู้สึกในวงกิจกรรม ผมเรียนที่นี่ได้เรียนภาษากะเหรี่ยงและภูมิใจที่ได้เรียน การเรียนได้เรียนหลายวิชาและทำกิจกรรม เช่น ทำความสะอาด

วัด อีกอย่างได้อายุใกล้พ่อแม่ด้วยครับ ผมรู้สึกได้ช่วยพ่อแม่ทำงานอีกด้วยครับ พ่อแม่ผมทำงานมากแล้วผมอยากช่วยให้ท่านได้พักบ้าง” สมยศ พลีเพื่อชาติ. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“หนูรู้สึกดีมากค่ะที่หนูได้มาเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแห่งนี้ ตอนแรกไม่คิดว่าจะได้มาเรียนที่นี่ และไม่คิดเลยคะว่าจะมาเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพราะตอนนั้น หนูยังเรียนอยู่โรงเรียนกึ่งมออยู่เลยคะ ตอนนั้นหนูเรียน ม.1 และหนูได้ยินเพื่อน ๆ ในห้องบอกกันว่าเค้าจะมาเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หนูก็เฉย ๆ ไม่ได้คิดอะไรพอปิดเทอมหนูก็กลับไปบ้าน หนูก็ได้ยินข่าวว่า พี่ก้อย พี่มะยูริ จะมาเรียนที่นี้หนูก็เลยอยากมาเรียนที่นี้คะ พอเปิดเทอมหนูก็ลงมาเรียน พอมาเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่นี้สอนแบบวิถีกะเหรี่ยงด้วยคะ มีการทอผ้า เย็บเสื้อผ้า เรียนวิชากะเหรี่ยงด้วย หนูดีใจมากที่มีวิชาที่หนูชอบ การสอนหรือกิจกรรมมันดีนะคะ ก่อนจะเข้าเรียนตอนเช้าเราต้องทำจิตศีกษาก่อนคะ เพื่อเตรียมพร้อมเข้าเรียน ตอนเที่ยงทำบอดีสแกน ตอนเย็นเลิกเรียนก็จะทำโฮมรูม” เสาวภา คุณก้องยืนยง. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“หนูรู้สึกประทับใจมากค่ะที่ได้มาเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้นี้ได้เรียนวิชากะเหรี่ยง การเรียนภาษากะเหรี่ยงเป็นภาษาประจำเผ่าของหนู หนูดีใจที่ได้เรียนภาษากะเหรี่ยงของตัวเอง” จันทร์สุดา. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“หนูรู้สึกมีความสุขมากที่ได้มาเรียนอย่างนี้ ได้เรียนเรื่องภูมิปัญญา และเรียนเกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนเอง ถ้าไม่มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนี้หนูก็คงไม่รู้ว่าภูมิปัญญาและวิถีเป็นอย่างไร และการเรียนการสอนก็สนุกคะ” มะลิ กิตติมาสตไส. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“หนูได้มาเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นการเรียนที่ดีมากทำให้หนูมีความคิดที่ต่างไปจากเดิมมาก หนูดีใจที่ได้มีโอกาสมาเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแห่งนี้ เป็นการเรียนที่ไม่ต้องไปตามวิถีข้างนอก เรียนรู้อยู่กับวิถีของเรา หนูรักในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแห่งนี้ เพราะทำให้หนูได้มีเวลาอยู่กับพ่อแม่ หนูภูมิใจที่วันนี้เรามีศูนย์การเรียนรู้เป็นของชุมชนทุกคนด้วยคะ รูปแบบการสอนและกิจกรรมเราจะเรียนตามวิถีของคนกะเหรี่ยง เราจะมีเรียนที่ว่าช่วงตอนเช้าเรียนวิชาหลัก เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ อังกฤษ ช่วงบ่ายเราจะเรียน PBL คือเรียนปัญหาเป็นฐานในการเรียนรู้ เรียนตามสิ่งที่เราอยากรู้ ยกเว้นวันศุกร์เราจะเรียนภาษากะเหรี่ยงและภูมิปัญญา และเราก็จะมีการออกค่ายเรียนรู้ที่จะอยู่ป่าออกไปทำกิจกรรมข้างนอกด้วย เรียนรู้ชีวิตในเมืองใหญ่ ทำกิจกรรมวันสำคัญ เช่น วันประเพณีพาดข้าว วันประเพณีบุญข้าวใหม่ เป็นการสร้างสัมพันธ์ที่นักเรียน ครู และผู้ปกครองด้วย” พรฤดี เจิตพงษ์กล้า. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“หนูดีใจมากค่ะที่นี้เรียนเรื่องของความเป็นวัฒนธรรมกะเหรี่ยง เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคนในชุมชนทุกคนคะ ถ้าเป็นงานประเพณีของกะเหรี่ยงนักเรียนและครูจะไปร่วมกันทำกิจกรรม ดีใจอีกอย่างที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีสอนรำตงของกะเหรี่ยง ถ้าหนูไม่ได้มาเรียนที่นี้หนูคงไม่ได้เรียนรู้เรื่องของวิถีกะเหรี่ยง รู้สึกชุมชนมีความสำคัญต่อพวกเราทุกคนคะ และมี

การสอนทำไรหมุ่นเวียนหนูรู้สึกดีใจที่ได้เรียนทำไรหมุ่นเวียนของคนชุมชนทุกคน หนูดีใจอีกอย่างคือมีผู้ใหญ่ที่ชุมชนมีความสามารถดีในการทำงานค่ะ หนูได้เรียน PBL ที่ตอนแรกเราไม่รู้ทำให้เราเรียนรู้ได้ทุกอย่างค่ะ และได้เรียนอาหารพื้นบ้านของคนกะเหรี่ยงหลายอย่างเลยค่ะ หนูมาเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนี้หนูมีความสุขทุกวันค่ะ” มื่อบา. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“หนูรู้สึกว่าได้เป็นตัวเองมากขึ้น และเข้าใจในตัวเอง หนูรู้สึกดีหนูมีความสุขที่ได้มาเรียนที่นี่และหนูจะทำประโยชน์ให้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่หนูพอทำได้ ถ้าไม่มีโรงเรียนนี้หนูคงไม่ได้เรียนหนูภูมิใจที่ได้เรียนใจในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่หนูเรียนค่ะ และมีการสอนไม่เหมือนที่อื่นเพราะเรียนที่นี่ได้เรียนวิชาการกะเหรี่ยงด้วยได้เรียนรู้ภูมิปัญญาที่อื่นไม่มีวิชาแบบนี้ ครูจะถามเสมอว่าหนูเข้าใจไหมครูก้อย ๆ สอนและครูเข้าใจในตัวพวกหนู พวกหนูเรียนที่นี่ก็ได้ลงมือทำ เช่น การลงมือทำของพวกหนูคือการทำไรหมุ่นเวียน และทำอะไรหลายอย่างหนูภูมิใจในศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้” วันพร. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

(1.2) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จะไม่ใช้วิธีการทำโทษนักเรียนด้วยการตี หรือการดุด่าว่ากล่าวแต่จะเป็นการพูดคุยระหว่างครูกับนักเรียน ให้เกิดความเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งในส่วนนี้ต้องใช้ความเข้าใจ ความเมตตาของครูผู้สอน และหาทางแก้ไขหาข้อตกลงร่วมกันในปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งครูภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จะมีครูชุมชน เป็นคนในชุมชนเดียวกันกับนักเรียนทำให้มีความเข้าใจนักเรียนได้ง่าย ด้วยพื้นฐานทางสังคมที่เติบโตมาคล้ายกัน ครูจึงเป็นเหมือนพี่ที่ให้คำปรึกษา ถึงครูที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) บางคนจะจบ ม.6 แต่รักเรียนก็เชื่อมั่นในความรู้ที่ครูสอน และเวลาที่นักเรียนไม่เข้าใจในการเรียนก็กล้าที่จะถามครูในเรื่องที่ไม่เข้าใจ ส่งผลให้นักเรียนมีความสุขและสนุกกับการเรียน ในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน

“ตอนแรกก็รู้สึกกังวลกับศูนย์การเรียนรู้ที่นี่มาก เพราะครูก็ไม่รู้เป็นใคร พอเรียนผ่านไป 1 ปี ก็รู้สึกมั่นใจมากขึ้นพอหนูเรียนถึง ม.3 หนูมั่นใจเลยว่าการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ที่นี่ดีมาก เพราะเราไม่ต้องตามกรอบอะไรมาก และครูเป็นครูชุมชนคุยกันเหมือนพี่เหมือนน้องมีอะไรก็ปรึกษากันได้ เรียนไม่รู้เรื่องก็ถามครูได้” สุนารี ขุนมณี. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“เรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหนูรู้สึกมีความสุขค่ะ และก็รู้สึกสนุกกับการเรียนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ถ้าหนูไปเรียนที่ข้างนอกหนูก็จะไม่รู้เกี่ยวกับเรื่องกะเหรี่ยงค่ะ แล้วหนูก็ไม่ต้องเรียนอยู่แต่ในห้องเรียน ชอบที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอยู่ใกล้บ้านของหนูช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในบ้านอีกด้วยค่ะ ได้เรียนกับครูภูมิปัญญาซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านเอง และครูชุมชนก็เป็นคนในหมู่บ้านค่ะ หนูชอบครูสอน เวลาที่หนูไม่เข้าใจหนูกล้าถามแล้วครูจะบอกให้หนูเข้าใจ ต่างจากโรงเรียนอื่นที่หนูเคยเรียนมาหนูจะไม่กล้าที่จะถามมาเรียนที่นี่ทำให้มีความกล้าถาม กล้าคิด กล้าที่จะ

พูดอะไรออกไป ทำให้หนูกล้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม และทำให้หนูกล้าไปอีกหลาย ๆ อย่าง หนูรักศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่นี้มากค่ะ” ดาริธา เจ็ดพงษ์กล้า. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“ผมเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแล้วรู้สึกดีครับ และยังได้อยู่ใกล้พ่อแม่ พี่น้อง และคนรอบข้าง อีกทั้งยังได้สัมผัสกับบรรยากาศของบ้านเรา คนที่มาเรียนมีมาจากต่างหมู่บ้านบ้างแต่ก็ปรับกันได้ไวเป็นเพื่อนกันไม่ทะเลาะกัน และยังรักกันเหมือนพี่เหมือนน้อง เพราะว่าครูเคยบอกเราควรรักกันมีอะไรก็ช่วยกัน ครูที่นี้เป็นครูในท้องถิ่นบ้านเกิดก็อยู่ในหมู่บ้าน และครูยังบอกอีกว่าถ้ามีอะไรให้ปรึกษากับครูได้ การสอนและกิจกรรมก็ดีครับเพราะว่ามีทั้ง 8 กลุ่มสาระวิชาหลักและวิชาเสริม เช่น ภาษากะเหรี่ยง ภูมิปัญญา เป็นต้น และกิจกรรมก็ดีครับได้ลงภาคสนามหรือลงมือทำเองโดยจะมีครูคอยดูแลเป็นคนส่งเสริม หรือคนคอยบอกว่าเราต้องทำยังไง เพื่อที่งานจะได้ออกมาดีอย่างที่เรที่ตั้งใจทำครับ ผมรู้สึกภูมิใจครับที่ได้มาเรียนรู้การเรียนการสอนแบบนี้ ขอขอบคุณที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนี้ขึ้นมาครับ” อนันดา ไทรนิทัศน์. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

(1.3) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) อยู่ในพื้นที่บ้านสะเนฟองพื้นที่หมู่บ้านอยู่ในหุบเขา วิถีเดินทางเข้าออกหมู่บ้านถือเป็นเรื่องที่ยากลำบาก การเปิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟองในระดับชั้นมัธยมศึกษา ถือเป็นโอกาสทางการศึกษาให้กับลูกหลานภายในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียงให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่สูงขึ้น โดยที่ลูกหลานไม่ต้องออกไปเรียนไกลนอกหมู่บ้านและพักอาศัยอยู่หอพักด้านนอกหมู่บ้าน ทำให้พ่อแม่เกิดความเป็นห่วงว่าลูกจะอยู่อย่างไร จะอยู่ได้หรือไม่ในสังคมภายนอกที่หากไกลความดูแลของพ่อแม่ หากเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟองพ่อแม่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนของลูก เพราะที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟองไม่เก็บค่าเล่าเรียน แต่จะเป็นเพียงค่าขนมเล็กน้อยของนักเรียนบ้างเท่านั้น ทั้งในวันหยุดนักเรียนยังสามารถช่วยเหลือพ่อแม่เรื่องงานบ้าน ในการหุงหาอาหาร ทำความสะอาดบ้าน และยังช่วยงานภายในไร่ภายในสวนอีกด้วย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) กำหนดวันหยุดตามวิถีการทำไร่หมุนเวียน ตามประเพณี ของชาวกะเหรี่ยงโพลั่ว ส่งผลให้นักเรียนได้ช่วยเหลืองานภายในครอบครัวได้อย่างเต็มที่ และเรียนรู้วิถีของชาวกะเหรี่ยง

“รู้สึกดีที่ได้มาเรียนครูใจดีไม่ตี อีกอย่างใกล้บ้านพวกหนูด้วย ไม่เสียค่าเทอม ไม่มีค่าใช้จ่ายอะไร ได้เรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น ไปไร่บ้าง ไปป่าสนุก ได้ไปแสดงความสามารถที่เรามี พวกหนูมีความสุขที่ได้แสดงวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงให้คนอื่นดู ทุกวันพระเราจะทำความสะอาดวัดกันหรือทำความสะอาดหมู่บ้าน” มยรี. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“ผมรู้สึกดีใจมากครับที่ได้เรียนที่นี่เพราะเป็นที่ผมเติบโต และทำให้ผมมีความรู้ อีกอย่างผมได้อยู่ใกล้พ่อแม่และยังได้ช่วยงานพ่อแม่อีกครั้ง ครูที่สอนก็เป็นครูที่ดีเป็นคน

ในหมู่บ้าน วันศุกร์เราเรียนภาษากะเหรี่ยงครูภูมิปัญญามาสอน จันทร์ถึงพฤหัสบดีเรียนวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ อังกฤษ และ PBL” โจ้เอมย์. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“รู้สึกดีจะไม่ไกลบ้านใกล้ ๆ บ้านได้กลับบ้านก็บ่อย ดีใจมากค่ะที่ได้มาเรียนที่สะพานพองเพราะว่าไม่เหมือนที่อื่น หนูชอบเพราะว่าทำอะไรเป็นทุกอย่าง ทำอาหารกลางวันก็ทำกันเอง ซึ่งไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น การเรียนส่วนมากจะเรียนเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนกะเหรี่ยง ทำมาหากินอย่างไร แต่งชุดอย่างไร หนูชอบการแต่งชุดกะเหรี่ยงมาก ๆ เพราะตามวิถีของเราเอง บางครั้งหนูก็อยากไปเรียนข้างนอกบ้าง แต่หนูอยากเรียนรู้ชีวิตของคนกะเหรี่ยงก่อน เลยตัดสินใจจะเรียนไปก่อน 3 ปี ถ้าจบก็จะไปเรียนข้างนอกค่ะ” กัลยา พิทักษ์ชาติศิริ. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“ประทับใจมากที่ได้มาเรียน เพราะเริ่มแรกจะออกไปเรียนต่อในตัวเมือง และพ่อแม่ไม่มีเงินมากพอที่จะส่งให้เรียน เลยจะไปเรียนที่เมืองกาญจนบุรี ไปอยู่เป็นเทอม อาจเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าที่สังขละบุรี แต่พอกับแม่บอกมันไกลถ้าเกิดอะไรกับเราพ่อแม่จะไม่รู้ ตอนนั้นก็กลัวเปิดเทอมแล้วพ่อดีมีศูนย์การเรียนชุมชนเกิดขึ้น พ่อแม่จึงตัดสินใจให้เรียนที่นี่ เรียนแล้วก็ได้รู้สิ่งที่ยังไม่รู้ เช่น การร่ำตุง ทำไร่มุขเวียน ประวัตินุ้ยบ้าน ถ้าออกไปเรียนในตัวเมืองก็จะไม่ได้เรียนสิ่งที่เป็นรากเหง้าของตนเอง เป็นการเรียนที่ทำให้รู้สึกกล้าคิด กล้าถามครูมากขึ้น เมื่อเรากล้าถามแล้วก็ทำให้เรามีกระบวนการด้านความคิดมากขึ้น” ปาริชาติ คงนานดี. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“หนูรู้สึกถ้าไม่มีศูนย์การเรียนชุมชน หนูอาจจะไม่ได้เรียนก็ได้ เพราะว่าพ่อแม่ส่งหนูเรียนไม่ได้พ่อแม่ก็ไม่ได้มีรายได้มาจากที่อื่น พ่อแม่ไม่มีเงินที่จะให้เราไปเรียนข้างนอกได้เหมือนคนอื่น ๆ หนูดีใจมากเลยค่ะที่มีศูนย์การเรียนชุมชนนี้ ทำให้หนูมีโอกาสได้เรียนต่อ ม.1 ถึง ม.3 และหนูรู้สึกดีมากถึงครูจะไม่ได้จับครูมาโดยตรง หนูก็มีความสุขกับการเรียนมากกว่า เพราะได้เรียนรู้ในหมู่บ้านของเราเองได้ทำสิ่งใหม่ ๆ ที่เราไม่เคยทำมาก่อน และได้เรียนในสิ่งที่พ่อแม่ทำมานานแล้วเราก็ควรทำในสิ่งที่เรามีอยู่กับพ่อแม่” วิชานี กิจก้องไพศาล. (4 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

(2) นักเรียนมีการเรียนรู้ที่ได้รับจากการเรียนศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะพานพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้ศึกษาวิจัยพบว่านักเรียนได้เรียนรู้ในเรื่อง จิตศึกษา วิชา 8 กลุ่มสาระ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น จะเห็นได้จากการสัมภาษณ์นักเรียนมีความสนใจที่จะเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภายนอกหรือเรื่องของภายในโดยแบ่งได้เป็น 2 ประเด็นดังต่อไปนี้

(2.1) การเรียนภายในศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะพานพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เน้นในการเรียนรู้เรื่องของวิถี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อภูมิปัญญา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการรักษาป่าของชาวกะเหรี่ยง เพราะคนกะเหรี่ยงมีวิถีชีวิตที่เคารพศรัทธาต่อ

ธรรมชาติการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จึงเป็นการเรียนรู้ความรู้ท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดถึงลูกหลานได้สืบทอดต่อไป

“ผมได้เรียนภาษากะเหรี่ยงเพราะว่าตอนนี้ในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่คนจะเขียนไม่ค่อยถูกแล้วครับ ผมอยากเขียนภาษากะเหรี่ยงได้ครับ ผมได้รู้เพลงกะเหรี่ยง ภาษากะเหรี่ยงนั้นสำหรับผมมันมีความหมายมากครับ และพวกผมได้ไปออกค่ายที่ป่าด้วยครับได้รู้ชื่อยาชื่ออาหารการกินในป่าอีกมากมายด้วยครับ ผมรู้สึกว่าการที่เราจะเขียนตัวภาษากะเหรี่ยงนั้นมันไม่ใช่เรื่องง่ายเลย” สมยศ พลีเพื่อชาติ. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“ผมได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่ผมไม่เคยรู้การทำไร่หมุนเวียน เราจะต้องเริ่มทำเดือนไหนและอีกอย่างผมได้รู้ว่าไร่หมุนเวียนช่วยรักษาป่าและธรรมชาติอย่างไร ผมได้รู้ว่าภาษากะเหรี่ยงมีความสำคัญกับชีวิตเราอย่างไร ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแห่งนี้ทำให้ผมได้เรียนรู้เรื่องการทำจิตศึกษา เป็นการแชร์ความรู้ให้กับเพื่อนและเราจะมาแลกเปลี่ยนความรู้กัน และได้เรียนPBL” โจ๊ะเอมู๋. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“หนูได้เรียนรู้วิธีการทอผ้าและเย็บผ้า เรียนรู้วิธีการใช้ในชีวิตประจำวัน เรียนวิธีการทำไร่ เรียนรู้หลายอย่าง โดยเฉพาะหนูเป็นเด็กบ้านไกลได้ทำงานหลายอย่างที่ไม่เคยได้ทำ แต่บางครั้งหนูก็รู้สึกเบื่อค่ะที่ได้ทำงานแต่คืออย่างหนึ่งค่ะที่ทำงานแบบนี้ จะได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วยค่ะ ตอนหนูไปไร่ครูภูมิปัญญาเล่าให้พวกหนูเล่าให้พวกหนูฟังว่า การมาที่ไร่เผาต้องพูดอย่างไรต้องปฏิบัติอย่างไร” เสาวภา คุณก้องยืนยง. (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

2.2) การเรียนภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เป็นการเรียนแบบบูรณาการวิชาต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เข้าใจ ปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ในการดำเนินวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงโผล่ว และเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิตที่ต่างจากตนเองเลือกรับในวัฒนธรรมที่ต่างได้อย่างเหมาะสม

“หนูได้เรียนรู้การทำจิตศึกษาตอนเช้าเรามา นั่งรวมกัน นำเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาเพื่อศึกษาเข้าใจในสิ่งนั้นเราจะมีการให้พี่ ๆ ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นของตนไม่มีถูกไม่มีผิด และกล้าที่จะตั้งคำถามหรือสิ่งที่ตนอยากรู้ และสุ จิ ปุ ริ คือ ฟัง คิด ถาม เขียน ทำบอดี้สแกนคือตอนเที่ยงเป็นการพักผ่อนร่างกายของตัวเอง ทำโฮมรูมคือตอนเย็นเป็นการถามว่าพี่ ๆ ทำอะไรบ้างหรือมีการบ้านอะไรบ้างเป็นการทบทวนสิ่งที่เรียนมาด้วย ได้เรียนการร่าตงเป็นภูมิปัญญาของคนกะเหรี่ยงที่สืบทอดต่อกันมา เราได้การนำกลับมาเรียนรู้การร่าตงอย่างจริงจัง ไม่ใช่แค่เรียนอย่างเดียว แต่เราได้มีการซ่อมร่าตงเป็นกิจกรรมหนึ่งในการเรียนด้วย ได้เรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านเราได้ถามครูภูมิปัญญาผักอะไรบ้างที่เป็นยา เราไม่ได้แต่ถามผู้รู้เท่านั้น เราได้ลงมือทำเป็นการออกค่ายเรียนรู้ ใช้ชีวิตอยู่กับป่าหากินตามธรรมชาติของเรา” พรฤดี เจิตพงษ์กล้า. (15 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“ได้เรียนวัฒนธรรมและประเพณีในหมู่บ้านของเราเอง เราก็มีความสุขที่ได้เรียนในหมู่บ้านตัวเองและทำไร่ในที่พ่อแม่คนในหมู่บ้านทำมาตั้งแต่เกิด และเราได้เรียนรู้ตำราเรียนข้างนอกเหมือนคนข้างนอก” วิชาณี กิจก้องไพศาล. (15 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง ประเพณีต่าง ๆ ที่เรายังไม่ได้เรียนรู้อีกเยอะ แต่ละปีมีประเพณีอะไรบ้าง ประเพณีแต่ละอย่างอยู่ระหว่างเดือนไหน ได้เรียน PBL ไปหาว่าผักอะไรขึ้นในช่วงไหน ผักอะไรกินได้อะไรกินไม่ได้ สิ่งที่พวกหนูไม่รู้แต่ตอนนี้พวกหนูรู้แล้ว ได้ไปหาข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านสะเนฟอง” มยรี. (15 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“สำหรับหนูเรียนที่ศูนย์การเรียนชุมชนหนูได้เรียนการทำไร่หมุนเวียน และได้ทำจิตศึกษาได้ถอดบทเรียนกับพี่ ๆ และครูทุกคนในศูนย์การเรียน หนูได้รู้ว่าการทำไร่หมุนเวียนต้องทำอะไรมีขั้นตอนในการทำอย่างไร ในไร่หมุนเวียนปลูกอะไรได้และอะไรที่ปลูกไม่ได้บ้าง ได้รู้การอยู่ในป่าควรทำอะไรและไม่ควรทำอะไร ได้เรียนภูมิปัญญากะเหรี่ยง ได้เรียนรู้เรื่องอาหารพื้นบ้าน และได้ลงมือทำคะ” วันพร. (15 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“หนูได้ทำอะไรหลายอย่าง ไม่ได้เรียนอยู่แต่เพียงในห้องเรียนอย่างเดียว แต่พวกหนูได้ไปทุกที่ที่อยากไป ได้รู้เรื่องที่เราอยากรู้ เช่น ความเป็นมาของคนกะเหรี่ยงซึ่งหนูชอบมาก” กัลยา พิทักษ์ชาติศิริ. (15 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“ผมได้เรียนรู้การที่เราได้อยู่กับตัวเอง เช่น นั่งสมาธิ ตั้งสติ ทำใจให้นิ่ง เวลาเรียนไม่เล่นเวลาเล่นไม่เรียน ได้เรียนรู้การอยู่ในเมือง การอยู่ในเมืองผมรู้สึกว่ามีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้มากมาย ข้อเสียคือสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้นอาจทำให้โลกของเราเสื่อมสภาพ ได้เรียนรู้นอกห้องเรียนสถานที่ต่าง ๆ ได้เรียนที่ริมหน้าอากาศเย็นสบายไม่ร้อน เพราะว่ามีต้นไม้ไปไม้คอยกันแดดให้ไม่ร้อน ได้เรียนที่ไร่จะเป็นของพี่ ม.3 ครับเพราะว่า ม.3 จะมีไร่เป็นของตัวเอง ได้รู้ว่าการทำไร่ต้องทำยังไงเวลาไหนต้องฟันไร่ เวลาไหนต้องหยอดข้าว เวลาไหนต้องเกี่ยวข้าว ได้เรียนรู้ในหมู่บ้านการออกไปสำรวจในหมู่บ้านว่ามีการใช้ยาฆ่าหญ้าเยอะหรือไม่เยอะแค่ไหน ภาษากะเหรี่ยงและภูมิปัญญา ผมคิดว่าเราสามารถอ่านออกได้เป็นบางส่วนแล้วครับ ถึงจะอ่านไม่ออกทั้งหมด เขียนได้ไม่ทั้งหมด ภูมิปัญญาก็สืบสานต่อจากรุ่นเก่า เราเยาวชนรุ่นใหม่จะต้องสืบสานวิถีกะเหรี่ยงต่อไปครับ” อนันดา ไทรนิต์. (4 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

4.8.2 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากผู้อำนวย

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการของศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) และเป็นคนในหมู่บ้านสะเนฟองด้วยนั้น ซึ่งพบว่ามีความรู้สึกในทางบวกเรื่องเป้าหมายของการเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ของการจัดการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

(1) ผู้อำนวยการมองเป้าหมายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จะเน้นด้วยเรื่องอัตลักษณ์ และเรื่องทางด้านวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง การปฏิบัติจริงการนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน พบได้จากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“เราอยากให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนกะเหรี่ยง ซึ่งถ้านักเรียนเรียนรู้เรื่องวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ อย่างน้อยเด็กเมื่อโตขึ้นได้กลับมาอยู่ที่บ้าน ก็จะดำรงวิถีชีวิตเลี้ยงตัวเองได้ในวิถีของชาวกะเหรี่ยง ที่สำคัญการศึกษาปัจจุบันเราอยากจะเน้นเรื่องปฏิบัติจริง อย่างในเรื่องของประเพณีวัฒนธรรม ในเรื่องของภาษากะเหรี่ยงอยากให้คงอยู่ไว้กับท้องถิ่นก็เลยจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนี้ขึ้นมา” นันวิมล ไทรนิทัศน์. ผู้อำนวยการ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร). (4 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

4.8.3 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากครูชุมชน

จากการสัมภาษณ์ครูชุมชนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) และเป็นคนในหมู่บ้านสะเนพ่อง ซึ่งพบว่ามีความรู้สึกในทางบวกต่อการวางแผนในการสอน และรวมถึงความคาดหวังต่อศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและนักเรียน ดังต่อไปนี้

(1) ครูชุมชนอธิบายถึงศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่องว่า (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีรูปแบบการเรียนการสอนมาจากโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ที่เน้นเรื่องของปัญญาภายใน เรื่องจิตศึกษา บอดี้สแกน โสมรุม กิจกรรมสาระ ที่ให้นักเรียนเข้าใจตนเองและผู้อื่น และปัญญาภายนอกความเข้าใจต่อโลกภายนอก ทั้งศาสตร์และศิลป์ แต่ทั้งนี้ไม่ได้นำมาใช้ทั้งหมด เพราะต้องนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทพื้นที่ วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง โดยเน้นภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ชุมชน และมีการเรียนที่เน้นการบูรณาการเรื่องของท้องถิ่นให้เข้ากับ 8 กลุ่มสาระวิชา ซึ่งหลักสูตรกระบวนการสอนเป็นอย่างไร การเตรียมตัวสอนของครูชุมชน ความคาดหวังต่อศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ความคาดหวังต่อนักเรียน โดยการเรียนการสอนจะเน้นในการบูรณาการหลักสูตรระหว่างหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรชุมชนให้สอดคล้องกัน และความคาดหวังว่าความรู้ที่ให้ไปนั้นนักเรียนจะสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

“เรื่องหลักสูตรเราเน้นภูมิปัญญาอย่างแรกเป็นหลัก และ 8 วิชาหลักของรัฐตามที่กำหนดเพื่อจะได้สอดคล้องกับภูมิปัญญาวิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งหลักสูตรภูมิปัญญาเรามองเห็นความสำคัญว่าปัจจุบันเรื่องภูมิปัญญาเริ่มหายไปในทุกที่บางที่ก็ไม่เหลือแล้ว พอเห็นอย่างนั้นปัจจุบันถ้าไม่มีคนรักษาจะสูญหายไปเรื่อย ๆ อยากให้คนในชุมชนหรือพื้่นักเรียนยังคงเติบโตมาได้เรียนรู้และรักษาภูมิปัญญานี้ไว้ อยู่ สำหรับวิชาภูมิปัญญาที่ผ่านมาเราเรียนในวันศุกร์ เน้นเรื่องภาษา ภูมิปัญญา การแต่งกาย เพื่อให้เขาเรียนรู้ในสิ่งที่เขาเป็น และเกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่เขาเป็นให้รักตัวเองมากขึ้นและรักบ้านเกิดมากขึ้น ช่วงเช้าจะเป็นจิตศึกษาและตามด้วยวิชาหลักในช่วงเช้าก็จะเป็น คณิตศาสตร์ อังกฤษ ภาษาไทย ช่วงเช้าจะเป็นจิตศึกษา สำหรับตอนเที่ยงจะเป็น

บอดี้สแกนอันนี้ก็จิตศึกษาแต่ว่าเป็นจิตศึกษาที่เกี่ยวกับสำรวจร่างกาย ให้พี่ ๆ นักเรียนทบทวน ร่างกายเรียนรู้ร่างกายตัวเอง และช่วงบ่ายจะเป็นการเรียนรู้เรื่อง PBL จะเป็นเรื่องของ การบูรณาการ วิชาในวิชาตามกลุ่มสาระ ซึ่งจะเรียนรู้เป็นโครงการหนึ่งเพื่อจะได้เรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน ได้ ตอนเย็นจะเป็นโฮมรูมอยู่ในช่วงจิตศึกษาซึ่งเป็นการทบทวนในหนึ่งวัน พี่นักเรียนเรียนทำอะไรบ้าง จะได้ไม่ลืมว่าในหนึ่งวันที่ผ่านมาได้เรียนรู้อะไรไปบ้าง และวันพรุ่งนี้ต้องเตรียมพร้อมอย่างไรในการ เรียนรู้ การเตรียมตัวสอนในวิชาหลักกับวิชา PBL วิชาหลักจะสอนตามเนื้อหาแบบทั่วไป แต่เราจะให้ พี่นักเรียนค้นหาว่าสิ่งที่เขาอยากรู้คืออะไรก่อน ส่วนครูมีหน้าที่คอยสอนแนะนำตามเนื้อที่ที่ นักเรียนควรรู้ด้วย สำหรับการเรียน PBL จะเรียนเป็นโครงการสิ่งที่สำคัญก็คือสิ่งที่พี่นักเรียนอยากทำ ความเข้าใจกันว่าในเทอมนี้เราจะเรียนอะไรกันและสิ่งที่พี่นักเรียนอยากรู้จริง ๆ คืออะไรเพื่อที่ว่าเรียน ไปแล้วสามารถนำไปปรับใช้กับตัวเองได้จริง ๆ ส่วนตัวครูในการเตรียมตัวคือการทำความเข้าใจกับ เนื้อหาที่จะสอนก่อน ต้องทำแผนการเรียนการสอนของตัวเองก่อน ให้พอรู้ไว้ก่อนว่าจะมีเนื้อหา อะไรบ้างเพราะสุดท้ายแล้วต้องไปสรุปเนื้อหาในการเรียนการสอนกับพี่ ๆ นักเรียนอีกทีก่อน หาข้อมูล ไว้ก่อนว่าพี่นักเรียนควรจะต้องรู้อะไรบ้าง เราต้องหาข้อมูลสิ่งที่พี่นักเรียนต้องรู้มีอะไรบ้าง และสิ่งที่พี่ นักเรียนอยากรู้มีอะไรบ้าง เพื่อพอเราวางแผนการเรียนร่วมกับพี่นักเรียนเราจะได้นำเนื้อหาที่เรา เตรียมไว้มาวางแผนเนื้อหาการเรียนได้ ตัวผมอยากให้เด็กที่ขาดโอกาสในการศึกษาได้มาเรียนที่นี่ และอยากให้ที่นี่เป็นที่เรียนรู้สำหรับคนที่สนใจในเรื่องวิถีของชาวกะเหรี่ยงได้มาเรียนรู้จากที่นี่ได้ ส่วนพี่นักเรียนอยากให้พี่นักเรียนเข้าใจตัวเองสามารถบอกตัวเองได้ว่าสิ่งที่อยากทำคืออะไรเพราะว่า อยากให้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองมีและพัฒนาให้ดีขึ้น” เพื่อชาติ เสดะพันธ์. ครูชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร). (15 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“เริ่มแรกเรามีโรงเรียนต้นแบบเป็นโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ตอนแรกยังไม่เข้าใจรูปแบบมากนักจนได้ไปอบรมเรียนรู้รูปแบบการสอนเพิ่มเติมที่โรงเรียนลำปลาย มาศพัฒนา เรานำมาปรับใช้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของเราอาจจะไม่ได้ใช้ทั้งหมด เนื่องจากบริบทที่ นั้นกับที่นี่วิถีแตกต่างกัน เราจัดการสอนในช่วงเช้าเรียนวิชาหลัก ช่วงบ่ายเรียน PBL เรียนอิงกับ น้ำ ป่า สังคมของเรา และวิถีชีวิตให้สอดคล้องกัน มีวิชากะเหรี่ยงที่เพิ่มเติมจาก 8 กลุ่มสาระมาเป็น วิชาหลักทุกวันศุกร์เราจะมีเรียนวิชาภูมิปัญญากะเหรี่ยง สิ่งที่น่าสนใจเกิดขึ้นจากพื้นฐานวิถีชีวิตของ คนกะเหรี่ยง เรียนภาษากะเหรี่ยง เล่านิทานกะเหรี่ยง จักสาน ทำไร่ ทำนา ทำสวน การเตรียมตัวสอน จะเริ่มทำแผนก่อนประมาณหนึ่ง เพราะต้องให้พี่นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนในสิ่งที่พี่ นักเรียนอยากเรียนรู้ด้วยและดูว่าเนื้อหาเข้ากับตัวชีวิตตัวไหน สิ่งที่ต้องใช้สื่ออะไรในการสอน และหาข้อมูล สำหรับจิตศึกษา บอดี้สแกน โฮมรูม เราวางแผนเป็นสัปดาห์ เราหวังว่าศูนย์การเรียนรู้ นี้ จะพัฒนาไปเรื่อย ๆ ทำให้คนรู้จักมากขึ้นในด้าน ภูมิปัญญา ภาษากะเหรี่ยง ว่ายังมีสถานที่ที่สอนใน เรื่องวิถีของกะเหรี่ยงและสอนตามหลักสูตรแกนกลางให้สอดคล้องกัน เด็กที่นี่อาจจะได้วิชาการ

พอสมควรประมาณหนึ่ง แต่เรื่องของวิชาชีวิตนักเรียนที่นี่ได้รับอย่างเต็มที่ ผมคิดว่าสิ่งเหล่านี้จะหล่อหลอมให้เป็นคนที่เข้มแข็งและเป็นคนดี หวังว่าสิ่งเหล่านี้จะทำให้เขาเป็นคนดีของสังคม นำความรู้ที่ได้จากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไปใช้ได้ในชีวิตได้อย่างมีความสุข และนักเรียนมีพัฒนาการจากเดิม มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ปรับตัวที่จะเรียนรู้มีน้ำใจมากขึ้น มีนิสัยรักการอ่านเข้าห้องสมุดจากเดิมที่ไม่เข้า นักเรียนกล้าแสดงออกมีภาวะการเป็นผู้ นำสามารถนำจิตศึกษาแทนครูได้ มีสมาธิสนุกกับการเรียนภาษากะเหรี่ยง นักเรียนปรับลดพฤติกรรมก้าวร้าวของตนเองจากแต่ก่อนลงมากผ่านกิจกรรมต่าง ๆ การให้กำลังใจความคิดในแง่บวก” ชาญชัย สังขิทธิ. ครูชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร). (15 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“เราจะเรียนแบบบูรณาการจะเน้นทางท้องถิ่นของเราโดยที่มีเรื่องของภูมิปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยค่ะ แต่เราก็ไม่ได้ทิ้งหลักสูตรแกนกลางตามที่กระทรวงกำหนดเรายังเรียน 8 กลุ่มสาระ เหมือนเดิมแต่เราเสริมเรื่องของท้องถิ่นภูมิปัญญาของเราเข้าไปค่ะ ก็เป็นการเรียนรู้เชิงบูรณาการค่ะ การเตรียมการสอนของเราจะเตรียมล่วงหน้าในก่อนช่วงปิดเทอม เพื่อที่จะเป็นการเตรียมก่อนที่จะมาสอน และเราต้องเตรียมแบบสอนมาก่อนและมาเตรียมกับพี่นักเรียนอีกทีค่ะ เราหวังอยากให้ที่นี่เป็นที่ให้โอกาสสำหรับพี่นักเรียนที่ยังขาดทุนในการศึกษาต่อข้างนอก เราหวังให้ศูนย์การเรียนรู้พัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ในเรื่องการสอนทั้งทางวิชาการและภูมิปัญญาค่ะ เราไม่ได้คาดหวังกับพี่นักเรียนมากเพราะเราไม่อยากไปกดดันเขา เพียงให้ได้เรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของพี่นักเรียนได้ นักเรียนมีการพัฒนาตนเองจากแต่เดิมเริ่มที่จะเข้าร่วมงานประเพณีต่าง ๆ มากขึ้น มีความรู้การทำไร่ และไปช่วยเหลืองานงานในไร่จากเดิมที่ไม่ไป เริ่มเขียนภาษากะเหรี่ยงได้จากเดิมที่พูดได้อย่างเดียว ช่วยเหลือผู้อื่นยิ่งเรียนยิ่งเข้าใจเข้าใจลึกซึ้งมากขึ้น” ชิราภัทร รมไพรงาม. ครูชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร). (15 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

4.8.4 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากครูภูมิปัญญา

จากการสัมภาษณ์ครูภูมิปัญญาการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) และเป็นคนที่มีความรู้ด้านภูมิปัญญาในหมู่บ้านสะเนพ่อง ซึ่งพบว่ามีความรู้สึกในทางบวกมีการวางแผนในการสอนนักเรียน ในส่วนหลักจะเน้นเรื่องของปัจจัย 4 การดำรงชีวิตตามวิถีกะเหรี่ยง ภาษา วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความเชื่อ ประเพณี ของชาวกะเหรี่ยง และรวมถึงความคาดหวังต่อศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและนักเรียน ในเรื่องของการมีครูที่มีความสามารถในเรื่องวิชาการมาสอนภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง และมองว่าที่นี่เปิดโอกาสให้กับลูกหลานในเรื่องของการศึกษาที่สูงขึ้น ดังต่อไปนี้

(1) ครูภูมิปัญญามีวางแผนการเรียนการสอนในวิชาภูมิปัญญา และความคาดหวังต่อศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ความคาดหวังต่อนักเรียน

โดยในการสอนจะให้ความสำคัญเรื่องของอัตลักษณ์ เรื่องการดำเนินวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง เพื่อให้ นักเรียนได้นำไปใช้ได้ในการดำเนินชีวิตจริง

“ส่วนมากจะเน้นเรื่องการอยู่การกิน เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่เราสามารถจะอยู่ในพื้นที่ได้ จะมีเพิ่มมาก็เป็นภาษากะเหรี่ยง ภาษาเขียน พูดได้แล้วก็ต้องเขียนได้ด้วย นอกนั้นก็คืออย่างที่พูดในตอนแรกว่าจะทำยังไงให้อยู่กับธรรมชาติได้ เรื่องเตรียมสอน ก่อนสอนก็ทำ ความเข้าใจ เตรียมเนื้อหาให้พร้อมว่าวันนี้เราจะสอนอะไร และพรุ่งนี้เราจะสอนอะไร รู้สึกรักที่มีศูนย์ การเรียนเป็นการเปิดโอกาสให้กับเด็กที่ขาดโอกาส ในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเรียนอยากให้อุทยาน การเรียนพัฒนามีระบบที่จะหาครูทางด้านวิชาการ ด้านภูมิปัญญาที่มาสอน อยากให้พนักงานมีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักการอยู่กับป่า รู้จักวัฒนธรรมในพื้นที่ตัวเองให้พนักงานได้ยอมรับสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ สามารถ ใช้ชีวิตเข้าใจว่าเราอยู่ร่วมกับป่าทุ่งใหญ่นเรศวร” จี โสภปญโญ. ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรี สุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร). (10 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“วันศุกร์เราจะมีการเรียนวิชาภูมิปัญญากะเหรี่ยง เช่น จักรสาน ทอผ้า ภาษากะเหรี่ยง เป็นต้น เพื่อให้ได้ภาษากะเหรี่ยง ภูมิปัญญา ประเพณี ให้ได้อยู่กับธรรมชาติป่าไม้ได้ อยากให้รู้หมดเรื่องของคนกะเหรี่ยง ดีใจที่มีศูนย์การเรียนรู้เด็ก ๆ จะได้ไม่ออกไปเรียนที่ไหนไกล บางที จะไปเรียนข้างนอกก็ไม่มีตังก็ไปเรียนไม่ได้ มีที่นี้ดีทำให้คนไม่มีเรียนได้ อยากให้นักเรียนเข้าใจในเรื่อง ต่าง ๆ มากขึ้น” สุวรรณ สังขิตติ. ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยง ทุ่งใหญ่นเรศวร). (10 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“เราสอนเรื่องที่เขาต้องเรียนรู้หลายอย่างสอนทีละนิดเพื่อให้เขาค่อย ๆ รู้ให้เริ่มอ่านออกเขียนได้ก่อน และค่อยให้ได้มากขึ้นไปให้รู้ทุก ๆ อย่างเรื่องในป่า ที่จะสอนก็สอน ตามที่เรามีความรู้ เรามีเรารู้อะไรเราก็อยากให้เขาหมด คิดว่าดินะที่มีที่นี้เอาหนังสือกะเหรี่ยงมาสอน ด้วย ตอนนี้ไม่มีเรียนหนังสือกะเหรี่ยงที่วัดแล้ว ก็คิดว่ามีที่นี้ดี นักเรียนเรื่องความตั้งใจนักเรียนก็ตั้งใจ ขึ้นเยอะดีขึ้นกว่าแต่ก่อน” สุนทร พุ่มพรวัลย์. ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร). (10 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“ก็ตั้งแต่ ม. 1-3 ครับ เราจะเริ่มที่ ม.1 ต้นตัวพยัญชนะ สระ ม.2 ก็ขึ้นมาอีกคืออ่านได้ ม.3 จะเรียน 10 สระของภาษากะเหรี่ยง ถ้าจบ 10 สระแล้วก็จะอ่านออกเขียน ได้สามารถเขียนเพลงได้เขียนได้ทุกคำพูด นอกจากภาษาแล้วจะมีเรื่องอาหาร เรื่องพืชผักที่เราจะปลูก ที่ไร่หรือว่าจะหาในป่า อีกอย่างหนึ่งก็คือเรื่องสมุนไพรที่รักษาโรคตั้งแต่สมัยโบราณ เรื่องดนตรี กะเหรี่ยงสมัยก่อนจะมีเพลงที่เป็นแบบคำพูดที่ร้องในพิธีพาดข้าว แต่ก่อนเคยเรียนเรื่องพวกนี้ที่วัดพอ มีความรู้บ้างเลยอยากจะมาสอนลูกหลานให้อ่านออกเขียนได้ อยากให้เด็กได้นับถือปฏิบัติในประเพณี ในหมู่บ้านของเราต่อไปครับ” สเนหชัย รมไพรงาม. ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณ สะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร). (10 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

4.8.5 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากผู้ปกครอง

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ซึ่งพบว่ามีความรู้สึกในทางบวกต่อการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ดังต่อไปนี้

(1) ผู้ปกครองมีความรู้สึกต่อศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เป็นความรู้สึกทางด้านบวก ในเรื่องของลูกไม่ต้องออกไปเรียนไกล สามารถช่วยเหลืองานทางบ้านได้ และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนนอกจากค่าขนมบ้าง เพราะพ่อแม่ไม่ค่อยที่จะมีเงินในการส่งเสียค่าเล่าเรียนข้างนอก และลูกได้เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงอีกด้วย

“ที่นี่ก็ได้เรียนภาษากะเหรี่ยง วิถีกะเหรี่ยงได้อยู่บ้าน เสาร์ อาทิตย์ ได้ช่วยงานทางบ้านได้ ถ้าไปเรียนข้างนอกเราก็ไม่มีเงินส่งเรียน ถ้าไม่มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเด็กที่นี้บางคนอยากเรียนก็ไม่ได้ไปเรียน เพราะพ่อแม่ไม่มีเงินส่งให้เรียน” พลับพลึง กมลพิมานกุล. (18 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“รู้สึกดีค่ะ” นางวัชรีย์ ขุนมณี. (18 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“ก็ตั้งใจที่มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพราะเราก็ไม่มีเงินจะส่งไปเรียนข้างนอก มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเราส่งเรียนที่นี้ได้” มานีญา สุนัน. (18 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนก็ดี เพราะเด็กในหมู่บ้านจะได้ไม่ต้องออกไปไกล เวลาวินเสาร์ อาทิตย์ จะได้ช่วยพ่อแม่ทำงาน” มะเซงจี. (18 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“ดีนะเพราะเด็กไม่ต้องออกไปเรียนข้างนอก อีกอย่างถนนก็ไม่ค่อยดีออกไปข้างนอก ไม่ต้องเสียตังอะไร” เพาะจี. (18 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

4.8.6 ผลสะท้อนความคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่มูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งคอยเป็นพี่เลี้ยงช่วยสนับสนุนวางแผนจัดการศึกษาให้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ร่วมกับชาวสะเนพ่อง ซึ่งพบว่ามีความรู้สึกในทางบวกต่อการดำเนินงานพัฒนาและการจัดการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

(1) เจ้าหน้าที่มูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน ได้มีความตั้งใจในการทำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ร่วมกับชาวชุมชนสะเนพ่อง โดยอยากเห็นโรงเรียนที่ชาวบ้านเป็นเจ้าของ และจัดการศึกษาด้วยชาวบ้านเองจริง ๆ การจัดการกระบวนการศึกษาภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ได้นำต้นแบบมาจากโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนามาใช้ ซึ่งเจ้าหน้าที่มองเห็นถึงความสำคัญ ว่าตำบลไล่โว่ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรยังคงต้องรักษาวัฒนธรรมไว้ก่อนที่จะสูญ

หายไป แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่านักเรียนจะต้องเรียนรู้เพียงสิ่งที่ชุมชนเป็น เขาต้องเรียนรู้เรื่องราวภายนอกด้วย และไม่ลืมสิ่งที่บรรพบุรุษชาวกะเหรี่ยงสืบทอดกันมาแต่ช้านานด้วยไม่ทิ้งความเป็นตัวเอง แนวทางหรือนโยบายในอนาคตในการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยให้ความสำคัญกับเรื่องอัตลักษณ์ของพื้นที่เป็นสำคัญ ส่วนการพัฒนาบุคคลภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ถือเป็นการเรียนรู้ร่วมกันทั้งนักเรียน ครูผู้สอน ชาวชุมชน ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เพื่อให้พัฒนาต่อไป

“เราอยากเห็นโรงเรียนที่เป็นของชาวบ้านจริง ๆ และพอดีกับมีกฎกระทรวงว่าด้วยการศึกษาสิทธิของครูชุมชนออกมา 19 ตุลาคม 2555 อยากทำการศึกษาคืนให้กับชุมชนนั้นคือความยั่งยืน เพราะวัฒนธรรมค่อย ๆ หายไปด้วยระบบการศึกษาอย่างช้า ๆ และเราได้มีโอกาสไปที่โรงล้าปลายมาศพัฒนา ได้ฟังอาจารย์วิเชียร ไชยบัง บรรยายพอฟังแล้วก็รู้สึกว่าจะสามารถเป็นแนวทางในการทำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ ที่ทำร่วมกับชาวบ้านที่สะเนฟอง เพราะมองว่าเป็นพื้นที่พิเศษทางวัฒนธรรมตามมติกรม. 3 สิงหาคม 2553 ก็เลยมาผลักดันให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้มีฐานที่มั่นคง สุดท้ายที่นี้จะวัดความสำเร็จได้ก็ตั้งแต่เด็กแต่ต้องใช้เวลา เรากำลังพูดถึงบริบททั้งตำบลไว้ที่ ยังคงต้องรักษาวัฒนธรรมไว้ก่อนที่จะหายไป การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ตอนนี้มีเรื่องของการสร้างคนแล้ว หยุดเรื่องสร้างวัตถุคือก่อนหน้านี้ 3 ปี ผ่านมาทำแต่งงานก่อสร้าง และเรื่องของระบบว่าจะสอนแบบไหนจะเรียนแบบไหน แต่ว่าตอนนี้เราเชื่อว่าระบบนิ่งแล้ว ก้าวต่อไปตอนนี้คือสร้างคน ที่จะทำให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนี้พัฒนาต่อไป” วิจิต เต็มผลบุญ. เลขาธิการและกรรมการมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน. (2 มิถุนายน 2560). สัมภาษณ์.

“ชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงมากขึ้นความรู้ถูกยอมรับมากขึ้น ลูกหลานเองได้มีการศึกษามากขึ้น สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เราเชื่อมั่นว่าศักยภาพชุมชนสามารถจัดการการศึกษาได้ เราทำงานด้านนี้มาจึงทำให้เห็นว่าการศึกษาทำให้คนเราทำอะไรไม่เป็น ไม่ภาคภูมิใจในตัวเองถูกคนอื่นหรือเห็นแก่ตัวเพื่อที่จะไปข้างหน้าคนเดียว ถ้าชุมชนมีการจัดการศึกษาได้ด้วยตัวเองก็จะทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น เมื่อกฎหมายเปิดสังคมเปิดมากขึ้นให้พ่อแม่จัดการศึกษาได้ให้ชุมชนจัดการศึกษาได้ นั้นไม่ได้หมายความว่าเขาจะต้องเรียนเฉพาะสิ่งที่ชุมชนเป็น เขาก็ต้องเรียนรู้ข้างนอกด้วยแต่ก็ไม่ได้ทิ้งสิ่งเดิม แน่่อนการศึกษาเป็นเรื่องใหม่เมื่อชุมชนกลับมาจัดการศึกษาเองเพราะฉะนั้นก็ต้องมีที่เสี่ยง ในการทำยังไงให้สังคมเชื่อมั่น แม้แต่ชุมชนเองก็เหมือนกันผู้ประกอบการก็เหมือนกันทำให้เขาเชื่อมั่นว่าลูกเขาไม่ได้ด้อยกว่าลูกคนอื่นที่เรียน ฉะนั้นกระบวนการในการจัดการศึกษาเลยต้องมีที่ที่อยากทำอะไรใหม่ ๆ แต่แน่นอนว่าส่วนที่เป็นวิธีการของเราเป็นหลักสูตรแกนกลางเป็นหลักสูตรชุมชน สิ่งที่ชุมชนพยายามอยากบอกว่าจะให้ลูกหลานเขาเป็นแบบนี้จะต้องควบคู่กันไป คนทำงานก็ต้องทำให้มีมาตรฐานของตัวเอง ไม่ใช่มาตรฐานที่

จะต้องเอาไปเทียบกับโรงเรียนอื่น เพราะเมื่อใดที่เทียบกับโรงเรียนอื่นเราก็จะด้อยไปทันทีว่าถ้าเห็นความสำคัญในหลายจุด เด็กก็จะเรียนรู้ไปพร้อมกัน ครูก็เรียนรู้ไปพร้อมกัน ชุมชนก็เรียนรู้ไปพร้อมกัน ขณะเดียวกันเขตการศึกษาเองเขาก็เรียนรู้ไปพร้อมกัน เรามีแผนที่จะต้องฝึกคนข้างในให้ทำให้เป็นทุกอย่างอันนี้คือเป้าหมายสูงสุด เราก็จะพยายามทำให้มีความตื่นตัวที่จะสร้างการเรียนรู้ใหม่ เพราะว่าถ้าครูตื่นตัวตลอดเวลาจะทำให้เด็กตื่นตัวเพราะมีต้นแบบ การบริหารการจัดการเรียนการสอน เรื่องบุคลากร เรื่องระบบภายใน เรื่องการสื่อสารกับชุมชน เรื่องการสื่อสารกับคนข้างนอกกับเขตการศึกษา หรือการบอกเล่าผ่านสื่อต่าง ๆ ว่าคุณทำการศึกษายังไง แต่นั่นก็ไม่ใช่ว่า 2 ปีแล้วจะขยับได้เลยต้องค่อย ๆ ครูไม่จำเป็นต้องเก่งทุกวิชาแต่คุณต้องใช้เครื่องมือให้เป็น ครูทำหน้าที่ใหม่ไม่ใช่คนสอนแต่จะเป็นโค้ชคอยแนะคอยบอก ถ้าทำไปวันต่อวันก็จะไม่เห็นว่าคุณจะเดินไปทางไหน เรื่องสำคัญคือเรื่องอนาคตเรื่องแผนการจัดการพัฒนา” รวงทอง จันดา. เจริญญิกและกรรมการ (2 มิถุนายน 2560). สัมภาษณ์.

กล่าวโดยสรุป

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เป็นการร่วมมือกันระหว่างชาวชุมชนสะเนพองกับมูลนิธิส่งเสริมเด็กและเยาวชน ได้ขอจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เพื่อเปิดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2557 ในลักษณะการจัดการเรียนแบบบ้านเรียน (Home school) โดยมูลนิธิมูลนิธิส่งเสริมเด็กและเยาวชนช่วยเป็นที่เลี้ยงในการจัดกระบวนการศึกษา และระดมทุนในการสนับสนุนให้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) โดยที่นักเรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนซึ่งกระบวนการภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ถือว่ามี ความยืดหยุ่นค่อนข้างสูงในด้านสาระการเรียน เวลาเรียน และการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความแตกต่างระหว่างบุคคล ชุมชน และสังคม เนื่องจากเป็นการจัดการศึกษาโดยชุมชนครั้งแรก กระบวนการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ในการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายตามวิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา สังคมของชาวกะเหรี่ยง และได้นำโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนามาเป็นต้นแบบมาปรับใช้ให้เข้ากับอัตลักษณ์ของชุมชน เป็นการ บูรณาการหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรของชุมชน ซึ่งยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นในการที่จะพัฒนาระบบภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) โดยการเรียนรู้ไปร่วมกันทั้ง ครู นักเรียน คนในชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จัดตั้งจากความต้องการของชาวชุมชนสะเนพอง ที่ไม่ต้องการให้ลูกหลานอยู่ไกลสายตาของพ่อแม่ก่อนวัยอัน

ควร และชาวชุมชนสะเนพ่องหวังให้การศึกษาที่ชุมชนจัดขึ้นเอง เป็นการสอนให้ลูกหลานรู้วิถีวัฒนธรรมชุมชนของตนเอง ฝึกทักษะพื้นฐานการใช้ชีวิตควบคู่กับการเรียนรู้เท่าทันสังคมนอกชุมชน และได้มีการดำเนินการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียน เพื่อสามารถอาศัยอยู่ในชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งใช้ศักยภาพที่ได้เรียนรู้มาพัฒนาชุมชนและสังคมให้ยั่งยืน เน้นในการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้กระบวนการจิตศึกษาเป็นการเรียนรู้ปัญญาภายในตนเองในด้านจิตวิญญาณ และสุจิตปฏิบัติ การฟัง คิด ถาม เขียน เป็นการรู้ตัวตนจากภายในรู้จักการตั้งคำถามพยายามที่จะค้นหาคำตอบ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ มองเป็นองค์รวมจนเกิดความเข้าใจในการใช้ชีวิตเป็นไปตามความมุ่งหวังของชุมชน

ทั้งนี้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ได้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพนักเรียนที่หลากหลายเป็นไป ตามปัญหาและความต้องการพัฒนาตามสภาพของนักเรียน โดยเน้นเรื่องของปัญญาภายในและปัญญาภายนอก สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ของศูนย์การเรียนรู้ศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) และสภาพของชุมชนท้องถิ่น มีการพัฒนาคุณภาพของครูและนักเรียนอยู่เสมอ ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านและเขียน การสื่อสารทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษากะเหรี่ยง ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ดี ความสามารถในการทำงานที่บ้านกะเหรี่ยง ได้แก่ จักสาน ทอผ้า ทำข้าวไร่หมุนเวียน ทำเกษตรกรรม ความสามารถในการสืบสานประเพณีการแสดงนาฏศิลป์ และดนตรีพื้นบ้านของชนกะเหรี่ยง มีความภาคภูมิใจในวิถีกะเหรี่ยงและความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลายได้อย่างเข้าใจ และมีสุขภาวะทางร่างกายและลักษณะจิตสังคมที่ดี และดำเนินงานตามแผนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมจากกรรมการศูนย์การเรียนรู้ ครู ผู้ปกครอง ชุมชน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง แนวทางกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) โดยมีวัตถุประสงค์ของงานวิจัย คือ ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) และศึกษาผลของกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) โดยผู้ศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และนำเสนอข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เป็นการร่วมมือกันระหว่างชาวชุมชนสะเนพ่องกับมูลนิธิส่งเสริมเด็กและเยาวชน ชาวชุมชนสะเนพ่องไม่ต้องการให้ลูกหลานอยู่ไกลสายตาของพ่อแม่ก่อนวัยอันควร และชาวชุมชนสะเนพ่องหวังให้การศึกษาที่ชุมชนจัดการเอง เปิดการสอนให้ลูกหลานเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชุมชนของตนเอง ได้ขอจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง เพื่อเปิดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2557 ในลักษณะการจัดการเรียนแบบบ้านเรียน (Homes chool) โดยมูลนิธิมูลนิธิส่งเสริมเด็กและเยาวชนช่วยเป็นพี่เลี้ยงในการจัดกระบวนการศึกษา และหาทุนในการสนับสนุนให้กับศูนย์การเรียนรู้ศรีสุวรรณสะเนพ่อง โดยที่นักเรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียน ซึ่งกระบวนการภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ถือว่ามีความยืดหยุ่นค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นการจัดการศึกษาโดยชุมชนครั้งแรก กระบวนการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เน้นในการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายตามวิถีวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ได้นำแบบแผนการเรียนการสอนจากโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนามาเป็นต้นแบบมาใช้ให้เข้ากับอัตลักษณ์ของชุมชน และเป็นการบูรณาการหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรของชุมชน ซึ่งยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นในการพัฒนาการเรียนรู้ไปร่วมกันทั้ง ครู นักเรียน คนในชุมชน

โดยมีการจัดรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามอัธยาศัย พร้อมเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพจิตใจและความคิด สร้างระบบการเรียนรู้แบบองค์รวมบูรณาการมีหลักสูตรชุมชนควบคู่กับหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน มีการเรียนรู้จากสถานที่จริง หรือตามแหล่งเรียนรู้ในเขตพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งมีโครงสร้างหลักสูตรที่ยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน

และการจัดการเรียนรู้ ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ตามวิถีชุมชน และสังคม ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุพรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จึงเป็นเสมือนศูนย์รวมการพัฒนา ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว ชุมชนและสังคมอย่างมีคุณภาพและคุณธรรม เกื้อหนุนให้ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จและงอกงามได้ตามศักยภาพตามความถนัดและตามความปรารถนาของตน รวมถึงส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างมีความสุข เน้นการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา และสังคมควบคู่ไปกับการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลาง เป็นไปอย่างมีความสุข รวมทั้งดึงศักยภาพที่ได้เรียนรู้มาพัฒนาชุมชนและสังคมให้ยั่งยืน เน้นการพัฒนา ด้านคุณธรรม จริยธรรมโดยใช้กระบวนการจิตศึกษาและสุจิตซึ่งเป็นการตื่นรู้จากภายในทำให้นักเรียนเข้าใจ เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ จนเกิดความเข้าใจแก่นแท้ของการใช้ชีวิต เป็นไปตาม ทิศทางของชุมชน มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข เต็มศักยภาพ สอดคล้องกับวิถีชีวิต กะเหรี่ยงและกลมกลืนกับวิถีทางการสมัยใหม่ โดยมีสำนึกที่ดีต่อชุมชนและสังคมในความเป็นพลเมืองดี

กระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุพรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ส่งเสริมให้นักเรียนมีการเรียนรู้ที่ค้นหาข้อมูลด้วยตนเองส่งผลให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน และการเขียน นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้ กล้าคิด กล้าที่จะตั้งคำถาม กล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สามารถรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างได้ และกล้าแสดงออกถึงความเป็นอัตลักษณ์ชาว กะเหรี่ยงด้วยความภาคภูมิใจ นักเรียนมีทักษะด้านวิถีมุขีปัญญา สามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองได้จริง ในสภาพบริบทของชุมชนด้วยความศรัทธาเคารพต่อธรรมชาติ ทั้งนี้ นักเรียนยังด้านพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ทางด้านวิชาพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางให้มีคุณภาพที่สูงขึ้น โดยมีครูเป็นผู้ ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนพร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพในด้านวิชาพื้นฐานตาม หลักสูตรแกนกลางให้ดียิ่งขึ้น และส่งเสริมให้ชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและวางแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้

ครูผู้สอนเป็นกระบวนการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ที่เอื้อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ได้อย่างมีคุณภาพ ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้จากการคิด วิเคราะห์ วางแผน แก้ปัญหา ผ่านการ ปฏิบัติจริงด้วยวิธีการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะกระบวนการ คิดวิเคราะห์ ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัด บรรยากาศ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมพร้อมเกิดทักษะในการดำเนินชีวิต ให้นักเรียนเข้าร่วมงานบุญประเพณี เพื่อเป็นการเรียนรู้ความเป็นคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงและเข้าใจในประเพณีของ ชาวกะเหรี่ยง การถอดบทเรียนร่วมกันระหว่างครู และนักเรียนทุกครั้งหลังจากทำกิจกรรม เพื่อสะท้อนข้อดีและข้อผิดพลาดเพื่อให้นักเรียนได้นำไปใช้พัฒนาตนเอง และครูมีความตั้งใจมุ่งมั่นใน การพัฒนาการสอนอยู่เสมอ ทั้งได้ให้อิสระกับครูและนักเรียน ได้ร่วมเรียนรู้ร่วมกันเพราะฉะนั้นการ

วัดผลสัมฤทธิ์ จึงค่อนข้างให้อิสระกับครูในการออกแบบการวัดผลสัมฤทธิ์ โดยหลักแล้วจะมีการวัดผลด้วยการ การสังเกตการณ์ การใช้แฟ้มหลักฐานในการเก็บรวบรวมคะแนน การสอบถามด้วยการพูดคุย การวัดประเมินการปฏิบัติ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 2 หลักสูตรที่เห็นเด่นชัด การเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง และการเรียนรู้หลักสูตรชุมชนที่เกิดจากการคิดของคนในชุมชนที่เห็นถึงความสำคัญของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ที่สืบทอดต่อกันมาแต่อดีต แต่ด้วยการพัฒนาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านทำให้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ที่สืบทอดต่อกันมาแต่อดีตเริ่มเลือนหายไปจากหมู่บ้านที่ละอย่าง การเรียนรู้หลักสูตรชุมชนก็ขึ้นอยู่กับชาวบ้านต้องการให้ลูกหลานได้เรียนรู้ในเรื่องของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี นั้นอย่างไร และเพื่อคงไว้ในเรื่องต่างๆที่สืบทอดกันมาไว้ซึ่งสิ่งที่ดีงาม และสอดคล้องกับบริบทของชุมชนสังคม

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง แนวทางกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ผู้ศึกษาวิจัยจะอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแนวทางกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) และศึกษาผลของกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ผู้ศึกษาวิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวทางการนำหลักสูตรโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนามาใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดกระบวนการเรียนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ได้นำเอาต้นแบบการเรียนการสอนมาจาก โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา หรือ "โรงเรียนนอกกะลา" เป็นโรงเรียนเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร ในสังกัดของกลุ่มส่งเสริมสถานศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ จัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยนำ PBL (Problem based Learning) มาเป็นนวัตกรรมหนึ่งในการพัฒนาความฉลาดภายนอก เป็นการเรียนแบบบูรณาการที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากปัญหาสู่ปัญญา และมีจิตศึกษา เป็นรูปแบบนวัตกรรมที่

พัฒนาขึ้นในโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 เพื่อให้เป็นแนวคิด และกระบวนการพัฒนาทั้งครูและนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และงอกงามด้านในจิตใจ หรือความฉลาดด้านจิตวิญญาณ ปัญญาภายในซึ่งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ได้นำเอาการเรียนการสอนของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา มาบูรณาการให้เข้ากับอัตลักษณ์ วิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยง และสภาพท้องถิ่นของตนเอง และบูรณาการในเนื้อหาของวิชาหลักสูตรแกนกลาง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) นั้นได้นำอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงมาเป็นจุดเด่น ในการจัดศึกษาการเรียนรู้ของนักเรียน (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) โดยสอดคล้องกับเรื่อง A holistic and integrated approach to values education for human development ของ UNESCO (2002) การให้การศึกษาคือเป็น กลยุทธ์หลักที่ใช้เพื่อสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งนอกจากการศึกษาในระบบแล้วศูนย์เรียนรู้ชุมชนเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการสร้างโอกาสด้าน การศึกษา รวมทั้งให้เพิ่มบริการสารสนเทศ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจึงเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การ ส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การ ถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของ ชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่ง บริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ เรียนรู้ของชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการ เปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์ เรียนรู้ของประชาชนที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชนที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของ ชุมชนอย่างยั่งยืน

เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ วิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยง และสภาพท้องถิ่นของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจ ในอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยง ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ชุมชน และเป็นการให้ชาวสะเนพ่องได้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ส่งผ่านการสืบทอด ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ความเชื่อ และเอกลักษณ์ของชุมชนให้กับลูกหลาน อีกทั้งลูกหลานยังสามารถเรียนรู้หลักสูตรขั้นพื้นฐานควบคู่ ร่วมไปกับการเรียนรู้หลักสูตรของชุมชน เป็นการสอนให้ลูกหลานรู้วิถีวัฒนธรรมชุมชนของตนเอง ฝึกทักษะพื้นฐานการใช้ชีวิตควบคู่กับการเรียนรู้เท่าทันสังคมนอกชุมชน และได้มีการดำเนินการเพื่อ พัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียน เพื่อสามารถอาศัยอยู่ในชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุข ทำให้ผู้เรียน เกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ มองเป็นองค์รวม จนเกิดความเข้าใจในการใช้ชีวิตเป็นไปตามความมุ่งหวังของชุมชน

ส่วนที่ 2 ศักยภาพของชุมชนสะเนฟองในการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรี

สุวรรณสะเนฟอง

บ้านสะเนฟองซึ่งเป็นหนึ่งในหมู่บ้านในเขต ตำบลไลโว่ อยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร และยังเป็นหมู่บ้านที่มีระยะทางห่างจากตัวเมืองสังขละบุรี 15 กิโลเมตร เมื่อกาลเวลาผันเปลี่ยนแปลงไปสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน อาจทำให้เรื่องทางด้านกายภาพของชุมชนบ้านสะเนฟองเปลี่ยนไปบ้างจากเดิม แต่ด้วยวิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่สืบสานต่อกันมาตั้งแต่สมัยอดีตอันยาวนานของชาวกะเหรี่ยง ทำให้จิตวิญญาณความเป็นคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ยังดำรงอยู่ ตามวิถีชีวิตของบรรพบุรุษที่อาศัยอยู่กับป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ด้วยความผูกพัน ความห่วงใยในการดำรงวิถีชีวิตพึ่งพิงผืนป่า และรักษาผืนป่ากลายเป็นมรดกที่บรรพบุรุษสืบสานต่อกันมารุ่นต่อรุ่น ชาวกะเหรี่ยงบ้านสะเนฟอง ยังคงอยากที่จะให้ลูกหลานได้สืบสานวิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญา การพึ่งพิงผืนป่าทุ่งใหญ่นเรศวรนี้ต่อไป

เมื่อตระหนักได้ถึงความเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่เกิดขึ้น และที่ไม่อยากให้ลูกหลานอยู่ไกลสายตาของพ่อแม่ก่อนวัยอันควร ชาวชุมชนสะเนฟองหวังให้การศึกษาที่ชุมชนจัดการเอง เป็นการสอนให้ลูกหลานรู้วิถีวัฒนธรรมชุมชนของตนเอง ฝึกทักษะพื้นฐานการใช้ชีวิตควบคู่กับการเรียนรู้เท่าทันสังคมภายนอกชุมชน ให้ลูกหลานได้สืบทอดวิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยง ชาวชุมชนสะเนฟองได้ร่วมกับมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน ได้ยื่นขอจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) เพื่อเปิดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2557 ในลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบบ้านเรียน (Home school) อีกทั้งมีโครงสร้างหลักสูตรที่ยึดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ ภายในเวลาเรียนและการจัดการเรียนรู้ ตามความแตกต่างระหว่างบุคคลตามวิถีชุมชนและสังคม โดยสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ของ มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว (2551) การจัดการศึกษาโดยครอบครัว กำหนดหลักการและความมุ่งหมายการจัดการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียน การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้จึงมีความยืดหยุ่น การดำเนินงานในช่วงเริ่มต้นใช้เนื้อหาสาระหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ควบคู่ไปกับหลักสูตรโรงเรียนสาธิต โรงเรียนนานาชาติ หรือต่างประเทศ โดยยึดหยุ่นเป็นไปตามความพร้อมและความสนใจของลูกเป็นสำคัญ ต่อมาได้มีการพัฒนา ด้วยการสร้างหลักสูตรของครอบครัว มีการกำหนดกรอบกว้าง ๆ ที่เป็นความตกลงและเตรียมการร่วมกันระหว่างพ่อแม่และลูก โดยให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ หรือกระบวนการเรียนรู้หลาย ๆ สายผสมผสานกันที่สามารถหล่อหลอมคุณลักษณะการเรียนรู้ของเด็กมากกว่าตัวความรู้ ให้ใฝ่รักการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ให้สามารถสร้างเสริมความรู้ได้ตลอดชีวิต มากกว่าความรู้อย่างเป็นทางการ เป็นส่วน ๆ

นำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนกับมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน ในการวางแผนจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสะพานพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ทั้งการร่วมแรงในสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะพานพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ร่วมกันระหว่างชาวบ้าน นักเรียน ครู เจ้าหน้าที่มูลนิธิ และคนภายนอก ที่ร่วมกันใช้แรงในการสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะพานพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ให้ลูกหลานชาวกะเหรี่ยงได้มีที่เรียนหนังสือภายในหมู่บ้านสะพานพอง ชาวบ้านได้ร่วมกันวางแผนกระบวนการเรียนรู้ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะพานพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ร่วมกับมูลนิธิส่งเสริมเด็กและเยาวชน ในการเรียนรู้เรื่องราววิถีวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงร่วมไปกับการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลาง และหากมีกิจกรรมภายใน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะพานพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ชาวบ้านจะพร้อมใจมาช่วยในการจัดกิจกรรม ด้วยความคิดที่ว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสะพานพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) นั้นเป็นของทุกคนในชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ภายในครูไม่จำเป็นต้องเก่งทุกวิชาแต่ครูจำเป็นต้องใช้เครื่องมือให้ถูกตามเป้าหมาย ครูทำหน้าที่ใหม่ไม่ใช่คนสอนแต่จะเป็น กระบวนการคอยแนะนำคอยบอก ให้กับนักเรียนได้ทั้งนี้ต้องใช้การร่วมมือระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งทางศูนย์การเรียนรู้มีกิจกรรมที่เอื้อต่อการเกิดความร่วมมือกันระหว่างครูกับนักเรียน เพราะด้วยการสอนที่ไม่ได้มาจากการตัดสินใจของครูผู้สอนอย่างเดียว แต่ในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะพานพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จะต้องเกิดจากความร่วมมือคิด ร่วมตัดสินใจจากนักเรียนด้วย แต่ทั้งนี้ในการดำเนินกระบวนการกิจกรรม ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะพานพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) จะมีมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชนคอยเป็นที่ปรึกษาในการสนับสนุนดำเนินการ ซึ่งทางมูลนิธิหวังให้ชุมชนสามารถสร้างกระบวนการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองเพื่อให้เป็นจัดการศึกษาของชุมชนเองได้อย่างแท้จริง เรื่องการสื่อสารกับคนภายนอกศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะพานพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) หรือการบอกเล่าผ่านสื่อต่าง ๆ ว่าชุมชนทำการศึกษายังไง แต่นั่นไม่ใช่เรื่องที่จะใช้เวลาเพียงไม่กี่ปีที่จะสำเร็จจะต้องค่อย ๆ พัฒนาไปพร้อมๆกันในทุกด้าน ไม่ว่าจะ เป็นกระบวนการ ครู นักเรียน ชุมชน เจ้าหน้าที่มูลนิธิ โดยทุกคนมีการร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการดำเนินกระบวนการต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะพานพองได้ และสามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจการจัดการศึกษาโดยชุมชนเองได้มาศึกษารูปแบบจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยสอดคล้องกับเรื่อง ระบบทวิภาคีกับการแก้ปัญหาแรงงานในรัฐวิสาหกิจ ของ วันชัย วัฒนศัพท์ (2546) การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการที่ตนปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น ยินยอมปฏิบัติตาม (compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (commitment) ได้อย่างสมัครใจ

เต็มใจ และสบายใจ ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาความไม่เรียบร้อยในห้องเรียนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม หลังจากพยายามด้วยวิธีการใช้ไม้เรียว ใช้กฎกติกาที่ครูอาจารย์ออกกฎ หรือวางระเบียบให้นักเรียนปฏิบัติ แต่การยอมรับก็ยังไม่ได้ผลดีนัก ครูประจำชั้นได้ชวนนักเรียนในห้องให้ร่วมกัน “ตระหนัก” ถึงปัญหาในห้องเรียน เช่น ความสกปรก การแต่งกายของนักเรียน การไม่มีระเบียบในห้องเรียน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่จะวางกติกาตนเอง จนในที่สุดได้ระเบียบปฏิบัติประจำห้องที่ครูรับ เอามาจัดพิมพ์ติดไว้ในห้อง ปรากฏว่าได้รับการยอมรับและการปฏิบัติตามอย่างดีกว่ากฎกติกาที่ครูกำหนดกติกานั้น ตัวอย่างเช่นนี้ เป็นตัวอย่างที่สามารถนำไปใช้ในองค์การหรือรัฐวิสาหกิจที่จะสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะเป็นเครื่องมือของการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพต่อไป

ทั้งยังสอดคล้องกับเรื่อง สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา ของ กาญจนา แก้วเทพ (2552) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง สร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วม พิสูจน์ว่าชาวบ้านสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้หากมีโอกาส สร้างทักษะในการสร้างสื่อให้กับชุมชน เพื่อเป็นช่องทางที่ชุมชนจะส่งข่าวสารออกไปจากจุดยืน มุมมองและทัศนะของตนเอง ให้ชุมชนได้แสดงความรู้สึก ปัญหา วิธีการวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้ง วิธีการแก้ปัญหาจากทัศนะของชุมชน ผลจากการสื่อสารจะช่วยยกระดับความมีสติและความรับผิดชอบให้กับชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยเพิ่มสัดส่วนของการสร้างสื่อ ที่มีสาระให้กับชุมชนให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น

เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า การร่วมมือร่วมใจในการจัดตั้งศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีการวางแผน ออกแบบกิจกรรมและดำเนินงานตามแผนจากการมีส่วนร่วมจาก ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน การพัฒนาตรวจสอบผลการดำเนินงาน และการปรับปรุง แก้ไขงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ครูจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่เป็นไปตามความต้องการของหลักสูตร และบริบทสถานศึกษา พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ใช้สื่อการเรียนรู้ติดตาม และช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหา ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความ มั่นใจต่อการจัดกระบวนการศึกษาและการจัดการของศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

ส่วนที่ 3 กระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวมเพื่อการพัฒนาของศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

ศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีความตั้งใจให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข เต็มศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตกะเหรี่ยงควบคู่กับหลักสูตรแกนกลาง พร้อมด้วยคุณธรรม ภูมิปัญญา และสำนึกในความเป็นพลเมืองที่ดี โดยเน้นผู้เรียนเป็นหลัก การสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนให้

ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ โดยผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้ใช้ความคิดตนเอง ปฏิบัติเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นด้วยตนเองและนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ โดยมีครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน และยังตระหนักได้ถึงคุณค่าของชุมชนท้องถิ่นและสังคมซึ่งเน้นหลักวิชาการควบคู่กับหลักการดำรงชีวิต เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และมีความสุขเป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทั้งจิตใจ และความคิด เป็นผู้คุณธรรม มีจิตใจสาธารณะรู้จักช่วยเหลือสังคมและชุมชน มุ่งเรียนรู้จากสถานที่จริง แหล่งเรียนรู้ในเขตพื้นที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความแตกต่างระหว่างบุคคล ชุมชน และสังคม โดยสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของ พงษ์นิย สวัสดิ์รัตน์ (2550) กลุ่มเป้าหมายต้องเป็นทุกคนในชุมชน เช่น เด็ก เยาวชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุ เพื่อว่าแต่ละกลุ่มมีสมาชิกที่หลากหลายจะทำให้เกิดการบ่มเพาะต้นกล้ารักในอาชีพ ศิลปะ รักท้องถิ่นของชุมชน และยังทำให้ไม่มีช่องว่างระหว่างวัยเชื่อมสายใยซึ่งกันและกันของคนในชุมชน นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนยังสามารถช่วยเหลือกลุ่มในการจัดทำบัญชี การใช้เทคโนโลยี ทำให้ทุกคนในศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสุขในการทำงาน มีคุณค่าในกลุ่ม ชีวิตมีความหมาย ครูผู้ให้คำแนะนำ (Facilitator) ซึ่งทำหน้าที่ให้คำแนะนำในทุกเรื่องของผู้เรียน มีความคุ้นเคย เข้าใจผู้เรียนอย่างใกล้ชิด ดูแลและช่วยเหลือผู้เรียนในทุกคำตอบที่อยากรู้ กระตุ้นให้เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน พร้อมทั้งต้องมีบทเรียนร่วมกับทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ต้องมีขั้นตอนที่ชัดเจน กลุ่มมีการวางแผนการดำเนินงาน ครูประสานต่อยอด และมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมต้องหลากหลาย ไม่ยึดติดกับอาคารสถานที่ กิจกรรมที่ดีต้องเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ได้ในวิถีชีวิต ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มและส่งเสริมการพัฒนาไปสู่แหล่งการเรียนรู้ของชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีการทำงานเชิงบูรณาการ (Intergration) ทุกภารกิจเป็นหน้าที่ของทุกหน่วยงาน ซึ่งอาจไม่ใช่หน้าที่โดยตรง แต่ควรมีการประสานส่งต่อกิจกรรมใดก็ตามที่เกินกำลังความสามารถ มีประสานภาคีเครือข่ายร่วมด้วยช่วยกันพัฒนากลุ่มให้มีการเรียนรู้ ซึ่งไม่ต้องรอว่าไม่ใช่หน้าที่ของหน่วยงานของตนเอง แต่ทำอย่างไรจึงจะประสานประโยชน์ต่อชาวบ้านให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีการจัดการเรียนการสอน PBL ในช่วงบ่ายของวันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานจัดการเรียนการสอน เน้นในสิ่งที่นักเรียนอยากเรียนรู้และสนใจ สิ่งที่ยากรู้จะต้องเริ่มจากปัญหาที่นักเรียนสนใจหรือพบในชีวิตประจำวันที่มีเนื้อหาสอดคล้องเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหลักสูตรแกนกลาง ครูจะมีหน้าที่ในการปรับแผนการสอนการเรียนรู้ตามที่นักเรียนสนใจให้เกิดความเหมาะสม

ครูและนักเรียนร่วมกันคิดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ โดยที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้น ปัญหาที่นำมาใช้ในการเรียนรู้จะเป็นปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมภายในหมู่บ้าน ซึ่งครูจะกระตุ้นให้นักเรียนคิดตามกับสถานการณ์ต่างที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน และจะเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนในกลุ่ม การปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การค้นคว้าหาคำตอบหรือสร้างความรู้ใหม่บนฐานความรู้เดิมที่ผู้เรียนมีมาก่อนหน้านี้

ภายในศูนย์การเรียนรู้ครูมีบทบาทเป็นกระบวนการ เพราะปัจจุบันมีความรู้มากมาย ครูควรสอนเฉพาะสิ่งที่สำคัญและจำเป็นให้กับนักเรียน และนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งในกระบวนการสอนนี้จะเน้นที่นักเรียนเป็นหลักโดยให้ความสำคัญกับนักเรียน ครูรู้จักให้นักเรียนเรียนรู้การทำโครงการ เรียนรู้ในหัวข้อที่นักเรียนต้องการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความเหมาะสม ให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้และทำงานเป็นกลุ่ม ให้นักเรียนได้สืบค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง และประเมินผลนักเรียนตลอดระหว่างการเรียนรู้ และเน้นให้นักเรียนได้นำสิ่งที่เรียนรู้มาปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้ โดยที่กล่าวมานั้นครูจะมีหน้าที่เป็นโค้ชหรือคอยแนะนำนักเรียนอยู่ทุกช่วงเวลาของการเรียนรู้โดยสอดคล้องกับเรื่องถึสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21 ของ วิจารณ์ วิจารณ์ พานิช (2555) ครูจึงต้องยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” คือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็ก ครูต้องตอบได้ว่าศิษย์ได้เรียนอะไร และเพื่อให้ศิษย์ได้เรียนสิ่งเหล่านั้น ครูต้องทำอะไรไม่ทำอะไรในสภาพเช่นนี้ครูยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น และท้าทายครูทุกคนอย่างที่สุดที่จะไม่ทำหน้าที่ครูผิดทาง คือ ทำให้ศิษย์เรียนไม่สนุก หรือเรียนแบบขาดทักษะสำคัญ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” ที่ครูสอนไม่ได้นักเรียนต้องเรียนเอง หรือพูดใหม่ว่าครูต้องไม่สอนแต่ต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก (facilitate) ในการเรียนรู้ ให้นักเรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง การเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project-Based Learning)

ทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎี Professional Learning Community (PLC) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ของ มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา (2560) การมีเป้าหมายหรือฉันทะร่วมกันในด้านการเรียนการสอน เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ของครู โดยผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีบทบาทสำคัญในการให้ครูทั้งโรงเรียนได้ร่วมทบทวนและกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายเหล่านั้นอย่างแท้จริง กรณีตัวอย่าง เช่น โรงเรียนสุขภาวะ มีฉันทะร่วมกันในการเรียนรู้ของนักเรียนโดยที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาปัญญาภายนอกและการใช้กิจกรรมจิตศึกษาเป็นฐานพัฒนาปัญญาภายใน PLC จึงเน้นไปที่เป้าหมายการเรียนรู้ของเด็กเป็นหลัก กิจกรรมหรือโครงการ ที่แคบสั้นและใช้เวลาสั้น ๆ มีกำหนดเวลาที่ชัดเจน จึงไม่ใช่จุดเริ่มต้น PLC ที่แท้จริง

แต่แน่นอนว่าการศึกษาก็เป็นเรื่องใหม่เมื่อชุมชนกลับมาจัดการศึกษาเอง เพราะฉะนั้นก็ต้องมีพี่เลี้ยง ในการที่จะทำอย่างไรให้สังคมเชื่อมั่น แม้แต่ชุมชนเองก็เหมือนกัน ผู้ปกครองเองก็เหมือนกันทำให้เขาเชื่อมั่นว่าลูกเขาไม่ได้ด้อยกว่าลูกคนอื่นที่เรียน ฉะนั้นกระบวนการในการจัดการศึกษาเลยต้องมีทีมที่อยากทำอะไรใหม่ ๆ แต่แน่นอนว่าส่วนที่เป็นวิธีการของเราเป็น หลักสูตรแกนกลางเป็นหลักสูตรที่ชุมชน สิ่งที่ชุมชนพยายามอยากบอกจะให้ลูกหลานเขาเป็นแบบนี้ มันจะต้องควบคู่กันไป โดยสอดคล้องกับเรื่อง Scientific and Cultural Organization ของ UNESCO (2003) การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนควรคำนึงถึงความสำเร็จและความยั่งยืนในระยะยาว องค์กรยูเนสโก เสนอแนะว่าการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในช่วงของการเริ่มต้น จำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานภายนอก นอกจากนี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างยั่งยืนควรสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานกับ ภาคส่วนต่าง ๆ การมีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนจากชุมชน และความรู้สึกเป็นเจ้าของ

เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีทะเลริ่งทุ่งใหญ่เนศวร) แห่งนี้สามารถจัดการศึกษาได้ด้วยชุมชน อันจะทำให้ชุมชนสามารถสืบสานการเรียนรู้เกี่ยวกับ วิถีวัฒนธรรมชุมชน ให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ พร้อมไปกับการเรียนรู้ฝึกทักษะพื้นฐานการใช้ชีวิตในครอบครัว ควบคู่ไปกับการเรียนรู้หลักวิชาพื้นฐานที่เสริมการเรียนรู้และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกชุมชน โดยเน้นผู้เรียนเป็นหลัก การสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ โดยผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้ใช้ความคิดตนเอง ปฏิบัติเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นด้วยตนเองและนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ โดยมีครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน และยังตระหนักได้ถึงคุณค่าของชุมชนท้องถิ่น และสังคมซึ่งเน้นหลักวิชาการควบคู่กับหลักการดำรงชีวิต

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะต่อศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

5.3.1.1 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ควรสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ในการพัฒนาและขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษาโดยองค์กรชุมชน

5.3.1.2 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ควรจัดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้หาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีข้อมูลที่หลากหลาย และพร้อมในด้านต่าง ๆ ในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน

5.3.2 ข้อเสนอแนะต่อการค้นคว้าวิจัย

5.3.2.1 ควรมีการศึกษาวิจัย เรื่องการติดตามผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ไปปรับใช้ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) ต่อไป

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). *สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ไพรวลัย พิทักษ์สาถิ. (2550). *ถนนสายประกันคุณภาพ อีกหนึ่งรูปแบบของหลักสูตรบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- วิเชียร ไชยบัง. (2558). *จิตศึกษา พัฒนาปัญญาภายใน*. บุรีรัมย์: เรียนนอกกะลา.
- วิเชียร ไชยบัง. (2560). *โรงเรียนนอกกะลา ภาคปฎิหาริย์*. บุรีรัมย์: เรียนนอกกะลา.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ส่วยจีใหม่่ง สังขวิมล และคณะ. (2554). *การปรับใช้ภูมิปัญญา “สื่อกาเวาะ” ในการดูแลรักษาพื้นที่ทออยู่หากินของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านสะเนฟ่อง ต.ไลโว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- UNESCO. (2003). *Scientific and Cultural Organization*. United Nations Educational.

วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์

- ชลลดา กิจรีนภิรมย์สุข. (2548). *การศึกษาลักษณะขององค์ความรู้ ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมในวิทยานิพนธ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์.
- วิเชียร โยมมา. (2553). *รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในเขตลาดกระบัง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, คณะศึกษาศาสตร์.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กิตติวราญา รัตนมณี. (2551). ข้อมูลกลุ่ม ประเภทของผู้ถือบัตรประจำตัวและเลขประจำตัวประชาชน ประเภทต่าง ๆ. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/165553>.
- พจนีย์ สวัสดิ์รัตน์. (2550). พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. สืบค้นจาก <https://panchalee.wordpress.com/2009/04/04/>.
- มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว. (2551). การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School). สืบค้นจาก <http://www.familynetwork.or.th/content/การจัดการศึกษาโดยครอบครัว-home-school>.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา. (2560). การจัดการเรียนรู้ด้วย PBL (Problem-based Learning). สืบค้นจาก <http://www.ires.or.th/?p=801>
- มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา. (2560). การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในโรงเรียนสุขภาวะ. สืบค้นจาก <http://www.ires.or.th/?p=804>.
- โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา. (2560). โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา หรือ "โรงเรียนนอกกะลา". สืบค้นจาก <http://www.lpmp.org/about>.
- กลูเกิลแมป. (2560). ภาพถ่ายจากดาวเทียม ตำแหน่งขอบเขตพื้นที่หมู่บ้านสะเนพอง. สืบค้นจาก <https://www.google.co.th/maps/place/>.
- UNESCO. (2002). *Community empowerment through community learning centres. Bangkok. Asia and Pacific Regional Bureau for Education: UNESCO Retrieved.* from http://unesco.org.pk/education/life/nfer_library/Reports/4-61.pdf.

เอกสารอื่นๆ

- มูลนิธิส่งเสริมเด็กและเยาวชน. (2550). *ศูนย์วัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง*.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2546). *เอกสารระบบทวิภาคีกับการแก้ปัญหาแรงงานในรัฐวิสาหกิจ*.
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร). (2560). *รายงานผลการดำเนินงานสถานศึกษา 3 ปี ปีการศึกษา 2557-2559*.
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร). (2557). *แผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพอง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) หมู่ 1 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี*.
- องค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่. (2555). *เอกสารข้อมูลพื้นฐานบ้านสะเนพอง*.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ข้อมูลกลุ่ม ประเภทของผู้ถือบัตรประจำตัวและเลขประจำตัวประชาชนประเภทต่าง ๆ

1.1 ประเภทของผู้ถือบัตรประจำตัวและเลขประจำตัวประชาชนประเภทต่าง ๆ

กิติวรญา รัตนมณี (2551) ได้สรุปประเภทของผู้ถือบัตรประจำตัวและเลขประจำตัวประชาชนประเภทต่าง ๆ ไว้ดังนี้

ตารางที่ ก.1

ข้อมูลกลุ่ม ประเภทของผู้ถือบัตรประจำตัวและเลขประจำตัวประชาชนประเภทต่าง ๆ

ที่	กลุ่ม ประเภท	สีของบัตรเดิม	ก่อนกำหนดสถานะบุคคล	หลังกำหนดสถานะบุคคล
1.	บุคคลบนพื้นที่สูง	ฟ้า	6- จจออ -50xxx-xx-x	8- จจออ -84xxx-xx-x
2.	อดีตทหารเงินคณะชาติ (อดีต ทจช.)	ขาว	6- จจออ -51xxx-xx-x	8- จจออ -87xxx-xx-x
3	เงินฮ่ออพยพพลเรือน	เหลือง	6- จจออ -52xxx-xx-x	8- จจออ -86xxx-xx-x
4.	เงินฮ่ออิสระ	ส้ม	6- จจออ -53xxx-xx-x	8- จจออ -77xxx-xx-x
5.	ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า	ชมพู	6- จจออ -54xxx-xx-x	8- จจออ -78xxx-xx-x
6.	ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า (มีถิ่นที่อยู่)	ส้ม	6- จจออ -55xxx-xx-x	อยู่ระหว่างการกำหนดเงื่อนไข / รอมติ ครม .
7.	ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า (ใช้แรงงาน)	ม่วง	6- จจออ -56xxx-xx-x	อยู่ระหว่างการกำหนดเงื่อนไข / รอมติ ครม .

ตารางที่ ก.1 (ต่อ)

ข้อมูลกลุ่ม ประเภทของผู้ถือบัตรประจำตัวและเลขประจำตัวประชาชนประเภทต่าง ๆ

ที่	กลุ่ม ประเภท	สีของบัตรเดิม	ก่อนกำหนดสถานะบุคคล	หลังกำหนดสถานะบุคคล
8.	ญวนอพยพ	ขาวขบบน้ำเงิน	6- จจออ -57xxx-xx-x	8- จจออ -88xxx-xx-x
9.	ลาวอพยพ	ฟ้าขบบน้ำเงิน	6- จจออ -58xxx-xx-x	อยู่ระหว่างการกำหนดเงื่อนไข / รอมติ ครม .
10.	เนปาลอพยพ	เขียว	6- จจออ -59xxx-xx-x	8- จจออ -79xxx-xx-x
15	ผู้หลบหนีเชื้อสายไทย	-	6- จจออ -64xxx-xx-x	อยู่ระหว่างการกำหนดเงื่อนไข / รอมติ ครม .
16	ผู้หลบหนีเข้าเมืองกัมพูชา	ขาวขบแดง	6- จจออ -65xxx-xx-x	อยู่ระหว่างการกำหนดเงื่อนไข / รอมติ ครม .
17	ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทย (เข้ามาก่อน 9 มี.ค. 2519)	เหลืองขบบน้ำเงิน	6- จจออ -66xxx-xx-x	8- จจออ -xxxxx-xx-x
18	ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทย (เข้ามาหลัง 9 มี.ค. 2519)	เหลืองขบบน้ำเงิน	6- จจออ -67xxx-xx-x	อยู่ระหว่างการกำหนดเงื่อนไข / รอมติ ครม .

ตารางที่ ก.1 (ต่อ)

ข้อมูลกลุ่ม ประเภทของผู้ถือบัตรประจำตัวและเลขประจำตัวประชาชนประเภทต่าง ๆ

ข้อ	กลุ่ม ประเภท	สีของบัตรเดิม	ก่อนกำหนดสถานะบุคคล	หลังกำหนดสถานะบุคคล
19	ชุมชนบนพื้นที่สูง (ชาวเขา 9 เผ่า)	เขียวขอบแดง	6- จจออ -71xxx-xx-x	8- จจออ -76xxx-xx-x 8- จจออ -84xxx-xx-x
20	ชุมชนบนพื้นที่สูง (ไม่ใช่ชาวเขา 9 เผ่า)	เขียวขอบแดง	6- จจออ -72xxx-xx-x	8- จจออ -76xxx-xx-x
21	บุตรของคนต่างด้าว 2 ที่เกิดหลังจากการ สำรวจ	-	7- จจออ -xxxxx-xx-x	อยู่ระหว่างการกำหนดเงื่อนไข / รอมติ ครม .
22	บุคคลที่ไม่มีสถานะ ทางทะเบียน ³	ขาว-ชมพู	0- จจออ -89xxx-xx-x	อยู่ระหว่างการกำหนดเงื่อนไข / รอมติ ครม .
23	แรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ ⁴ ที่ขึ้น ทะเบียนฯ	ชมพู-ชมพู	00- จจออ -xxx-xx-x	ไม่มีนโยบายการกำหนดสถานะบุคคล

หมายเหตุ. จาก เอกสารข้อมูล กลุ่ม ประเภทของผู้ถือบัตรประจำตัวและเลขประจำตัวประชาชนประเภทต่าง ๆ, โดย กิติวรญา รัตนมณี, 2551.

1.2 หมายเหตุข้อมูล

1.2.1 บุคคลกลุ่มที่ 1-20 มีบัตรประจำตัวจากเดิมที่มีหลายหลากสี ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนรูปแบบและสีของบัตรใหม่ เป็นบัตรแบบพลาสติกแข็ง (คล้ายบัตร ATM) สีชมพูทั้งสองด้าน มีภาพถ่ายด้วยกล้องระบบดิจิทัลของสำนักทะเบียน ชื่อของผู้ถือบัตรกลุ่มนี้คือ “ บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย” โดยยังคงเลขประจำตัวประชาชน 13 หลักเดิมและระบุชื่อกลุ่ม ประเภทเดิมไว้

1.2.2 บุคคลกลุ่มที่ 21 ยังไม่ได้กำหนดรูปแบบของบัตรประจำตัว แต่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร (ท.ร.13) และสูติบัตร

1.2.3 บุคคลกลุ่มที่ 22 เป็นบัตรฯ คล้ายบัตรของกลุ่มที่ 1-20 ระบุกลุ่ม “บัตรประจำตัวบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน ”

1.2.4 บุคคลกลุ่มที่ 23 เป็นบัตรฯ คล้ายบัตรของกลุ่มที่ 1-20 ระบุกลุ่ม “บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ”

1.2.5 บุคคลประเภท 6,7 ยังไม่มีสัญชาติไทย ส่วนบุคคลประเภท 8 เป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือได้รับอนุญาตอยู่ถาวรแล้ว

1.2.6 ความหมายของเลขประจำตัวประชาชน 13 หลักในหมวดต่าง ๆ

ภาคผนวก ข ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง

ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง

มูลนิธิส่งเสริมเด็กและเยาวชน (2550) ได้รวบรวมข้อมูลความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง วัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ความเชื่อ ภูมิปัญญา ในการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงร่วมกับองค์การส่วนบริหารตำบลโลโวไว้ดังต่อไปนี้

2.1 ในความจริงแห่งประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์

คำว่ากะเหรี่ยงเป็นคำเรียกรวมของกลุ่มชนเผ่าที่อาศัยอยู่อย่างหนาแน่นบริเวณภาคเหนือ และภาคตะวันตกของไทย มีชนชาวมุสลิม และนักมานุษยวิทยา แบ่งกลุ่มกะเหรี่ยงออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

- (1) กะเหรี่ยงสะกอ หรือ ส่อง เรียกตัวเองว่า “ปกากะญอ”
- (2) กะเหรี่ยงโป หรือ ไผ่ล่ว เรียกตัวเองว่า “ซู”
- (3) กะเหรี่ยงบะเว หรือ คะยา
- (4) กะเหรี่ยงตองตู หรือ ปาโอ

ข้อมูลทางวิชาการจัดให้กะเหรี่ยงที่อยู่ในทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันตก เป็นกลุ่มกะเหรี่ยงโปซึ่งคนทั่วไปเรียกชนเผ่านี้ว่า “กะเหรี่ยงโป” หรือ “กะเหรี่ยงไผ่ล่ว” ไปด้วย แต่ความจริงแล้วทั้งคำว่า “กะเหรี่ยง” หรือ “ไผ่ล่ว” ต่างแปลว่า “คน” คำสองคำนี้จึงยังมิได้บ่งบอกลักษณะเฉพาะกลุ่มแต่อย่างใด ชาวบ้านเรียกเผ่าของตัวเองว่า “ซู” ดังนั้น หากจะเรียกชนเผ่าตามแบบชาวบ้านนั้นก็ควรเรียกว่า “กะเหรี่ยงซู” หรือ “ไผ่ล่วซู” ซึ่งแปลว่า คนซู นั่นเอง (มูลนิธิส่งเสริมเด็กและเยาวชน, 2550)

2.2 ตำนานแห่งการอพยพอันยาวไกล

แต่ครั้งบรรพกาลนับนานกว่าพันปี ที่บรรพบุรุษของชนชาวกะเหรี่ยงได้เริ่มต้นขึ้น ณ บริเวณที่ราบสูงของทิเบต จากนั้นจึงอพยพเข้ามาตั้งอาณาจักรในแผ่นดินจีน แต่ภายหลังเมื่อถูกกษัตริย์จีนรุกรานจนเกิดการแตกพ่าย จึงมาอยู่บริเวณลุ่มน้ำแยงซีเกียง และร่วมอพยพลงมาร่วมกับชนชาติไทย ลงมาตามลุ่มแม่น้ำพวกโขง และสาละวินเข้าตั้งถิ่นฐานในประเทศพม่า จากความเชื่อส่วน

หนึ่งที่เล่ากันว่ากลุ่มที่ล่องมาตามลำน้ำโขงนั้น คือบรรพชนที่เข้ามาอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ทางภาคเหนือของไทย ส่วนกลุ่มที่ล่องมาตามลำน้ำสาละวิน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อกันว่าชนกะเหรี่ยงได้เข้ามาอยู่ในดินแดนแห่งนี้ก่อนที่พม่าจะเข้าครอบครอง โดยอาศัยอยู่กับมอญทางตอนล่างของพม่า หรือเรียกว่าหัวเมืองมอญ จนล่วงสู่ปี พ.ศ. 2300 ภายหลังจากที่พระเจ้าอลองพญา กษัตริย์ของพม่าทำศึกชนะฝ่ายมอญชนชาติมอญถูกกองทัพพม่ารุกไล่ เช่นฆ่า อย่างล้างผลาญ ชนกะเหรี่ยงผู้เป็นมิตรกับมอญจึงต้องพลอยถูกข่มเหงรังแกไปด้วย จากสาเหตุดังกล่าวคือจุดเริ่มต้นของการอพยพครั้งสำคัญเพื่อเข้าสู่ประเทศสยาม การเดินทางจากเขตมะละแหม่งประเทศพม่า สู่ผืนป่าอันลุ่มน้ำแม่กษัตริย์ขึ้นสู่พื้นที่ราบกลางป่าใหญ่ แห่งภาคตะวันตกของไทย และเรียกขานดินแดนแห่งนี้ว่า “เวียจาทิโพ่” หรือ “เวียผะดู” ที่ถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการสร้างหลักปักฐานทำมาหากินร่องรอยทางประวัติศาสตร์ในครั้งนั้นยังปรากฏอยู่ ณ. ชุมชนเก่าแก่บ้านทิลป่า

การเข้าสู่พื้นที่ทุ่งใหญ่ของกลุ่มชนในครั้งต่อมาโดยการตัดลำน้ำแม่กษัตริย์ขึ้นช่องเขาสันปันน้ำเข้าทางด้านเจดีย์สามองค์ เดินทางสู่ลำน้ำของกาเลียแล้วย้อนลำน้ำไปตั้งถิ่นฐานอยู่ตามลำห้วยโรคี อันเป็นต้นน้ำของลำน้ำของกาเลีย และนับเป็นชุมชนใหญ่ของชาวกะเหรี่ยงที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญในยุคนั้นนามว่า “สังขละบุรี” ปัจจุบันคือ “บ้านสะเน่ฟ่อง” จากสองชุมชนดั้งเดิมเมื่อครั้งอดีตที่ค่อย ๆ เพิ่มจำนวนประชากรขึ้น และจากการอพยพเข้ามาเพิ่มเติมในระยะหลัง ทำให้ชนชาวกะเหรี่ยงเกิดการขยายตัว และสร้างชุมชนใหม่ขึ้นในพื้นที่ของทุ่งใหญ่ตามลำดับ จนปัจจุบันได้ประกอบไปด้วย 6 หมู่บ้าน อันได้แก่

- (1) บ้านไล่โว่-ซาลาวะ ที่หมายถึง ผาหินแดงอันโดดเด่นในพื้นที่
- (2) บ้านก่องม่องทะ ที่หมายถึง การไหลบรรจบของสองสายน้ำ แล้วไหลผ่านหมู่บ้าน คือ ลำห้วยก่องม่อง และแม่น้ำรันตี
- (3) บ้านเกาะสะเต็ง ที่หมายถึง พื้นที่ที่มีพันธุ์พืชเฉพาะถิ่นแพร่หลายอยู่เป็นจำนวนมาก อันหมายถึง ต้นสะเต็ง หรือพญาไม้
- (4) บ้านจะแก ที่หมายถึง ผาหินตั้งในหมู่บ้าน
- (5) บ้านทิลป่า ที่หมายถึงพื้นที่ลานหินขนาดใหญ่ที่มีน้ำไหลผ่าน
- (6) บ้านสะเน่ฟ่อง ที่หมายถึง เมืองท่าแพแต่ครั้งอดีต

2.3 สัมพันธภาพ แห่งผืนไพรสายนที และชีวิต

ผืนป่าระดับตำนานอันกว้างใหญ่ไพศาล ที่มีเรื่องราวเล่าขานอย่างไม่รู้จบ ชนชาวกะเหรี่ยงยกย่องดินแดนแห่งนี้ว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่ครั้งบรรพกาล ความสัมพันธ์อันยาวนานของเผ่าชนคนกะเหรี่ยง กับป่าทุ่งใหญ่จึงเปรียบคล้ายดังผู้พิทักษ์ไพรอย่างเสียที่มีวิถีแห่งการดำรงอยู่

อย่างทรงงองอาจ และสง่างาม ในความสันโดษและเสรี รักศักดิ์ศรี และไม่สะสม การอยู่กันเป็นชุมชนเล็ก ๆ บนวิถีทางของการดูแล ฟังฟังตนเองในป่าใหญ่ ภายใต้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ และคำสั่งสอนของบรรพบุรุษ ด้วยความตระหนักรู้ของการร่วมอยู่อย่างพึ่งพา นำมาซึ่งความผูกพันอันเหนียวแน่นมั่นคง ระหว่างคนกับป่า และความเคารพศรัทธาในภูมิปัญญาของฟ้าดิน คนกะเหรี่ยงมักเปรียบเทียบตนเองเป็นคนบ้านป่าอาศัยอยู่กับธรรมชาติ ฟังพาป่าไม้ ไม่ต่างไปจากลิงหรือค่าง ชุมชนกะเหรี่ยงแม้ไม่มีความสะดวกสบาย ทางด้านวัตถุแต่ถือว่ามีค่าความเจริญทางด้านจิตใจ เพราะเน้นตระหนักในบาปบุญคุณโทษ การมีคุณธรรม เคารพในธรรมชาติ และสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวพร้อมกับการเรียนรู้ เพราะคิดว่า ต้นไม้ สายน้ำ ภูเขา แผ่นดิน แผ่นฟ้า ต่างเป็นครูให้กับมนุษย์และไม่อาจแยกย้ายความสัมพันธ์ออกจากกันได้บนอาณาจักรอันอุดมสมบูรณ์ เนื้อที่ 6,222 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,888,875 ไร่ที่พรั่งพร้อมหลากหลายไปด้วย พันธุ์พืชพรรณไม้และพันธุ์สัตว์ป่าที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของโลกใบนี้จึงเปรียบเสมือนมรดกทางชาติอันน่าอัศจรรย์ ที่ยังประโยชน์เป็นอนุสรณ์ต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้รับการประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ในรูปแบบของ “เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร” เมื่อปี พ.ศ. 2517 และด้วยความพิเศษเป็นเลิศหลายประการ องค์การวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และการศึกษา แห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO ยังได้คัดเลือกประกาศให้ดินแดนแห่งนี้เป็นแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติด้วยเช่นกัน

2.4 ความเชื่อ ความสมดุล คู่ความรัก

จากค่านิยมที่ชนชาวกะเหรี่ยงได้เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ของทุ่งใหญ่ และเรียกยกย่องว่าเป็นผืนป่าอันศักดิ์สิทธิ์ที่มี จิตวิญญาณแห่งป่ารักษาดูแล ความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ความชาญฉลาดในการเรียนรู้ ความหยัดยื้อเพื่อการดำรงอยู่ ได้ร่วมผสมผสานสู่ความศรัทธา ก่อเกิดรูปแบบจารีต ประเพณี วัฒนธรรม ที่ลึกซึ้งไปด้วยภูมิปัญญาแห่งบรรพชน จนได้รับการสืบสานปฏิบัติผ่านรุ่นแล้วรุ่นเล่าอย่างไม่เสื่อมคลายซึ่งสามารถแยกออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

2.4.1 หลักการปกครอง หรือราชาวัตร

ในครั้งประวัติศาสตร์แห่งความสัมพันธ์ กับสยามประเทศนั้น กะเหรี่ยงทางภาคตะวันตกถือว่ามีค่าความใกล้ชิด และได้รับการยอมรับจากรัฐส่วนกลางมากเป็นพิเศษ เมืองหน้าด่านสำคัญทางด้านตะวันตก ต่างได้รับการแต่งตั้งให้ชาวกะเหรี่ยง ขึ้นเป็นเจ้าเมืองปกครองอย่างสมฐานะกับคุณงามความดี เจ้าเมืองกะเหรี่ยงซึ่งถือเป็นผู้นำทั้งทางการปกครองและทางวัฒนธรรมต่างได้รับการเคารพนับถือ เพราะผู้ที่เจ้าเมืองนั้น คือผู้ที่มีศีล มีธรรม เป็นแม่แบบที่ดีของชาวกะเหรี่ยง

ซึ่งเจ้าเมืองสมัยนั้นล้วนแต่เป็นลูกศิษย์ของฤาษี ผู้นำบางคนได้กลายเป็นสัญลักษณ์ ของความมีประวัติศาสตร์ร่วมกันของชุมชนชาวกะเหรี่ยง เช่นพระศรีสุวรรณ เจ้าเมืองสังขละบุรีในอดีต

2.4.2 ธรรมเนียม หลักปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนา และศีลธรรม

ในประวัติศาสตร์แห่งความเชื่อของชนชาวกะเหรี่ยงนั้นมีความผสมผสานระหว่างกันถึง 3 ลักษณะ คือ ความเชื่อแบบดั้งเดิมในเรื่อง ผี และธรรมชาติ ความเชื่อในคำสอนของฤาษี และความเชื่อในพุทธศาสนา ศรัทธาในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอันประกอบมิด้วย พรหมวิหาร 4 เป็นต้น การตระหนักรู้เพื่อพำสอนลูกหลานให้ระมัดระวังคิดแบ่งแยกสิ่งดีและชั่วให้ออกถือตั้งมั่นอยู่ในกรอบประเพณี และศีลธรรมให้เชื่อมั่นในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และ บรรพบุรุษ เพราะการเป็นกะเหรี่ยงที่แท้ นั้น คือการมีศีล มีธรรม ซึ่งสาระอันนี้เป็นผลพวงจากการต่อสู้อันยาวนานของชนชาติกะเหรี่ยง เพื่อการเป็นชนชาติที่มีศาสนา และพ้นจากการดูถูกโดยคนพม่าและมอญ

1.4.3 โลกาวัตถ์ หลักปฏิบัติเกี่ยวกับการดำรงชีวิต

ความสืบเนื่องจากความเชื่อศรัทธาในศาสนา และคำสอนของบรรพบุรุษ สะท้อนสู่วิถีชีวิตของชนชาวกะเหรี่ยงอย่างเคร่งครัดเสมอมา เช่นการไม่ฆ่า หรือเบียดเบียนสัตว์ใหญ่ เพราะเชื่อว่าบาปหนัก จะทำให้เกิดไม่ทันพระศรีอารีการท่ามาหากินก็แค่เพื่อยังชีพ มิให้บุกรุกต้นไม้ใหญ่ในต้นน้ำลำธาร ห้ามเหยียบน้ำพุ ห้ามทำไร่ไถกลางห้วยสองสาย ห้ามทำการเบียดปลา และจุดไฟป่า เพราะสิ่งเหล่านี้ทำไปแล้วก็เกิดประโยชน์แต่เฉพาะหน้า เพราะสิ่งที่ตามมาจะเป็นโทษอย่างมหันต์ ดังนั้นหลักการสำคัญของการดำรงอยู่ที่บรรพบุรุษพำบอกเราไว้อย่างห่วงใย คือการไม่ให้เกิดความโลภหลงในสิ่งที่ทำให้ธรรมชาติสูญเสีย

2.5 สัมพันธภาพแห่งวัฒนธรรมข้าว แม้โพสพแห่งชีวิต

ธัญพืชที่มีเรียวยาวอ่อนนุ่มงดงามมีขวัญชีวิต และเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองนามว่า “กล้วยโหย” เทวีแห่งข้าวที่สถิตอยู่ ณ. สรวงสวรรค์ เมื่อฝนแรกพร่างพรมนำความชุ่มชื้นสู่ผืนดิน จุดเริ่มต้นของวงจรชีวิต แห่งการทำไร่ข้าวก็เริ่มขึ้น พิธีกรรมอันอ่อนโยนที่สุดของชนเผ่า ก็จะปรากฏขึ้นอย่างงดงามด้วยความเคารพบูชา เพื่อให้ “กล้วยโหย” ได้ลงมาทำหน้าที่คุ้มครองต้นข้าวในไร่ให้เจริญงอกงามและมีความสมบูรณ์ดี

นับร้อยปีที่วิถีชนคนกะเหรี่ยงหยดเย็นผูกพันอยู่กับการทำไร่ข้าว หรือไร่ชาก แบบระบบหมุนเวียนเพื่อยังความสมดุลในการใช้ประโยชน์จากผืนดินอย่างยั่งยืนที่สุด โดยไม่ต้องใช้ปุ๋ยปรับปรุงดิน ภายใต้วงจรของการทำไร่ที่เปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นของวงจรชีวิต ชนเผ่าผู้รักสันโดษต่างมีขั้นตอนต่าง ๆ มากมายที่แสดงออกถึงความเคารพ และอ่อนน้อมถ่อมตนต่อธรรมชาติแบบแผนประเพณีอันดีงาม ที่สืบทอดปฏิบัติโดยผ่านพิธีกรรมนั้น ล้วนต่างเป็นสัญลักษณ์ ที่แสดงออกถึงการขอใช้และ

การขอบคุณเสมอมา ความสัมพันธ์อันลึกซึ้งที่แผ่เร้นไปด้วยภูมิปัญญา และความรู้รอบในการดำรงชีวิตในป่านำมาซึ่งความสุขสงบของชุมชน การปลูกข้าวให้พอกิน จึงถือเป็นความรู้หลัก และสำคัญที่สุดในชีวิตคนกะเหรี่ยงเพราะคุณค่าแห่งข้าว สำคัญต่อการดำรงอยู่ของพงพันธ์ จนกล่าวได้ว่า “ไร่คือชีวิต ข้าวตั้งจิตวิญญาณ” การเริ่มต้นฤดูกาลเพาะปลูกในช่วงเดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ ที่ถือว่าสำคัญที่สุด เพราะเป็นการเลือกพื้นที่ และ มีพิธีกรรมตีป่าอันมีความหมายว่าเป็นการบอกกล่าวเพื่อขอใช้ ดั้งนั้นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาเพื่อใช้ประกอบในการเลือกพื้นที่ทำไร่ จึงมีความสำคัญ เช่น ไม่เลือกพื้นที่ที่มีตาน้ำ มีน้ำผุด บริเวณป่าต้นน้ำ หรือที่มีน้ำห้วยสองสายอยู่ใกล้กัน พื้นที่ลักษณะนูนเหมือนหลังเต่า พื้นที่รูปหลังช้างเป็นสันเขาลักษณะยาว ๆ เป็นต้น ภายหลังที่ได้พื้นที่ที่เหมาะสมแล้ว การฟันไร่ เผาไร่ หรือ การเตรียมพื้นที่ให้ดี ก็ จะเริ่มขึ้นในช่วง มีนาคม-พฤษภาคม จากนั้นการหยอดข้าวก็จะปรากฏขึ้นในราวเดือนมิถุนายน และสิ่งสำคัญที่ต้องปลูกร่วมลงไปใไร่ข้าว คือพันธุ์พืช ธัญญาหารต่าง ๆ ที่จำเป็นในวิถีชีวิต เช่น ถั่ว มะเขือ ข้าวโพด แตงเปรี้ยว ฟักทอง พริก ยาสูบ เผือกมัน ดอกดาวเรือง เป็นต้นพอถึงเดือนตุลาคมหรือช่วงออกพรรษา ข้าวออกรวงใหม่ ๆ ก็จะมีพิธีทำบุญนมข้าว ครั้นถึงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ลมหนาวพัดโชย ไร่ข้าวเหลืองอร่ามเต็มท้องทุ่งการรอคอยสิ้นสุดลงแล้ว การเก็บเกี่ยวเริ่มต้นขึ้นจากนั้นพิธีกรรมพาดข้าวอันสำคัญและยิ่งใหญ่ประจำปีของชนเผ่าก็จะถูกจัดขึ้นในช่วงกลาง ๆ เดือนธันวาคมหลังการพาดข้าวเสร็จสิ้น พิธีกรรมการขนข้าวขึ้นยุงก็สำคัญไม่น้อยและถือเป็นการสิ้นสุดลงของฤดูกาลทำไร่ อันยาวนาน ทั้งยังได้แสดงความขอบคุณต่อ “ก๊อโฮย” เทพผู้เหน็ดเหนื่อยไม่แพ้มนุษย์ ในการคุ้มครองดูแลต้นข้าว และเพื่อชื่นชมผลผลิตที่ทำมาตลอดปี การสิ้นสุดคือการเริ่มต้น 12 เดือนผ่านไป การเริ่มต้นแล้วย่อมสิ้นสุดลงแล้วเริ่มต้นใหม่ เฉกเช่นการหมุนเวียนกลับคืนของดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ เมื่อนำข้าวขึ้นยุงเสร็จแล้วจึงทำพิธีกินข้าวห้วยง หรือการกินข้าวใหม่เป็นครั้งแรกซึ่งก่อนที่จะลงมือกินจะมีการบูชา เครื่องมือทำมาหากิน เช่น มีด พร้า จอบเสียม เพื่อแสดงความขอบคุณ จากนั้นไม่นานจึงเข้าสู่บรรยากาศงานบุญสำคัญส่งท้ายปลายฤดูกาล คืองานบุญข้าวใหม่ หรือ “โบวบือ ส่องคู” ที่แปลว่า งานบุญที่เกี่ยวกับการเริ่มต้น การปลูกข้าวครั้งใหม่ เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ตายไปในช่วงของการเผาไร่ ทำไร่ จะเห็นได้ว่าในทุกขั้นตอนและทุกเรื่องราวของวัฒนธรรมแห่งข้าว ชนชาวกะเหรี่ยงมิได้ทำลายธรรมชาติ หากกลับปกป้อง และเฝ้ารำลึกถึงบุญคุณของธรรมชาติเสมอมา การดำรงอยู่อย่างพึ่งพิงค่อยเป็นค่อยไปถ้อยทีถ้อยอาศัยก็เพียงเพื่อใช้ประโยชน์แค่พอสมควร เพื่อจะยังความสมดุลธรรมชาติไว้อย่างยั่งยืน

2.6 อัตลักษณ์ในความงามของความเป็นชนเผ่า

ประวัติศาสตร์แห่งการดำรงอยู่อันยาวนานที่สืบผ่านคนรุ่นแล้วรุ่นเล่า ชุมชนกะเหรี่ยงในป่าทุ่งใหญ่จึงเปรียบเสมือนตัวแทนภาพลักษณ์ ของชุมชนเกษตรกรรมเมื่อครั้งอดีต ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ภูมิปราชญ์จากบรรพชนที่คิดค้นสิ่งสมถะถ่ายทอดโดยไม่จำเป็นต้องมีระบบโรงเรียน ชนชาวกะเหรี่ยงมีภาษาพูดและเขียนเป็นของตนเองตั้งแต่ดั้งเดิม ที่เรียกว่า “ภาษาไล่ช่องวิ” แต่เพราะความที่ถูกปกครองโดยมอญและพม่าในครั้งอดีตทำให้มิได้รับการเผยแพร่มากนัก แต่กลับถูกบังคับให้ต้องเรียนภาษามอญ และพม่าที่เรียกว่า “ไล่ทะหละยา” ในกาลต่อมารูปแบบของภาษาถูกพัฒนาโดยปราชญ์ชาวมอญ และกะเหรี่ยง ที่ช่วยประดิษฐ์คิดค้นตัวหนังสือกะเหรี่ยงขึ้น โดยใช้อักษรมอญเป็นบรรทัดฐาน แต่คำสำเนียงและความหมายยังคงไว้ซึ่งความเป็นกะเหรี่ยง เรียกว่า “ภาษาไล่ทียง” จากนั้นจึงเกิดการแพร่หลายและสืบทอดมาจนปัจจุบัน

จากความรู้ที่มีวัฒนธรรมทางสื่อภาษาเป็นของตนเอง ทำให้สามารถจารึกประวัติศาสตร์แห่งชนเผ่าได้รับการสืบทอดเพื่อยังความเป็นคุณค่าผ่านวันเวลามาได้โดยไม่เสื่อมคลาย ดั้งเดิมทักปรีศนาคำเตือนจากบรรพบุรุษที่ว่า ให้ลูกหลานเฝ้าระวังอันตราย 4 อย่าง จะสืบคลานเข้ามาสร้างความเปลี่ยนแปลงจนเป็นเหตุให้ต้องเดือดร้อน วุ่นวาย ในชุมชนชาวกะเหรี่ยงคือ

- (1) จงระวังงูใหญ่เลื้อยผ่านหมู่บ้าน
- (2) จงระวังต้นเสาออกดอก
- (3) จงระวังคนเสียงดังเข้าหมู่บ้าน
- (4) จงระวังมามีเขาเข้าหมู่บ้าน

ปรีศนา 4 อย่างที่บรรพชนได้เคยกล่าวเตือนไว้ ด้วยความห่วงใยนั้น ปัจจุบันมันคือสัญลักษณ์ของความเจริญทางด้านวัตถุ

ซึ่งสิ่งดังกล่าวได้เกิดขึ้นและกำลังสืบคลานผ่านยุคสมัยของโลกยุคใหม่ ด้วยความรวดเร็วซึ่งได้แก่

- (1) งูใหญ่ หมายถึง ถนนที่ตัดผ่านหมู่บ้านอันเป็นเหตุแห่งความหลากหลายของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
- (2) ต้นเสาออกดอก หมายถึง เสไฟฟ้าที่จะนำมาซึ่งความทันสมัยอื่น ๆ อันเป็นเหตุแห่งความสุขสบายจนอาจหลงลืมวิถีชีวิตเดิม
- (3) คนเสียงดัง หมายถึง รถขายสินค้าต่าง ๆ ที่จะชักนำให้เกิดการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย
- (4) มามีเขา หมายถึง รถมอเตอร์ไซด์เสียงดัง ที่คอยสร้างความวุ่นวาย ทำลายความสุขสงบของชุมชน

จากมโนทัศน์ ดังกล่าวทำให้รู้สึกสัมผัสได้ว่าชุมชนกะเหรี่ยงที่แท้นั้น มักซ่อนตัวอยู่อย่างสงบเสถียร เยียมตน และไม่ประสงค์จะสะสมความมั่งคั่ง ร่ำรวย ดังเช่นสังคมภายนอก วิถีอันเรียบง่าย ชีวิตอันไม่เร่งร้อน นำมาซึ่งความสุขสงบของชุมชน และคือความมั่งคั่งในจิตใจของผู้คนด้วยเช่นกัน

2.7 กว่าจะมาเป็น “สังขละบุรี”

บันทึกประวัติศาสตร์เมืองหน้าด่านทางชายแดนตะวันตกของไทย ตั้งอยู่ในบริเวณช่องเขาของเทือกเขาตะนาวศรี ดินแดนที่มีพื้นที่ป่าทึบใหญ่ๆ เป็นอาณาบริเวณกว้างไกลไพศาล เป็นชัยภูมิแห่งการเดินทัพของพม่า และไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ธนบุรี และตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ในตอนปลายกรุงศรีอยุธยามีสาเหตุอันเนื่องมาจากพม่าได้ทำสงครามกับมอญทำให้ชาวกะเหรี่ยงได้ถูกกวาดต้อนเข้าสู่สมรภูมिरบไปด้วย ชนชาวกะเหรี่ยงกลุ่มหนึ่งได้เดินทางเข้ามาที่เมืองสังขละบุรี และได้ส่งตัวแทนไปเฝ้าขอพึ่งพระโพธิ์สมภารกษัตริย์กรุงศรีอยุธยา กับเจ้าเมือง

กาญจนบุรี และได้อาสาตั้งกองกำลังสอดแนมขึ้นช่วยฝ่ายกรุงศรีอยุธยาในการรบกับพม่า ซึ่งในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และต้นรัตนโกสินทร์ ด่านเจดีย์สามองค์ เมืองสังขละบุรี ได้กลายเป็นสมรภูมिरบที่สำคัญต่อเนื่องมาอย่างยาวนานและหนักหน่วง จนล่วงสู่ยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นราว พ.ศ. 2369 ในแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่3) ได้ยกฐานะเมืองสังขละบุรีขึ้นเป็นเมืองตามระเบียบการปกครองใหม่ และแต่งตั้ง ภาวะโพเจ้านายกะเหรี่ยงที่เคยเป็นหัวหน้ากองกำลังสอดแนมป้องกันการรุกรานจากพม่าขึ้นเป็นเจ้าเมือง พระราชทานนามว่า “พระศรีสุวรรณคีรี” ทำการปกครองเมืองสังขละบุรีสืบมาและมีทายาทสืบทอดตำแหน่งต่อมาอีก 4 คน คือ

- (1) พระศรีสุวรรณคีรี (ภาวะโพ)
- (2) พระศรีสุวรรณคีรี (กรมเมะจะ)
- (3) พระศรีสุวรรณคีรี (ยังตะมุ)
- (4) พระศรีสุวรรณคีรี (พายตั้งภู)
- (5) พระศรีสุวรรณคีรี (ทะเจียงไปรอย เสตะพันธ์)

อันเป็นต้นตระกูลเสตะพันธ์ จนถึงปัจจุบัน และเป็นนายอำเภอคนแรกแห่งสังขละบุรี เมื่อ พ.ศ. 2445-2467

2.8 พระคู่บ้านคู่เมืองสังขละบุรี

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และคำบอกกล่าวของบรรพบุรุษ ในครั้งที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่3) ได้ดำเนินสัมพันธไมตรีต่อเจ้าเมืองสังขละบุรีด้วยสืบเนื่องจากภัยการล่าอาณานิคมของพวกฝรั่งชาติตะวันตก ที่แผ่อิทธิพลขยายดินแดนรอบ ๆ ประเทศสยาม พระองค์ทรงพระราชทานมอบพระแก้วขาว เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองสังขละบุรีแต่พระศรีสุวรรณคีรี โดยหวังมิให้เจ้าเมืองได้ขึ้นต่อฝ่ายนักล่าอาณานิคมต่างชาติเมื่อครั้งที่ร่วมถือน้ำพิพัฒน์สังจจา (ตีม่น้ำสาบาน) ณ. เมืองกาญจนบุรี โดยฐานขององค์พระนั้นประกอบไปด้วย ทองคำขาว นาก และเงิน เรื่องราวของพระแก้วขาวนั้นชนชาวกะเหรี่ยงได้เก็บเป็นความลับมาอย่างยาวนาน และเพิ่งได้รับการเปิดเผยเมื่อราวปี พ.ศ. 2540 บางครั้งพระแก้วขาวก็ได้แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์โดยการปล่องรัศมีหลากสีให้เป็นที่ปรากฏแก่ชาวบ้าน ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าไม่ควรนำพระแก้วขาวออกจากพื้นที่ เพราะจะเกิดความไม่เป็นมงคลต่อหมู่บ้านจากนั้นพระแก้วจึงได้ประดิษฐานอยู่ บ้านสะเน่พ่อง สืบมาจนปัจจุบัน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวสุชาดา ทรงบัญญัติ
วันเดือนปีเกิด	26 มิถุนายน 2536
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2559: วิทยาศาสตร์บัณฑิต (สิ่งแวดล้อมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

